

ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ศึกษานิเทศน์ พื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด - โป่งก้อนเส้า
อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

โดย

นาย ยุทธพงษ์ ผกามาต

วันที่..... - 1 ก.ย. 2546
เลขทะเบียน..... 08522 ฉ.๒

วพ.
393.75
ย 356ค
ม.ก.ร.พ.๑๑
ฉ.๒

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
พ.ศ. 2546

ISBN 974-217-106-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก

**The Opinions and Needs for Public Participation of Local
Communities for Natural Resources and Ecotourism Management
A case study of Local Communities surrounding
Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center
Kangkoi District, Saraburi Province**

By

Mr. Yoothapong Phakamas

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements for the Master Degree of Arts
Department of Resources and Environment Policy and Management
Graduate School
Kirk University
2003
ISBN 974-217-106-8**

มหาวิทยาลัยเกริก

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์

ของ

นาย ยุทธพงษ์ ผกามาศ

เรื่อง

ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศึกษากรณี พื้นที่โคขروبศูนย์ศึกษารวมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด - โป่งก้อนเส้า

อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

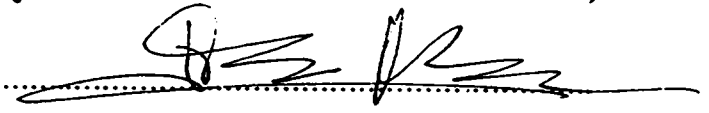
สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2546

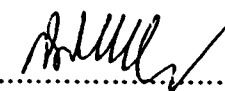
ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิไลลักษณ์ รัตนเพชรธัมมะ)

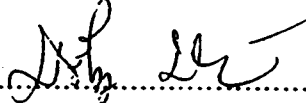
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....
(ดร. เจริญวิชัย หาญแก้ว)

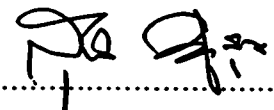
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....
(อาจารย์ กิติยัช รัตนะ)

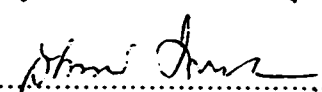
กรรมการวิทยานิพนธ์

.....
(อาจารย์ ปรีชา ปิยจันทร์)

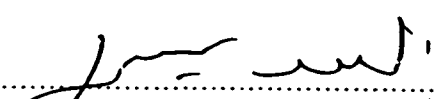
กรรมการวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทิน อยู่สุข)

หัวหน้าสาขาวิชา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิไลลักษณ์ รัตนเพชรธัมมะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. มนูญ พาหิระ)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร. เจริญวิษณุ หาญแก้ว ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์กิตติชัย รัตนะ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และอาจารย์ประจำสาขาวิชา นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำแนวทางในการวิจัยและการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ คุณปานน้ำทิพย์ พิทักษ์สังจะกุล เป็นผู้ให้คำปรึกษาทางด้านการวิเคราะห์ทางสถิติ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ประจำอยู่ในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าทุกท่าน และชาวบ้านรอบแนวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ที่ให้การต้อนรับ สนับสนุน และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ จากสาขาวิชา นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ สมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุดแก่คุณพ่อและคุณแม่ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้กำลังใจ และสนับสนุนข้าพเจ้ามาโดยตลอด

ยุทธพงษ์ ผกามาศ
มหาวิทยาลัยเกริก
พ.ศ. 2546

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีสึกษาพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ชื่อผู้เขียน	นาย ชุทธพงษ์ ผกามาศ
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชา นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร. เจริญวิษณุ หาญแก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ กิตติชัย รัตนะ
ปีการศึกษา	2545

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรณีสึกษาพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย มีจำนวนทั้งสิ้น 197 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนมีนาคม 2545 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาไค-สแควร์ สัมประสิทธิ์สห-สัมพันธ์ และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ซึ่งผลการศึกษาดังนี้

จากการศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในครั้งนี้ วัตถุประสงค์จากตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร คือระดับการศึกษา รายได้รวมของครอบครัว ขนาดที่ดินเป็นของตนเอง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่พื้นที่ ความถี่ในการรวมกลุ่ม ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า และความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา รายได้รวมของครอบครัว และความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = 0.141$, $F = 5.052$, $Sig. = 0.027$) ความดีในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีอิทธิพลต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = 0.046$, $F = 4.649$, $Sig. = 0.034$) และความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยังมีอิทธิพลต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = 0.181$, $F = 43.200$, $Sig. = 0.000$) โดยทั้งหมดที่กล่าวมามีขนาดความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง โดยชุมชนในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ค่อนข้างสูง

ข้อเสนอแนะ ให้มีการศึกษานอกโรงเรียน และฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในด้านอาชีพเสริม และให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไปพบปะชาวบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน และประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ ให้รับทราบกันอย่างทั่วถึง

Thesis Title	The Opinions and Needs for Public Participation of Local Communities for Natural Resources and Ecotourism Management A case study of Local Communities surrounding Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center Kangkoi District, Saraburi Province
Author's Name	Mr. Yoothapong Phakamas
Department/Faculty/ University	Department of Resources and Environment Policy and Management / Graduate School / Krirk University
Thesis Advisor	Ph.D. Charoenwit Hankaew
Thesis Co-Advisor	Mr. Kitichai Rattana
Acedemic Year	2545

ABSTRACT

The purpose of the study was to investigate the Opinions and Needs for Public Participation of Local Communities for Natural Resources and Ecotourism Management case study Local Communities surrounding Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center Kangkoi District Saraburi Province. In this study used household as unit of analysis. Sample population consisted of 197 households. The questionnaires and Interviews were used as a study tool. Data collection was conducted during February to March 2002. This data was analyzed by using Chi-square, Correlation Coefficient and Multiple Regression Analysis which the results of the study are as follows :

The primary objective of this research was to examine the opinions and needs of local people by compared with 7 dependent variables that are level of education, knowledge in the principles of natural resources and ecotourism management, total family income, size of land holding, frequency of acknowledge information about Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center and frequency of communities group membership of local people.

It was found that level of education, total family income and frequency of acknowledge information about Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center was significantly affected that opinions ($R^2 = 0.141$, $F = 5.052$, $\text{Sig.} = 0.027$). The frequency of acknowledge information was significantly relatated to the needs ($R^2 = 0.046$, $F = 4.649$, $\text{Sig.} = 0.034$). Additional, the opinions also have considerable relationship with the needs ($R^2 = 0.181$, $F = 43.200$, $\text{Sig.} = 0.000$). These have no correlation in other variables. So, we can conclude that the local communities have high level for the opinions and needs of public participation for natural resources and ecotourism management.

The local communities should be improved their knowledge by giving them some education and training about minor occupation for local communities and the operators of Jedkod-Pongkonsao Natural and Ecotourism Center should visit and communicate to local communities for good relationship.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(4)
สารบัญ	(5)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิด และสมมติฐานในการวิจัย	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่น	7
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	7
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ	10
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ	14
2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น	18
2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม	19
2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	21
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	23
2.2.1 ศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอดีต	25
2.2.2 ศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน	27
2.3 ป่าชุมชน	33
2.3.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน	33
2.3.2 ป่าชุมชนในพื้นที่อนุรักษ์	35
2.3.3 สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4 พัฒนาการของป่าชุมชน	38
2.4 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40
2.4.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40
2.4.2 ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	47
2.4.3 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	48
2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	50
2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	50
2.5.2 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537	52
2.5.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)	53
2.5.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)	53
2.6 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	56
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	71
2.8 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	75
2.9 สมมติฐานในการวิจัย	76
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	77
3.1 การดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	77
3.1.1 ประชากรศึกษา	77
3.1.2 การสุ่มตัวอย่างและขนาดของประชากรตัวอย่าง	77
3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	79
3.1.4 การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ	80
3.1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	81
3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	82
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	87
4.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไป	88
4.1.1 ลักษณะทางด้านสังคม	88
4.1.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ	91

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 ลักษณะทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน	94
4.1.4 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต	96
4.1.5 การกำจัดขยะในชุมชน	98
4.1.6 การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น	99
4.2 การรับรู้ข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ	100
4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	104
4.4 การรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	106
4.5 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	114
4.6 ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับศูนย์ศึกษาฯ เจ็คคค-โป่งก้อนเส้า	116
4.7 การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยประชาชนในท้องถิ่น	118
4.8 การวิเคราะห์ถอดถอดพหุและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน	122
4.7.1 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	122
4.7.2 การวิเคราะห์ถอดถอดพหุและสหสัมพันธ์ (R)	124
4.7.3 การทดสอบสมมติฐาน	128
4.7.4 การพยากรณ์	128
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	132
5.1 สรุป	132
5.2 ข้อเสนอแนะ	136
ภาคผนวก	
ก. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรต่างๆ	140
ข. แบบสอบถาม	142
บรรณานุกรม	152
ประวัติของผู้วิจัย	157

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3-1	จำนวนประชากรและครัวเรือนตัวอย่างโดยรอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	78
4-1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	89
4-2	แสดงลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง	92
4-3	แสดงการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	95
4-4	แสดงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต	97
4-5	แสดงข้อมูลในการกำจัดขยะในชุมชน	98
4-6	แสดงข้อมูลการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของประชาชน	99
4-7	แสดงข้อมูลการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่น	101
4-8	แสดงข้อมูลข่าวสารและระดับความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ	102
4-9	แสดงระดับการได้ยินข่าวสารจากวิทยุกระจายเสียงของหมู่บ้าน	103
4-10	แสดงแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่ประชาชนได้รับ	103
4-11	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	105
4-12	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	106
4-13	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์จากการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	107
4-14	แสดงข้อมูลความดีในการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่น	108
4-15	แสดงข้อมูลของแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าในกลุ่ม	109
4-16	แสดงข้อมูลประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตและส่งเสริมเพื่อจำหน่าย	110
4-17	แสดงข้อมูลความดีการให้คำแนะนำหรือฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ	111
4-18	แสดงข้อมูลของประชาชนที่เคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องต่างๆ	112
4-19	แสดงข้อมูลความต้องการของประชาชนในการได้รับการฝึกอบรม	113
4-20	แสดงข้อมูลความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	115

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-21 แสดงข้อมูลความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	117
4-22 แสดงข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาและแนวทางในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	119
4-23 แสดงข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาและแนวทางในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	120
4-24 แสดงข้อมูลสิ่งเสียดคิดและแนวทางในการจัดการของประชาชน	121
4-25 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	123
4-26 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ	124
4-27 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ โคยวิถี stepwise ระหว่าง ตัวแปรอิสระกับ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	125
4-28 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ โคยวิถี stepwise ระหว่างตัวแปรอิสระกับ ความต้องการ ในการมีส่วนร่วมฯ	126
4-29 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ โคยวิถี stepwise ระหว่างตัวแปรตามกับตัว แปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ กับความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ	127
ตารางผนวกที่	
1 แสดงระดับความรู้ของประชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	141
2 แสดงระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน	141
3 แสดงระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน	141

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	ปัจจัยสนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	45
2-2	องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	47
2-3	อาณาเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	58
2-4	ที่ทำการศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี	59
2-5	สภาพพื้นที่ทั่วไปโดยรอบศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	60
2-6	สภาพบริเวณพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	63
2-7	ซากสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นบริเวณรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	63
2-8	แผนที่เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	67
2-9	น้ำตกโกรกอีดก	67
2-10	น้ำตกเจ็ดคดใหญ่	68
2-11	น้ำตกเจ็ดคดเหนือ	68
2-12	ภาพเส้นทางในการเดินทางไปศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	70
2-13	แผนที่ในการเดินทางไปศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	70
2-14	แสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านเจ็ดคด ต.ชะอม อ.แก่งคอย จ.สระบุรี	71
2-15	กรอบแนวคิดในการวิจัย	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยจำนวนประชากรของประเทศที่เพิ่มขึ้นมากในทุกๆ ปี ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการจัดการที่ถูกต้องตามหลักของการพัฒนาแบบยั่งยืน ปัจจุบันรัฐจึงเน้นการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ดังเห็นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้หลายมาตรา ยกตัวอย่างในมาตรา 46 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม ข่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน” ซึ่งเป็นการจัดการโดยท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ที่เขาอยู่อาศัย เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และสามารถที่จะรักษาและสามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างมีการจัดการที่เป็นระบบ

จากการศึกษาของ วิฑูรท์ จำรัสพันธุ์ และประสิทธิ์ คุญรัตน์ (2543 : 278) พบว่ายังมี ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนับวันจะรุนแรงและแพร่ขยายเขตมากขึ้น ขณะที่สถานการณ์และสถานภาพของทรัพยากรที่นับวันจะลดน้อยและเสื่อมโทรมลง ความต้องการใช้ประโยชน์ของชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น การแก่งแย่งและความขัดแย้งจากการจัดการทรัพยากร จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นแน่นอน จากการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งในภาคอีสาน หากจำแนกตามประเภททรัพยากรพบว่า เกี่ยวกับทรัพยากรดินมีมากที่สุด รองลงไปคือ ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ดินและป่าไม้มีกรณีความขัดแย้งถึงร้อยละ 85.20 ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น นอกนั้นเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับน้ำร้อยละ 9.55 และแร่ธาตुर้อยละ 5.26 ส่วนคูกรณีของความขัดแย้ง มีมากที่สุดคือ ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนร้อยละ 53.55 รองลงไปเป็นความขัดแย้งระหว่าง

ชุมชนร้อยละ 22.92 และความขัดแย้งของชุมชนกับเอกชนร้อยละ 17.22 กรณีที่เกิดความขัดแย้งมากที่สุด ได้แก่การบุกรุกที่สาธารณะ ที่ทำเล็้งสัตว์ ที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าอนุรักษ์ การบุกรุกป่าชุมชน โครงการสวนป่า การบุกรุกแหล่งน้ำสาธารณะ การคัดค้านการพัฒนาแหล่งน้ำ มลพิษจากน้ำ และความขัดแย้งจากการระเบิดหิน การข่อยหิน และการสัมปทานทราย นอกจากนี้ยังพบว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากความแตกต่างในผลประโยชน์ ข้อมูลไม่ชัดเจน กฎหมายนโยบายของรัฐ คุณลักษณะและการปฏิบัติของกลไกรัฐ เป็นที่น่าสังเกตว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่เฉพาะปัจจัยจากการใช้ทรัพยากร หากแต่รวมไปถึงผลผลิตที่ได้และราคาตลาดของผลผลิตด้วยสถานะของความขัดแย้งได้คลี่คลายความรุนแรงลงแล้วร้อยละ 26.5 และยังคงดำรงความขัดแย้งอยู่ถึงร้อยละ 77.3 การแก้ไขปัญหาคัดแย้งในภาคอีสานสามารถแก้ไขได้เพียงร้อยละ 21.66 และยังมีความขัดแย้งที่รอรับการแก้ไข หรือคลี่คลายปัญหาร้อยละ 78.34 ซึ่งจะต้องศึกษาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ปราศจากความขัดแย้งต่อไป

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นจำเป็นอย่างมากที่จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของป่าชุมชนมากขึ้น คำถามตามาคือ ชุมชนเองมีความพร้อมแค่ไหนที่จะผลักดันให้แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของรัฐสัมฤทธิ์ผล วิยุทธ์ จรัสพันธ์ และประสิทธิ์ คุญรัตน์ (2543 : 280) ได้กล่าวถึงการศึกษาประเมินศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นว่า เป็นสิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้วชุมชนต่างๆ นั้นมีความสามารถอยู่ในระดับไหนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีหน่วยงานของรัฐในการจัดการที่เป็นแกนหลักมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในชุมชน บนฐานความคิดการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติ ซึ่งอาจแตกต่างจากฐานความคิดของรัฐที่เน้นการเข้าควบคุมทรัพยากร ภายใต้กรอบกฎหมายและแบ่งแยกชุมชนออกจากทรัพยากรธรรมชาติที่รัฐอ้างว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ โดยมีกฎหมายที่ออกโดยรัฐรับรอง แต่แทนที่จะคำนึงถึงความยุติธรรมในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มต่างๆ คูเหมือนว่าการดำเนินการที่ผ่านมา รัฐได้จัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่คนส่วนน้อยที่อยู่ในภาครัฐกิจ อุตสาหกรรมและคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนชนบทต่างๆ ความเสมอภาคในการเข้าถึง และได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรได้นำไปสู่ข้อขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนตลอดมา

การเลือกชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเต้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นป่าปลูกเพื่อการอนุรักษ์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ป่าที่เริ่มจะมีการดำเนินโครงการสวนป่าอนุรักษ์เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งต้นน้ำที่ราษฎรได้ใช้ในการบริโภค อุปโภค และทำการเกษตรที่ทำรายได้ให้กับท้องถิ่น อีกทั้งทางกรมป่าไม้ได้เล็งเห็นพื้นที่นี้น่าจะเป็นพื้นที่แนวกันชน เพื่อป้องกันการบุกรุกเข้าไปทำลายป่ามากยิ่งขึ้น ซึ่งรอบๆ แนวเขตศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จะเห็นการบุกรุกพื้นที่ การทำลายป่าซึ่งเคยมีความอุดมสมบูรณ์มาที่สุดแห่งหนึ่งในอดีต ซึ่งเป็นแนวรอยต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และยังเป็นการแบ่งปันนักท่องเที่ยวจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีผู้มาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในทุกๆ ปี และอีกประการหนึ่งชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เห็นความสำคัญของป่าไม้และระบบนิเวศ และมีความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางนโยบายพื้นฐานของรัฐที่มุ่งเน้นให้ประชาชนหรือกลุ่มท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเข้ามามีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็มีการประชาสัมพันธ์จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแก่ราษฎร ทำให้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จึงน่าที่จะเป็นแบบอย่างในการจัดการ ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันทางด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่กันชนโดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

1.2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่กันชนโดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2.4 เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศรอบเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยเน้นเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในแนวเขตพื้นที่กันชน (Buffer Area) โดยรอบศูนย์ศึกษาฯ เท่านั้น ซึ่งครอบคลุม หมู่ 2 บ้านชะอม ต.ชะอม, หมู่ 5 บ้านโป่งก้อนเส้า ต.ท่ามะปราง และหมู่ 10 บ้านธารน้ำตก (ห้วยผีหลอก) ต.ชำผักแพว

1.4 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกทางด้านทัศนคติ โดยแสดงความคิดเห็นที่มีอยู่ในความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.4.2 ความต้องการในการมีส่วนร่วม หมายถึง การอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจและความสนใจในกิจกรรมนั้นๆ

1.4.3 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามในพื้นที่ศึกษา

1.4.4 ความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราว วิธีการจัดการ การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในหลักการและวิธีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.4.5 รายได้ หมายถึง รายได้ต่อวันของครอบครัวโดยไม่หักค่าใช้จ่าย

1.4.6 ขนาดที่ดิน หมายถึง ขนาดพื้นที่ที่ประชาชนถือครองเป็นของตนเอง หน่วยเป็นไร่

1.4.7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เกิด หรือเริ่มมาอาศัยอยู่ในพื้นที่รอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จนถึงปัจจุบัน

1.4.8 การรวมกลุ่มของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันและรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ ขึ้นในชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่รอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

1.4.9 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งการป้องกัน การดูแลรักษาและอื่น ๆ เช่น การปลูกป่า การเข้ารับการฝึกอบรมป้องกันไฟป่า การใช้สารเคมีในการเกษตรอย่างถูกวิธี และต่อต้านการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

1.4.10 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางเพื่อศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ โดยรอบพื้นที่ศึกษา โดยมีกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดความประทับใจของนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

1.5.2 ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวม

1.5.3 ได้ทราบแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

1.5.4 สามารถนำผลของการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิด และสมมติฐานในการวิจัย

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติรอบๆ แนวเขตศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยนี้ มีเนื้อหา ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจำเป็นจะต้องมุ่งเน้นในการให้ความสำคัญกับประชาชนและคุณสมบัติของประชาชนในชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่น่าจะมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถที่จะเป็นตัวชี้วัดถึงคุณสมบัติของประชาชนว่าจะมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้มากน้อยแค่ไหน ดังต่อไปนี้ คือ

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ของคำว่าความคิดเห็น ไว้ต่างๆ กันดังนี้

2.1.1.1 ความหมายของความคิดเห็น

กุนันทา เนาวรัตน์ (2541 : 23) การแสดงออกด้านความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจ และความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือจากข่าวสารที่ได้รับ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ การตัดสินใจและความเชื่อนั้นอาจถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้

ทวี เกรามัญ (2520 : 5) สรุปไว้ว่า " ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกที่อยู่บนฐานของข้อเท็จจริงและทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถานการณ์ เป็นต้น ความคิดเห็นอาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งนั้นก็ได้"

บุญธรรม คำพล (2520 : 72) สรุปไว้ว่าความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละบุคคลอีกด้วย ซึ่งคุณสมบัติประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน และการติดต่อระหว่างบุคคลนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลแก่กลุ่ม มีความคิดเห็นไปในทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะพื้นฐานความรู้อันเป็นกระบวนการของสังคมที่ได้รับจากการศึกษามาเป็นเวลาหลายปี จะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะ

เรืองวิทย์ แสงรัตนา (2522 : 20) กล่าวว่า "ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ

อุทัย หิรัญโต (2526 : 80-81) ให้ความเห็นไว้ว่าความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินมี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้น เป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและคิดตัวไปเป็นเวลานานและความคิดเห็นทั่วไปไม่เฉพาะอย่าง ซึ่งมีประจำตัวของบุคคลทุกคน ความคิดเห็นที่ไม่ลึกซึ้งและเป็นความคิดเห็นเฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานเรียกว่า opinion เป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้สึกแห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว

ประสาธ หลักศิลา (2529 : 398-399) ให้ความเห็นไว้ว่า มติ หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ของคนเรานั้นเกิดได้จากการปะทะสังสรรค์ประจำวันของคนเรา แต่คนเราก็มีภูมิหลังทางสังคมก้ำกัใจอยู่ ภูมิหลังทางสังคมของแต่ละคนย่อมเป็นผลถึงการที่คนเรากระทำตอบสนองต่อเหตุการณ์และเกิดความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น เป็นต้นว่าในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวไทยที่

ได้รับการศึกษาจากยุโรปและอเมริกาส่วนมากไม่เชื่อว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายมีชัยในความคิดเห็นไปในทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะพื้นฐานความรู้อันเป็นกระบวนการของสังคมที่ได้รับจากการศึกษามาเป็นเวลาหลายปีจะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ

ประกาเท็ญ สุวรรณ (อ้างใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวิช 2538 : 8) ได้ให้ความหมายความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จากงานวิจัยต่างๆ สามารถสรุปความหมายข้อคำว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งมาจากความรู้ ประสบการณ์ หรือสถานการณ์ที่ตัวเองประสบอยู่

2.1.1.2 ความสำคัญของความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคล กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อ ความรู้สึกใดๆ ออกมา โดยการพูด การเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อ การวางแผนนโยบายต่างๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงาน รวมทั้งในการฝึกหัดการทำงานด้วย เพราะจะทำให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามความพอใจของผู้เข้าร่วมงาน

ในการศึกษาถึงความคิดเห็นต่างๆ ส่วนมากจะใช้วิธีแบบวิจัยตลาด ได้แก่การซักถาม สอบถาม บันทึกลงไว้ และรวบรวมไว้เป็นข้อมูล ซึ่งเบสท์ (Best 1977 :179) อ้างใน ศิริพร ขอบชื่น (2532 : 34) ได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นก็คือ การแสดงให้เห็นถึงจำนวนร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ เพราะจะทำให้เห็นว่า ความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะเช่นไร และจะได้สามารถทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้นได้ หรือในการวางแผนนโยบายใดๆ ก็ตาม ความคิดเห็นที่วัดออกมาได้จะทำให้ผู้บริหารเห็นสมควรหรือไม่ ในอันที่ดำเนินนโยบายหรือล้มเลิกไป

2.1.1.3 องค์ประกอบความคิดเห็น แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ (ฉัฐพล กวรวุฒผล 2543 : 7-8)

1) องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิด ความเข้าใจ (Thought of idea) เป็นการที่สมองของบุคคลรับรู้ วิเคราะห์และวินิจฉัยข้อมูลต่างๆ ที่

'ได้รับ ทำให้เกิดความคิดเห็นซึ่งแสดงออกในแนวคิดที่ว่าอะไรถูก อะไรผิด ความคิดเห็นนี้จะอยู่รูปใด รูปหนึ่งแตกต่างกัน

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ความรู้สึกหรืออารมณ์ (Feeling or Emotion) เป็นลักษณะทางอารมณ์ที่สอดคล้องกับความคิดและความเชื่อของบุคคลมีความรู้สึกเป็นตัวเรา "ความคิด" อีกค่อหนึ่งคือ ถ้าบุคคลมีความคิดในทางที่ดีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ความคิดเห็นจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกชอบ "ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ" จึงจะแสดงออกมาโดยสีหน้า ท่าทางที่ขาคิดหรือคิดถึงสิ่งนั้น

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral to act toward) เป็นความพร้อมหรือความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะกระทำหรือตอบสนอง (Perdispositions to act toward some aspect of his environment) ถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติหรือมีปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นผลมาจากความคิดและความรู้สึก ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปการยอมรับหรือปฏิเสธ การเข้าหาหรือถอยหนี เป็นการกระทำที่สามารถสังเกตได้ เพื่อให้มองเห็นองค์ประกอบความคิดเห็น ได้ชัดเจนนั้น

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ

2.1.2.1 ความหมายของความต้องการ

กังวล เทียนกัทธ์เทศน์ (2531 : 60) ได้ให้ความหมายว่า ความต้องการ หมายถึง ลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป ประสงค์ให้มีเป็นตามธรรมชาติ เช่นต้องการหายใจ ต้องการรักและถูกรัก ซึ่งเป็นลักษณะตามธรรมชาติ

วรศักดิ์ เทียรชอบ (2522 : 15) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์อยากจะได้ อยากจะเป็นในขณะนั้น

นักเศรษฐศาสตร์ ได้นำความต้องการของมนุษย์มาอธิบายทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ คือ อุปสงค์เป็นความต้องการอยากได้สินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งซึ่งสนับสนุนด้วยความสามารถ

ในอันที่จะซื้อสินค้าหรือบริการนั้นๆ มาบำบัดความต้องการ และอุปทานเป็นความต้องการของผู้ผลิตในการที่จะขายสินค้าหรือบริการ (อนุช , 2514 : 120) อ้างใน พูนไท มีสัจย์ (2542 : 8)

จากความหมายของนักวิชาการหลายท่าน พอสรุปได้ว่า ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์อยากจะได้ ตามความคิดของตัวเองที่อยากจะได้

2.1.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในความต้องการ นักวิชาการได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันออกไป ในแง่จิตวิทยา ถือว่ามนุษย์ทั่วไปมีสภาพทางจิต (Mental Condition) เหมือนกัน จิตของมนุษย์มีกระบวนการโดยอาศัยหลักการต่าง ๆ อย่างเดียวกัน เช่น การเรียนรู้ (Learning) สัญชาตญาณ (Perception) การแสดงความรู้สึก (Affection) การจูงใจ (Motivation) ข้อมเป็นไปโดยอาศัยหลักการอย่างเดียวกัน การจูงใจซึ่งเกิดจากสภาพจิตของมนุษย์ และถือว่าเป็นความต้องการขั้นมูลฐานมีความสำคัญในการช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ ส่วนในแง่สังคมวิทยา ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความจำเป็นจะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมมนุษย์ มีความต้องการที่จะต้องมีติดต่อกัมพันธ์กับผู้อื่นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ อยู่ตัวคนเดียวมนุษย์จะไม่มีทางป้องกันภัยอันตราย หรือสนองความต้องการต่างๆ ของตนเองได้ และความต้องการนี้จะผลักดันให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน

Maslow (1970 : 35-47) อ้างใน พูนไท มีสัจย์ (2542 : 9-10) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นออกเป็น 5 ขั้นคือ

1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (The Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ความต้องการในเรื่องอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ชาร์กษาโรค และความต้องการทางเพศ

2) ความต้องการและความปลอดภัยของชีวิต (The Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการบำบัดแล้ว ความต้องการของบุคคลก็มีได้สิ้นสุดเพียงแค่นั้น การมีสุขภาพที่ดี ความปลอดภัยจากภัยอันตราย ตลอดจนความมั่นคงในการประกอบอาชีพหรือ

หน้าที่การงานก็เป็นสิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนา ซึ่งคนเราย่อมมีความต้องการตรงกันในเรื่องนี้เสมอโดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่

3) ความต้องการเข้าสังคมและมีพวกพ้อง (The Belongingness and Love Needs) เมื่อความต้องการสองขั้นที่กล่าวมาแล้วได้รับการตอบสนอง บุคคลจะมีความต้องการทางสังคม คือ การมีเพื่อนฝูง และต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับ ต้องการความรัก ความปรารถนาดี ต้องการที่จะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม ซึ่งความต้องการดังกล่าวจะทำให้สมาชิกของกลุ่มหรือสังคมมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันจะช่วยให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ความต้องการมีศักดิ์ศรีและมีสถานภาพ (The Esteem Needs) เป็นความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่จะให้ได้รับการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความรู้ ความสามารถและความสำเร็จของบุคคล

5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (The Need for Self-Actualization or Self-Fulfillment) ความต้องการนี้เป็นความต้องการขั้นสูง เป็นความต้องการที่บุคคลตระหนักถึงศักยภาพแห่งตน จากการที่มีโอกาสพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ มีโอกาสที่จะสร้างสรรค์ความคิดความอ่านให้กว้างขวางออกไป ซึ่งความต้องการในขั้นนี้เป็นความด้านอุดมคติ (Ideal Needs)

ดูย ชุมสาย (2508 : 122) อ้างใน พูนไท มีสัจย์ (2542 : 9-10) ได้อธิบายถึงแรงจูงใจและความต้องการ ไว้ว่า ภาวะรับการจูงใจมีสองภาค คือ อัดนัยและปรนัย ภาคอัดนัยประกอบด้วยภาวะในตัวอินทรีย์ อันได้แก่ความต้องการ ความปรารถนาหรือตัณหา ภาคปรนัยได้แก่วัตถุหรืออุปกรณ์ซึ่งเป็นเหตุจูงใจและในที่สุดจะทำหน้าที่คล้ายสิ่งเร้า วัตถุหรืออุปกรณ์นี้เรียกว่า จุดประสงค์หรือสิ่งล่อใจ เมื่อใดสภาพความต้องการและสิ่งของล่อใจโคจรมาพบกัน อย่างที่สิ่งล่อใจจะทำให้ความต้องการสิ้นสุดลงได้ เมื่อนั้นจะเกิดภาวะรับการจูงใจขึ้น

ความต้องการซึ่งทำให้เกิดกำลังขับเคลื่อนและภาวะรับการจูงใจขึ้นในอินทรีย์ เป็นพวกที่เกิดจากภาวะทางสรีระวิทยาของร่างกายทั้งสิ้น เช่น ความหิว ความหนาว ความต้องการทางเพศ

เรียกความต้องการเหล่านี้ว่า ความต้องการปฐมภูมิ (Primary Need) การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทำให้คนพัฒนาความต้องการขึ้นอีกขั้นหนึ่ง เช่น มิใช่เพียงแค่ต้องการอาหารเท่านั้น แต่ต้องการอาหารที่ชอบหรือสังคมที่เห็นชอบด้วยที่จะให้เป็นอาหาร ความต้องการที่พัฒนามาจากความต้องการปฐมภูมิเช่นนี้เรียกได้ว่า ความต้องการทุติยภูมิ (Secondary Need) โดยเหตุที่เกิดจากการเรียนรู้หรือพัฒนาการทางจิตใจของคน จึงเรียกความต้องการทางจิตวิทยาได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้ความต้องการสิ้นสุดลง คือวัตถุประสงค์หรือสิ่งล่อใจ เมื่อมีความต้องการทุติยภูมิ ก็มีสิ่งล่อใจทุติยภูมิด้วย

2.1.2.3 ลักษณะความต้องการ

ข้อสมมติในวิชาเศรษฐศาสตร์ก็คือ มนุษย์จะสนองความต้องการต่าง ๆ โดยเฉพาะความต้องการทางด้านวัตถุ ตามลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ความต้องการสิ่งของทั่วไปของบุคคลไม่มีที่สิ้นสุด นั่นคือ ไม่มีขอบเขตจำกัด ในเรื่องความต้องการ ดังคำกล่าวที่ว่า ยิ่งมีมากก็ยิ่งอยากได้มากยิ่งขึ้น เช่น เมื่อเรามีบ้านแล้วก็อยากได้ตู้เย็น โทรทัศน์ รถยนต์ และอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
- 2) ความต้องการสิ่งของแต่ละชนิดย่อมมีที่สิ้นสุด กล่าวคือ เมื่อได้สิ่งมาสนองความต้องการเต็มที่แล้วความต้องการสิ่งนั้นก็หมดไป หรืออย่างน้อยก็เป็นชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่น เมื่อเราหิวต้องการรับประทานอาหาร หากได้ทานอาหารมากเพียงแล้วความต้องการอาหารนั้นก็หมดไป
- 3) สิ่งของที่นำมาสนองความต้องการนั้นจะสามารถทดแทนกันได้ หรือเป็นไปตามกฎของการทดแทนกัน (law of substitution) เช่น เราสามารถดื่มน้ำชาแทนกาแฟได้ เป็นต้น
- 4) ความต้องการอาจกลายเป็นนิสัยได้ เมื่อความต้องการสิ่งใดก็สามารถหาสิ่งนั้นมาสนองความต้องการได้ ต่อมาอาจจะกลายเป็นนิสัย ซึ่งต้องหาสิ่งนั้นๆ มาบำบัดความต้องการอยู่เสมอ

5) ความต้องการถึงของบางชนิด มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของชนิดอื่นๆ ควบคู่กันไป เช่น เมื่อต้องการรถยนต์ก็มีความต้องการน้ำมันควบคู่ไปด้วย หรือเมื่อต้องการดื่มกาแฟก็ต้องมีความต้องการน้ำตาลและนมควบคู่กันไป

2.1.2.4 ความหมายของแรงจูงใจ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้คือ

แรงจูงใจ คือ พลังแรงภายในของบุคคล (หรือสัตว์) ซึ่งทำให้คน (หรือสัตว์) เกิดพฤติกรรมและควบคุมแนวทางของพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมาย แรงจูงใจสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดคือ

1) แรงจูงใจทางกาย (Psysiological Motive) คือ พลังที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมในการรักษาสภาพชีวิตให้อยู่รอด อยู่ในภาวะสมดุลมีปกติสุข ไม่ตาย เช่น แรงจูงใจในการบำบัดความหิว ความกระหาย ความต้องการพักผ่อน การขับถ่ายและแรงจูงใจทางเพศ เป็นต้น แรงจูงใจทางกายนับว่าเป็นแรงจูงใจปฐมภูมิ (Primary Motives) ของคนเรา

2) แรงจูงใจทางสังคม (Social Motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งจัดเป็นแรงจูงใจชั้นเรื่อง (Acquired , Lcaned , Secondary Motives) เช่น ความอยากมีเพื่อน ต้องการมีหน้ามีตา อยากร่ำรวย อยากสุขสำราญใจ แรงจูงใจทางสังคม เป็นผลมาจากความต้องการทางจิตใจของคนเราด้วยพร้อม ๆ กัน เพื่อสนองจิตใจให้เบิกบานในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

3) แรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motives) ได้แก่แรงจูงใจที่คนเราอยากทำอยากเป็น หรืออยากได้ตามที่ตนเองต้องการเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะ เป็นลักษณะพิเศษ

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

2.1.3.1 ความหมายของความรู้

ประภาพีญ สุวรรณ (2520 : 221) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้น ตอนซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้ หรือโดยการมองเห็นหรือได้ยิน ความรู้ขั้นนี้ได้ แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างและวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

Good, C.V. (1993 : 676) ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษาว่า ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง (facts) ความจริง (truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสม ไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆ

Bloom, B.S. (1971 : 920) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการระลึก ถึงสิ่งเฉพาะเรื่อง ระลึกถึงวิธีการ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยเน้นความจำ

จิตรา วสุวานิช (2528 : 169) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ ความจำ หมายถึง การจำ ข้อเท็จจริง เรื่องราว รายละเอียดที่ปรากฏในตำรา หรือสิ่งที่ได้รับการบอกกล่าวได้

กล่าวโดยสรุป ความรู้ หมายถึง การรู้เรื่องราวข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ ข้อมูลและเหตุการณ์ ต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.1.3.2 ระดับความรู้

Bloom, B.S. (1971 : 920) ได้แบ่งระดับความรู้ (cognitive domain) เป็น 6 ระดับ จากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง ดังนี้คือ

1) ความรู้ (knowledge) เป็นความสามารถทางสมองในอันที่ทรงไว้หรือ รักษาไว้ ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่บุคคลได้รับรู้เข้าใจในสมอง การวัดว่าบุคคลมีความสามารถในการจำ เรื่องราวต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ให้ดูที่ว่าบุคคลนั้นสามารถเลือกได้ ซึ่งสิ่งที่จะจำไว้ได้เพียง ใด

2) ความเข้าใจ (comprehension) เป็นความสามารถในการสื่อความหมาย ทั้งให้ผู้อื่นรู้เจตนาของคน และตนเองรู้ความหมาย ความปรารถนาของผู้อื่น

3) การนำไปใช้ (application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ ความถนัด และความเข้าใจไปใช้ในการแก้ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล ความสามารถในการนำไปใช้ไม่ได้หมายถึง การได้เรียนรู้วิธีการนำไปทำตามวิธีการที่ได้รับไปเลียนแบบ แต่ความสามารถในการนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นความสามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนการสอนไปแก้ไขสถานการณ์ให้สำเร็จลุล่วงไป

4) การวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวใดๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ

5) การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความสามารถในการประกอบส่วนย่อยๆ ให้เข้ากันได้เป็นเรื่องเป็นราว เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวในหลายๆ ลักษณะ แล้วนำมาจัดระบบโครงสร้างเสียใหม่ ให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม

6) การประเมินผล (evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินตีราคา โดยอาศัยหลักเกณฑ์ (criteria) และมาตรฐาน (standard) ที่วางไว้

2.1.3.3 การวัดความรู้

เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันออกไป ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมใช้กันมาก คือ แบบทดสอบ (test)

แบบทดสอบถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน การแสดงท่าทางเพื่อให้สามารถสังเกตเห็นหรือสามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับหรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น รูปแบบของการทดสอบมี 3 ลักษณะ คือ (ไพศาล หวังพานิช, 2526 : 204)

1) ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยได้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งเรียกว่า “การสัมภาษณ์”

2) ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

- แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้ นั้น
- แบบจำกัดคำตอบ เป็นข้อสอบที่ให้ผู้ตอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ คือ แบบถูกผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ

3) ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบ ตอบสนองออกมาด้วยคำพูด หรือการเขียน หรือเครื่องหมายใด แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง มักเป็นข้อสอบในเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ปฏิบัติจริง

2.1.3.4 ความเข้าใจ (comprhension)

ความเข้าใจเป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การแปล (translation) ได้แก่ การที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยคำพูด หรือแปลความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจที่ถูกต้อง ความสามารถในการแปลข้อความที่เข้าใจยาก เป็นนามธรรม ให้เป็นข้อความที่เข้าใจง่ายแก่คนทั่วไปได้ หรือการแปลสัญลักษณ์มาเป็นข้อความ หรือแปลข้อความเป็นสัญลักษณ์ได้

2) การตีความ (interpretation) เป็นความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่นอกเหนือไปจากส่วนต่างๆ ที่สัมพันธ์ระหว่างตัวมันเอง เพื่อจัดระเบียบหรือสิ่งต่างๆ ภายในสมองใหม่ เพื่อจะให้เห็นภาพทั้งหมดของการสื่อความหมายเป็นส่วนร่วม และเพื่อจะได้สัมพันธ์สิ่งเหล่านี้กับประสบการณ์ และความคิดที่มีอยู่เดิม รวมถึงความสามารถในการกำหนดความสำคัญและแยกแยะออกจากส่วนที่มีความสำคัญน้อยหรือไม่ เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมาย มีการสรุปรายละเอียดต่างๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน

3) การสรุปเพื่อทำนาย เป็นความสามารถในการเสนอแนวโน้มนำเพื่อบอก แนวทิศทาง ผลที่จะตามมาและอื่นๆ เป็นการขยายความคิดของสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต อนาคต หรือ เงื่อนไขอันใกล้ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

จากหลักวิชาการของความรู้ความเข้าใจ ได้มีผู้วิจัย ศึกษาการวัดความรู้โดยใช้ระดับการศึกษาเป็นตัวชี้วัด คือ สุชา จันทร์เอม (2511) กล่าวว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าย่อมมีโอกาส ในการได้รับความรู้ต่างๆ จากการศึกษา และมีความสามารถในการได้รับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ได้ มากกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า นอกจากนี้การศึกษายังเป็นแนวทางที่จะเปลี่ยนเจตคติ ความรู้สึกที่ได้รับจากการศึกษา หรือเปลี่ยนแปลงการกระทำกิจการบางอย่างผิดไปจากเดิม ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการกระทำกิจการนั้นๆ และการเรียนการศึกษาเป็นกระบวนการอันหนึ่งที่ บุคคลจะเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิดเห็น เพราะได้เรียนบางสิ่งบางอย่างเพิ่มเติม หรืออาจ เปลี่ยนทัศนคติความเห็นในบางเรื่อง

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการย้ายถิ่น Sjaastad (1962) อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538 : 122) นั้นเชื่อว่า ประชากรย้ายถิ่นเพราะมีการคาดหวังว่าในพื้นที่ที่จะย้ายไปอยู่นั้นจะให้ โอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อยู่อาศัยเดิม ไม่ว่าจะเป็ในแง่ของรายได้ การ มีงานทำ หรือแม้แต่ในด้านอื่นๆ ดังนั้นความแตกต่างกันในระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่าง เขตเมืองและเขตชนบท จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชากรในเขตชนบทตัดสินใจย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นโดยสมัครใจเป็นไปโดยความต้องการของผู้ย้ายถิ่นเอง ซึ่งต่างไปจากการย้ายถิ่น ที่ถูกบังคับหรือโดยไม่สมัครใจ เช่น การย้ายถิ่นเพื่อเข้าประจำการทางทหาร การลี้ภัย เพราะถูก คุกคามต่อชีวิตทรัพย์สินหรือ เสรีภาพ การย้ายถิ่นโดยสมัครใจนี้มีปัจจัยที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 4 ประการ (Lee, 1966 : 47-57) อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538 : 122)

1) ปัจจัย “ผลักดัน” ที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับกาย้ายถิ่นออก เช่น ความ ล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากขาดแคลนน้ำ หรืออุปกรณ์อื่นๆ ทำให้ เกษตรกรมีรายได้น้อยลงซึ่งจะสัมพันธ์กับการว่างงานในชนบท ทำให้ต้องมีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง

2) ปัจจัย “สิ่งคุก” ซึ่งจะสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นจะย้ายเข้าไปอยู่ใหม่ เช่น มีสภาพการมีงานทำที่ดีกว่าเป็นสิ่งล่อใจ เป็นต้น

3) ปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการย้ายถิ่น ในแง่ที่ทำให้ช่วงเวลาในการย้ายถิ่นต้องล่าช้าออกไปหรืออาจไม่เกิดขึ้นเลย เช่น การขาดปัจจัยค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักและอาหาร ซึ่งต้องใช้จ่ายในระหว่างการย้ายถิ่น ตลอดจนข่าวสารของสถานที่ปลายทางที่ผู้ย้ายถิ่นจะย้ายไปว่ามีสภาพอย่างไร

4) การย้ายที่มีสาเหตุจากเหตุผลส่วนตัว เช่น ย้ายตามครอบครัว

ดังนั้นถ้าไม่มีผลกระทบจากนโยบายด้านการย้ายถิ่นของสถานที่ปลายทาง เช่น โควต้าการย้ายถิ่นเข้า ผู้ย้ายถิ่นจะมีแรงจูงใจที่จะย้ายถ้ามีปัจจัยผลักดันจากท้องถิ่นต้นทาง และมีปัจจัยดึงดูดจากท้องถิ่นปลายทาง อย่างไรก็ตามโอกาสที่จะย้ายถิ่นนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่ย้ายถิ่นนี้ได้พิจารณาข้อได้เปรียบเสียเปรียบของการย้าย ซึ่งต้องรวมถึงค่าใช้จ่ายของการย้ายถิ่นและอุปสรรคที่เขาจะประสบพบเห็นในท้องถิ่นปลายทางด้วย

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

2.1.5.1. แนวคิดและความหมาย

นพมาศ ธีรเวคิน (2539 : 161) กล่าวว่าไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นนั้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น สร้างผลงานร่วมกัน สร้างความเจริญร่วมกัน แต่บางครั้งอาจเกิดความขัดแย้ง ความตึงเครียด และปัญหาอคติขึ้นมาในสังคมได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนนั้น สามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนได้ ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ

วิรัช เติงหงษากุล (2529 : 166) กล่าวว่า การรวมกลุ่ม (grouping) หมายถึง การที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการเข้ามาอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน และยังกล่าวต่ออีกว่าความเจริญก้าวหน้าของการพัฒนาชุมชนต่างๆ ต้องอาศัยการรวมกลุ่มและการทำงานในกลุ่ม การรวมกลุ่มมีหลายระดับตั้งแต่ระดับล่างสุดถึงระดับสูงสุดคือ กลุ่มครอบครัว ชุมชน สังคม รัฐ หรือประเทศ เป็นต้น

De Fleur, L.M. (1971 : 516) แบ่งกลุ่มคนออกตามลักษณะโครงสร้างของขนาด ลักษณะการรวมกลุ่ม หน้าที่และบทบาท ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มคนขนาดเล็ก (small group) เช่น ครอบครัว
- 2) กลุ่มทางสมาคม (association) มีจุดมุ่งหมายในการรวมกลุ่มกัน
- 3) ชุมชน (communities) เป็นกลุ่มที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งทางการปกครองและเศรษฐกิจ มีขนาดไม่แน่นอน
- 4) สังคม (society) เป็นกลุ่มที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง มีพื้นที่แน่นอน สมาชิกมีความรู้สึกเกี่ยวข้องกับกลุ่ม

2.1.5.2 สาเหตุของการเกิดกลุ่ม

ในการรวมกันเป็นกลุ่มนั้นเกิดหลายสาเหตุ วิรัช เดียงหงษากุล (2529 : 166) กล่าวว่า เกิดจากสาเหตุดังนี้

- 1) เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์
- 2) เกิดจากความต้องการของมนุษย์
- 3) เกิดจากมนุษย์เป็นสัตว์ทางวัฒนธรรม
- 4) เกิดจากความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน
- 5) เกิดจากความต้องการความปลอดภัย
- 6) เกิดจากการแสวงหาอำนาจ

การรวมกลุ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับถิ่นฐานที่อยู่และเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ดังนี้ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2540 : 134) กล่าวถึงความผูกพันในถิ่นฐาน (home-land bondage) ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาว่า การที่ประชากรอยู่ในท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาที่นำความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมาสู่ท้องถิ่น ความผูกพันในถิ่นฐานของประชาชนจึงนับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ท้องถิ่นพัฒนา

2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.6.1 ความหมาย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 173) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์การปกครองบริหารรัฐกิจและสังคมตามความจำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และ ภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

นิรันดร์ จงวุฒิวนิชย์ (2527 : 177) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้อทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งจะเป็เหตุเร้าให้กระทำการให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ไพรัตน์ เคะระรินทร์ (2537 : 6-7) ได้ให้ความหมายของนโยบายการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และ สร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การ อาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง

ถาวรชัย อรุณสิทธิ์ (2521 : 42-43) อังไฉน ชัยโรจน์ ธนสันติ (2535 : 13) กล่าวว่า การให้คนงานมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมจากกลุ่มสามารถเรียนรู้พฤติกรรม และความรู้ สึกทางด้านจิตวิทยาของคนงาน ได้มากทำให้รู้เท่าที่ของคนงานที่แสดงออกจากการเสนอความเห็น การวางแผนและการตัดสินใจทำให้รู้ว่าแต่ละคนมีความสามารถ มีความคิดเห็นอย่างไร เพราะเป็น การเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ ความสามารถของแต่ละคน

ชัยโรจน์ ธนสันติ (2535 : 14) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมใน การทำงานของกรมการสภาตำบลกับประชาชน กลุ่มประชาชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์ กรของรัฐและเอกชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

วันที่	1 ก.ย. 2546
เลขที่	085๒๒ ๑.๒

วพ.
339.75
๑35๖๓
ธ.ก.ร.๖๖๖
๑.๒

สหประชาชาติ (1975 : 4) อังโณ เกษร วงศ์เขาว์ (2541 : 15) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ของประชาชนไว้ว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวกับมวลชนในระดับต่างๆ ดังนี้

1) ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร

2) ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

2.1.6.2 ประเภทและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1980 : 324-328) แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มี 3 ขั้นตอน คือ เริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น สนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร การให้ความร่วมมือ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เช่น เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ตลอดจน ผลประโยชน์ส่วนตน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.1.6.3 การวัดการมีส่วนร่วม

Kaspersal (1974 : 253) ได้เสนอมาตรวัดระดับแรกของการจำแนกว่าการกระทำอะไรจึงถือว่าการมีส่วนร่วมหรือไม่ถือว่าการมีส่วนร่วม ซึ่งพอสรุปได้ 3 ประการคือ

1) การกระทำโดยแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่มซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อมูลไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในการมีส่วนร่วมนั้น จะได้เห็นถึงค่านิยมความรู้และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

2) ความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือความผูกพัน และมีแรงจูงใจในการกระทำ

3) คุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งดูจากผล และผลกระทบของการกระทำเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างของการยอมรับความสามารถ และความคิดเห็น มีการทำการประเมินผล

จากแนวคิดของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นได้ร่วมกับนโยบายของรัฐโดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้ ซึ่ง วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ (2536 : 403-404) ได้ยกตัวอย่างจาก Oidfield and Alcorn et. Al., (1991 : 12-13) มีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ ในกรณีแซมเบีย (Zambia) ซึ่งในเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2531 องค์กรชื่อ World Wildlife Fund สาขาประเทศสหรัฐอเมริกาได้อนุมัติความช่วยเหลือโครงการหนึ่งในประเทศแซมเบียที่มีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จด้วยดี โดยสาระสำคัญแล้ว เป็นโครงการที่คืนความรับผิดชอบโดยตรงในเรื่องการจัดการและการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้กับชุมชนท้องถิ่นที่ซึ่งผู้คนในชุมชนยังคงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมส่วนใหญ่ของพวกเขาไว้อยู่ วิธีการก็คือ รัฐกันพื้นที่รอบๆ อุทยานหรือเขตอนุรักษ์ไว้ให้เป็นเขตกันชน พื้นที่นี้เรียกว่า พื้นที่จัดการการล่าสัตว์ (Game Management Areas) ในพื้นที่นี้ คนสามารถล่าได้ต้องมีใบอนุญาต ส่วนการใช้ที่ดินในรูปแบบอื่น เช่น การทำการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมของชาวบ้านไม่มีการควบคุม ในการล่าสัตว์แบบซาฟารี ต้องจ้างคนท้องถิ่นเป็นผู้นำทาง และเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาก ทำให้มีการรวมกลุ่มกันขายของที่ระลึกที่ทำจากของป่า ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดรายได้ และเป็นแนวกันชนป้องกันอุทยานได้อย่างยั่งยืน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในแนวความคิดเกี่ยวกับคำว่า “ชุมชน” กับ “ศักยภาพ” มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ในแง่ของการพัฒนา ซึ่งชุมชนมีพลังในตัวเองในการที่จะขับเคลื่อนเรื่องที่จะเปลี่ยน

แปลง ปรับปรุง และรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพลังจากรัฐไปช่วยโอบอุ้มและผลักดัน อย่างไรก็ตาม อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2536 : 64) อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 5) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า คำว่า “ชุมชน” เป็นคำใหม่ในภาษาไทยเพราะไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 สันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า community ในระยะที่อิทธิพลของวิชาสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาในประเทศไทย เพื่อศึกษาสังคมชนบท และต่อมารัฐบาลก็ได้ใช้คำนี้ หลังจากที่ตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จนตั้งหน่วยงานใหม่คือ กรมพัฒนาชุมชน ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวในปี พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุนี้ในระยะแรกชุมชนจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า บ้าน หรือ หมู่บ้าน ในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ ซึ่งความหมายรวมๆ ก็คือ กลุ่มคนที่อาศัยรวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ สำหรับคำว่า “ศักยภาพ” ตามพจนานุกรม (ฉบับเฉลิมพระเกียรติ) ได้ให้ความหมายว่า “อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้ปรากฏเห็นได้” ดังนั้น ในการใช้คำว่า “ศักยภาพชุมชน” จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่นักวิชาการและองค์กรเอกชนส่วนใหญ่จะเน้นถึง “อำนาจ” ของชุมชนที่ได้รับ หรืออย่างน้อยก็มีความสัมพันธ์บางประการที่จะทำให้ชุมชนมีความสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองกับชุมชนภายนอกได้ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 40,46) ได้สรุปคำว่า “ศักยภาพชุมชน” ว่าเป็นการถ่ายประสมการณณ์และค่านิยมอุดมการณ์ในอดีต เพื่อสร้างพลังร่วมของชุมชนเพื่อต่อรองและต่อสู้กับอิทธิพลจากภายนอก และได้พัฒนามาสู่จุดที่ไม่ใช่เป็นการศึกษาในภาพนิ่ง หรือไม่ใช่เป็นการศึกษาชุมชนในตัวเองของมันเป็นเอง แต่เป็นการศึกษา “อำนาจ” หรือ “ความสามารถ” ของชุมชนภายใต้และตอบโต้กับอำนาจที่อยู่ภายนอกชุมชน ทั้งนี้ทั้งนั้นวางอยู่บนรากฐานของความเชื่อที่ว่า กระบวนการการร่วมตัดสินใจโดยคนจำนวนมาก และอยู่บนรากฐานของความเชื่อที่ว่า กระบวนการการร่วมตัดสินใจโดยคนจำนวนมาก และอยู่ในพื้นที่หรือใกล้ชิดกับพื้นที่ย่อมจะช่วยให้การตัดสินใจมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ความเป็นชุมชนนั้น ไม่ได้เป็นเรื่องของความ “กลมกลืน” แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการสร้างกลไกในการจัดการกับความ “ขัดแย้ง” ด้วย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งกับ “รัฐ” หรือความขัดแย้งกับชุมชนอื่น หรือแม้แต่ภายในของตัวชุมชนเอง ซึ่งมีรูปแบบและวิธีในการจัดการในอดีตและปัจจุบันที่แตกต่างกันในด้านวิธีการแต่มีจุดประสงค์เดียวกันในการจัดการทรัพยากร ดังนี้

2.2.1 ศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอดีต

อมรรัตน์ หมุดทอง (2541) อ้างอิง อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 48-50) กล่าวถึงในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันวัฒนธรรมและความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจมักจะผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนต่อการดำรงชีวิต จนกลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น การแห่นางแมว เพื่อขอฝนหรือบุญบังไฟ ที่จังหวัดยโสธร เช่นเดียวกันในเรื่องการรักษาทรัพยากรในแนวความเชื่อแบบ

2.2.1.1 ความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับการรักษาป่า

1) ความเชื่อว่า “ป่า” มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครอง ซึ่งเป็นความเชื่อที่เหมือนกันทุกคน อันเป็นการแสดงถึงความเคารพยำเกรง จะไม่มีใครล่วงล้ำ ถ้าหากใครละเมิดก็จะมีอาเพศ เพราะถือเป็นการลบหลู่ มีพิธีกรรมที่แสดงถึงความเคารพ เช่น พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ ขอบคุนเจ้าป่าเจ้าเขา เป็นต้น

2) ความเชื่อในเรื่องขวัญ และวิญญาณของป่า คนกะเหรี่ยงจะมีความเชื่อว่า มีขวัญที่อยู่ในตัวสัตว์ เช่น อยู่ในแก้ง ะนี หมี่ ดังนั้น จึงต้องดูแลสัตว์ป่าด้วย ดังสุภาษิต “ชะนีตายหนึ่งตัว ป่าเจ็ดป่าต้องเงียบเหงาวังเวง นกตกตายหนึ่งตัว คั่นไทรเจ็ดคั่นต้องวังเวง”

3) ความเชื่อในเรื่องการใช้สอยประโยชน์จากป่า เช่น คนอำเภามีความเชื่อว่า บ้านไหนที่ไปเอาหน่อไม้ในป่ามากิน ถ้าเหลือจะไม่มีความสุขในชีวิตหรือคนกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ใครที่ตัดต้นไม้ไผ่เกิน 2 คั่น จะเป็นบาป

2.2.1.2 พิธีกรรมในการดูแลรักษาป่า

1) พิธีเลี้ยงผี เป็นพิธีกรรมที่ทำกินเกือบทุกคนเผ่าในล้านนา มีความเชื่อว่าป่าเป็นที่อยู่ของผี ผีเป็นผู้ดูแลป่า จึงให้ความเคารพ ทุกๆ ปี จะมีพิธีเลี้ยงผีป่าเจ้าเขาบางชุมชนเรียก “ผีขุนน้ำ” บางชุมชนเรียก “ผีน้าออกกู” การทำพิธีจะทำกันในป่ามีหอผี ซึ่งสร้างขึ้นมาอย่างง่าย ๆ ของไผ่จะมีไก่ หมู และเหล้าขาวเป็นหลัก บางชุมชนทำ 3 ปีครั้ง หรือพิธีกรรมเวลาที่ล่วงละเมิดหรือเกิดมีเหตุมิคมีร้ายในชุมชน คนเมืองจะมีพิธีเลี้ยงผีป่าเจ้าเขาทุกปี คนอำเภอก็จะมีการไหว้ผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะมีการทำพิธีกรรมในป่า คนกะเหรี่ยงจะมีการไหว้ผีเวลาที่ใครไปล่วงละเมิดที่หวง

ห้ามไว้ อย่างเช่น บริเวณป่าคูตะ หรือป่าขุนน้ำ บริเวณน้ำออกรูจะมีหมอผีทำนายว่าทำผิดผีแล้วให้ไปเลี้ยงผีในสถานที่ที่ไม่มีคนเดินผ่าน ซึ่งบริเวณนั้นคือ ป่าที่ชุมชนดูแลรักษานั้นเอง

2) การสืบชะตา คนโบราณเชื่อว่าเมื่อเกิดต้องมีเจ็บ มีตาย แต่การสืบต่ออาจขาดลงด้วยอำนาจ ของเคราะห์ ชิดขวาง ภูตผีปีศาจ ทำให้อายุขาดลงฉับพลัน จึงต้องมีการสืบชะตา

3) การถอน นำเอาสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ออกจากบริเวณที่อยู่อาศัยบริเวณที่“ชิด” มีการถอนวัตถุกับถอนสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเข้าใจว่าตรงกับพิธีกรรมของคนกะเหรี่ยงที่เรียกว่า “ต่าเซอซี” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ทำเป็นประจำทุกปี เวลาที่ต้องการปิดป่าสิ่งที่ไม่ดีออกจากหมู่บ้าน จะมีไม้ไผ่สาน 4 ทิศ มีเครื่องเช่นไห้ว 4 ทิศ ประกอบด้วย ขนม ข้าว ยาสูบ พริก และเกลือ เป็นต้น

4) การส่ง หมายถึง การนำเครื่องบูชา สักเวย ส่งให้เทวดาหรือภูตผีปีศาจที่คนเชื่อถือ

5) การบูชาสักเวย เป็นการบูชาเทวดาที่คนเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยหรือให้หายจากโรค

6) การลดเคราะห์ ส่งเคราะห์ ลอยเคราะห์

7) การสูตร เมื่อคนในชุมชนเกิดไม่สบายให้พระสงฆ์มาช่วยทำพิธี พระสงฆ์จะใช้มนต์ทางศาสนาทำการสวด หรือสูตรให้ บางทีก็เป็นคำสาบานแต่กล่าวเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีการสูตรหลายอย่าง เช่น สูตรถอน สูตรสืบชะตา

8) การบวชต้นไม้ เดิมเป็นการบวชต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้ที่เป็นพญาไม้ในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะกึ่งผสมผสานระหว่าง “พุทธ” กับ “ผี” ต่อมาเริ่มมีหลายชุมชนที่ประยุกต์ความเชื่อทางพุทธศาสนาใช้ในการดูแลรักษาป่า “การบวชป่า” จึงเกิดขึ้นจากพื้นฐานว่างเว้นจากการทำความชั่ว การเบียดเบียนธรรมชาติ ผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน มีคุณธรรมก็จะละเว้นไม่เบียดเบียน

2.2.2 ศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน

ยศ สันตสมบัติ (2536 : 408-410) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่า แสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการผลิต ในความรู้สึกรหวงแหนและจิตสำนึกของการอนุรักษ์ป่า ในรูปแบบและวิธีการจัดการป่า และในการรวมตัวกันปกป้องสิทธิของชุมชนจากการรุกรานของบุคคลภายนอก อย่างไรก็ตาม เมื่อชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านของเศรษฐกิจ การเมืองและสภาวะการณ์แข่งขันทรัพยากรในระดับต่างๆ ชุมชนแต่ละแห่งจึงมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการจัดการทรัพยากรในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปบ้างชุมชนบางแห่ง ดังเช่น ชุมชนชาวปกากะญอในบ้านแม่หาร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงสามารถรักษาจารีตประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ผูกพันแนบแน่นอยู่กับป่า โดยผสมผสานความเชื่อในเรื่องผี เข้ากับกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์และจัดการป่าอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังคงสืบทอดพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงความขอบคุณในการที่ผีช่วยดูแลรักษาป่าต้นน้ำ และให้ความคุ้มครองสมาชิกของชุมชน พิธีกรรมดังกล่าวยังเป็นการเพื่อผลิตซ้ำอุดมการณ์อำนาจอันเป็นพื้นฐานในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม

ในป่าชุมชนบางแห่งที่ระบบความเชื่อเดิมเริ่มคลายตัวลง ก็จะมีการพัฒนากฎเกณฑ์ที่สมาชิกชุมชนตกลงยอมรับร่วมกัน มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าของหมู่บ้าน เพื่อประกันสิทธิของชุมชนเหนือทรัพยากรส่วนรวมของหมู่บ้าน ดังเช่น บ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย บ้านน้ำไคร้ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน บ้านเมืองงาม อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ และหมู่บ้านอื่นๆ อีกหลายแห่ง

จารีตประเพณีและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านใช้ในวัฒนธรรมการผลิต และการจัดการป่า แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความเป็นไปของสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศชุมชน การสังเกตและสังมประสกลการณ์มาหลายชั่วอายุคน ทำให้ความรู้เกี่ยวกับป่า ต้นไม้ ความหลากหลายของมวลชีวภาพ ตลอดจน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศ ตกผลึกเป็นภูมิปัญญาและวิถีคิดอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญาชาวบ้านในส่วนที่เกี่ยวกับระบบนิเวศชุมชน พองจะสรุปได้ดังนี้

2.2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของทรัพยากรดินน้ำป่ากับคนในระบบนิเวศชุดหนึ่ง ชาวบ้านในป่าชุมชนทุกแห่งมีความเข้าใจดีว่า ป่ากับน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของดิน มี

ความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง หากป่าหมดก็จะไม่มีน้ำในลำห้วย ระบบการผลิตของชุมชนก็จะไม่ได้ผล คนก็อยู่ไม่ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

2.2.2.2 ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะของป่า ชาวบ้านในป่าชุมชนทุกแห่งมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดลำดับชั้นของต้นไม้และพืชพรรณในป่า ทำเลหรือถิ่นที่อยู่ของพืชที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ผักป่า สมุนไพร เป็นต้น ชาวบ้านสามารถจำแนกป่าออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อประโยชน์ของการอนุรักษ์และการใช้สอยในชีวิตประจำวัน

2.2.2.3 ความรู้เกี่ยวกับขีดจำกัดของการใช้ประโยชน์จากป่า ชาวบ้านในป่าชุมชนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ (carrying capacity) ของป่า และได้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อกำหนดแนวทาง วิธีการและข้อห้าม เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้ประโยชน์จากป่ามากเกินไปจนทำลายความสมดุลตามธรรมชาติ ดังเช่น กฎเกณฑ์การห้ามตัดไม้ในเขตป่าต้นน้ำ การห้ามขุดหนองไม้และเห็ดเห็ดกินความจำเป็น เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อกำลังผลิตของป่า เป็นต้น

2.2.2.4 ความรู้เรื่องการหมุนเวียนของธาตุอาหารในดินและความเชื่อมโยงของมวลชีวภาพในระบบนิเวศเขตร้อน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในระบบการทำไร่หมุนเวียน โดยที่การเผาต้นไม้แห้งจะช่วยเติมธาตุอาหารจากมวลชีวภาพให้แก่ดิน การปลูกพืชซ้ำในดินแปลงเดิมติดต่อกันหลายปี จะทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสื่อมลงและจะฟื้นฟูขึ้นมาอีกได้เมื่อเลิกเพาะปลูกไปสักระยะหนึ่ง ปล่องไฟให้ดินไม้เจริญเติบโตขึ้นมาพร้อมกับการฟื้นฟูสภาพโครงสร้างของดิน ความชุ่มชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของดิน นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมองเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพในป่า โดยนิยมปล่อยให้ป่าฟื้นตัวเอง เพราะจะได้พืชหลากหลายชนิดไว้เป็นอาหาร แทนที่จะปลูกต้นไม้เพียงชนิดเดียวหรือไม้กี่ชนิด ซึ่งเป็นการทำลายพืชพรรณไม้ตามผืนดิน

2.2.2.5 ความรู้เรื่องการทดแทนในสังคมพืชหลังจากมีการรบกวนระบบนิเวศพื้นที่ไร่ที่ถูกทิ้งร้างไปไม่ได้ทำการเพาะปลูกอีก จะค่อยๆ พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นป่าในที่สุด นอกจากนั้น ชาวบ้านยังมีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้เด่นในป่า พันธุ์ไม้ที่ช่วยอุ้มน้ำและฟื้นฟูสภาพป่าพันธุ์ไม้ที่ให้คุณประโยชน์ด้านอาหาร สมุนไพร ฟืน ไม้ใช้สอย ฯลฯ โดยทั่วไป ชาวบ้านคนหนึ่งจะรู้จักชื่อพรรณไม้และสรรพคุณของพืชต่างๆ ไม่น้อยกว่า 500 ชนิด

นอกเหนือไปจากภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ จารีตประเพณี และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าแล้ว ศักยภาพในการจัดการป่าของชุมชน ยังแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในอีก 2 ลักษณะ คือ

1) บทบาทและการปรับตัวขององค์กรและผู้นำชุมชน ในอดีตนั้น การรวมตัวของชาวบ้านมักเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่นการรวมตัวกันต่อต้านสัมปทานไม้ ซึ่งผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่ามักจะมาจากกลุ่มผู้นำดั้งเดิม ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากตระกูลแรกๆ ที่อพยพเข้ามาถือครองพื้นที่ทำกินขนาดใหญ่และมีอำนาจในหมู่บ้าน เป็นตัวตั้งตัวตีในการอนุรักษ์ป่า มักจะใช้รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากร นอกจากการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรรักษาป่าในระดับหมู่บ้านแล้ว บางชุมชนยังผลักดันให้เกิดเครือข่ายของคณะกรรมการรักษาป่าในระดับตำบลหรือระดับลุ่มน้ำ เพราะมีปัญหาหลายประการที่องค์กรชุมชนแก้ไขไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการกำหนดเขตป่าและการรุกกล้าเขตโดยบุคคลภายนอก เมื่อเกิดปัญหาระหว่างชุมชน หรือกับผู้มีอิทธิพลภายนอกชาวบ้านจะพยายามให้สภาตำบลหรือองค์กรเครือข่ายเข้ามาแก้ปัญหาหรืออย่างน้อยก็มีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาเพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับการแก้ปัญหา และช่วยในการต่อรองกับรัฐให้สนับสนุนการรักษาป่าของชุมชน ในหลายๆ พื้นที่ ผู้นำและองค์กรชุมชนยังมีการติดต่อประสานงานและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและพระสงฆ์ ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนซึ่งปรีชา อุทระกุล และคณะ (2533) อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 256) ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนที่ศึกษา (ผู้นำที่เป็นพระครู ชาวบ้านและเกษตรกรตำบล) มีทั้งผู้นำทางความคิด ผู้นำทางศีลธรรมและผู้นำทางการปฏิบัติ คุณสมบัติสำคัญของผู้นำทางศีลธรรม และผู้นำสามารถวิเคราะห์ผสมผสานความคิดที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาสากล และสามารถสื่อความคิดไปยังชาวบ้านในชุมชนได้อย่างมีพลัง โดยใช้ภาษาและตัวอย่างแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายผู้นำทั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติ และจัดตั้งโดยองค์กรของรัฐและเอกชน โดยเน้นความสัมพันธ์แนวราบ และการแลกเปลี่ยนความคิด ประสพการณ์การดูงาน การร่วมกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่สำคัญคือ ผู้นำและเครือข่ายมีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก สำหรับการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีพลังและศักยภาพในการแก้ปัญหาต่างๆ

2) ศักยภาพของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในปัจจุบันป่าซึ่งเคยเป็นพื้นที่สำหรับการบุกเบิกทำกินของคนยากจน ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ต้องการของหลายๆ ฝ่ายด้วยกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นอย่างน้อย 4 ลักษณะด้วยกันคือ

- ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐ มักเกิดปัญหาในแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายที่ขัดแย้งกันเอง 2 ประการ คือ ประการแรก คือ พยายามยึดทรัพยากรป่าคืนจากชาวบ้าน โดยอ้างว่าเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่า การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเพิ่มเติม ซึ่งขัดกับนโยบายการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่า และประการที่สอง เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้มงวดกวดขันการใช้ประโยชน์จากป่า แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็มีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชพาณิชย์เพื่อส่งออก

- ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ บ่อยครั้งที่การเข้ามาของนายทุนผู้มีอิทธิพลได้รับการสนับสนุนช่องว่างทางกฎหมาย หรือมีเจ้าหน้าที่ของรัฐช่วย ซึ่งชุมชนไม่สามารถบังคับเอาผิดหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาได้ นอกจากจะใช้วิถีถูกขึ้นประท้วงต่อต้านโดยตรง

- ความขัดแย้งระหว่างชุมชนใกล้เคียง มักเป็นการละเมิดสิทธิการใช้ทรัพยากรระหว่างกันและกัน บางชุมชนรักษาแต่บางชุมชนกับมาทำลาย แต่สุดท้ายมักจะลงเอยด้วยการประนีประนอม

- ความขัดแย้งภายในชุมชน เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรเดียวกัน เช่น แย่งกันวิดน้ำเข้านาตัวเอง เป็นต้น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2535 : 266-267) อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 19) เน้นว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านอาจสรุปได้ว่ามี 2 ประเด็นหลักคือ ความขัดแย้งในการตีความหมายของป่าไม้ และความขัดแย้งในเรื่องการเป็นเจ้าของพื้นที่ป่า โดยกล่าวว่า “รัฐบาลนั้นยึดความหมายของป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่า ป่า หมายถึง ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ทำให้ที่ดินที่เคยเป็นป่าไม้ และไม่มีต้นไม้แล้ว ก็ยังถือว่าเป็นป่าอยู่แต่ชาวบ้านจะคิดว่าความเป็นเจ้าของป่าในความหมายของรัฐหมายถึง เฉพาะเจ้าของต้นไม้เท่านั้นไม่ใช่ป่า เป็นของกลางที่ทุกคนมีสิทธิจะเข้าไปบุกเบิกจับจองได้”

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งต่างๆ ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพในการปรับตัวเพื่อแก้ปัญหา โดยวิธีการลดความขัดแย้ง และผสมผสานวิธีการต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งโดย

จารีตประเพณีและโดยสิ่งที่คิดค้นขึ้นใหม่ ทั้งการช่วยตัวเองและการประสานกับองค์กรภายนอก ทั้งของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านพอจะสรุปได้เป็น 6 แนวทาง คือ

- 1) การปรับใช้ประเพณีและการเจรจาตกลงที่ไม่เป็นทางการ เช่น การจับกุมผู้ละเมิดกฎหมายของชุมชนและว่ากล่าวตักเตือนหรือปรับไหม แนวทางที่ใช้ได้แต่เฉพาะปัญหาความขัดแย้งภายในหรือระหว่างชุมชนใกล้เคียงกันเท่านั้น เพราะเป็นการจัดการตามประเพณีและมีลักษณะยืดหยุ่น แต่ไม่อาจใช้ได้กับกรณีขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบุคคลภายนอก
- 2) การรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านและต่อต้าน มักใช้กับกรณีความขัดแย้งกับนายทุนภายนอกหรือกรณีกฎหมายของรัฐที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เป็นธรรม
- 3) การสร้างเครือข่ายของครัวเรือนในระดับตำบล กลุ่มน้ำจังหวัดหรือระดับภูมิภาค เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน
- 4) การประสานงานกับรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการปัญหา ทำให้รัฐมองเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร
- 5) การต่อรองกับรัฐ เพื่อให้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ในบางพื้นที่ที่เริ่มมีการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ มีการออกกฎหมายการใช้ป่าเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจดบันทึกกรณีการละเมิดกฎหมายและการตัดสินใจคดีความผิดโดยคณะกรรมการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ การจัดอาสาสมัครตระเวนป่า ตลอดจนการหาช่องทางทำงานร่วมกับรัฐ ซึ่งเป็นความพยายามของชุมชนที่ต้องการให้รัฐยอมรับความสามารถและศักยภาพในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากร
- 6) การประสานกับหน่วยงานภายนอกอื่นๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและผู้ที่มีอิทธิพลได้

แต่ศักยภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน ขึ้นอยู่กับอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยไม่ถูกรุกรานจากภายนอก และไม่ขัดกับกฎหมายของรัฐ ด้วยเหตุนี้เองประเด็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรก็คือ ระบบกฎหมายแบบอำนาจนิยมและการจัดการทรัพยากรแบบรวมศูนย์ ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง 5 ประการ คือ

- 1) การลดทอนสิทธิชุมชน อ้างสิทธิเหนือทรัพยากรเป็นของรัฐ และโอนอำนาจเหนือทรัพยากรมาเป็นของรัฐโดยเด็ดขาด โดยรวมศูนย์อำนาจบริหารจัดการมาอยู่ที่ส่วนกลาง
- 2) การแยกคนออกจากป่า โดยมีสมมติฐานว่าคนอยู่ร่วมกับป่าอย่างสมคูลไม่ได้ จนทำให้ชาวบ้านเป็นศัตรูต่อป่า
- 3) รัฐใช้เกณฑ์กรรมสิทธิที่ดินแบบโฉนดอย่างตะวันตกมาเป็นหลักในการตรวจสอบสิทธิของเอกชนหรือชุมชนอย่างเคร่งครัดโดยมีการจัดการป่าเพียงอย่างเดียว แต่มองข้ามชุมชนของไทยแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีกฎเกณฑ์และจารีตประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับสิทธิประเภทต่างๆ ในการถือครองที่ดิน เช่น สิทธิการใช้ สิทธิชุมชน แต่รัฐกลับไม่ยอมรับ ซึ่งนำไปสู่การขัดแย้งของประเพณีและกฎหมาย ยังผลให้ป่าถูกทำลายเพราะกฎหมายถือว่าป่าเป็นของรัฐ ชุมชนจึงไม่มีส่วนร่วมในการดูแลและรัฐก็ไม่มีกำลังพอที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง
- 4) รัฐบังคับใช้หลักเกณฑ์การบริหารจัดการและการควบคุมเป็นการทั่วประเทศ โดยไม่จำกัดพื้นที่ ซึ่งรัฐมองป่าเป็นเพียงที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ทำให้ที่ดินที่เคยเป็นป่า แม้จะไม่มีต้นไม้เหลือแล้วก็ยังเป็นป่าอยู่ ในขณะที่ชาวบ้านมองป่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ วิถีชีวิต จารีตประเพณีและวัฒนธรรมการผลิต
- 5) ความแตกต่างในแนวทางการพัฒนาประเทศ รัฐสนับสนุนการสัมปทานไม้ และการปลูกสวนไม้โตเร็วเพื่อการพาณิชย์ แต่ไม่เคยใส่ใจกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในภาคเกษตร ซึ่งทำให้ชนบทอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบอย่างต่อเนื่อง

2.3 ป่าชุมชน

2.3.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน

ป่าชุมชน เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการอย่างแท้จริง ป่าชุมชนเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผูกพันกับธรรมชาติและป่า ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งมีผู้ที่ให้ความหมายของคำว่า “ป่าชุมชน” ดังนี้

กลุ่มอ็อกเมื่องน่าน (2535) ให้ความหมายคำว่า “ป่าชุมชน” หมายถึง ป่าที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันหวงแหนดูแลรักษาไว้ เพราะเห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อชีวิตของชาวบ้าน ป่าที่ดูแลกันนี้อาจเป็นป่าธรรมชาติที่มีต้นไม้และสัตว์ป่าสมบูรณ์ หรือเป็นป่าเสื่อมโทรมไร่เหล่า (พื้นที่ในระบบไร่หมุนเวียน) ที่ชาวบ้านปล่อยให้ฟื้นตัวเป็นป่าอีก หรือเป็นป่าปลูกใหม่สามารถเรียกเป็นป่าชุมชนได้ทั้งสิ้น

โกมล แพรกทอง (2535) อคิดผู้อำนวยการส่วนป่าชุมชน ผู้ริเริ่มและพัฒนางานป่าชุมชนขึ้นในกรมป่าไม้ ให้ความหมายว่า “ป่าชุมชน” คือรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการที่จะพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้น และให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เสนห์ จามริก และชศ สันตสมบัติ (2536) เป็นหัวหน้าโครงการและผู้จัดทำรายงานการวิจัยป่าชุมชนในประเทศไทย กล่าวว่า “ป่าชุมชน” เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านอาศัยและทำมาหากิน มีความหวงแหนและรู้สึกผูกพันกับทรัพยากรป่า เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านเลือกเพื่อใช้ประโยชน์ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระบบการจัดการทรัพยากร รวมทั้งยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมกันของชุมชนในการจัดการทรัพยากร

สมศักดิ์ สุขวงศ์ อคิดคณบดีคณะวนศาสตร์ กล่าวว่า “ป่าชุมชน” คือ ป่าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าต้องการอะไรจากป่า ละต้องการเมื่อไร ป่าชุมชนเป็นป่าที่ประชาชนเก็บหาผลผลิตจากป่าไม้โดยใช้วิธีการที่ไม่ทำลายป่า

อำนาจ คอวนิช (2528 : 10) อ้างใน เกษร วงศ์เขาว์ (2541 : 20) ได้อธิบายว่า ป่าชุมชน หมายถึง ป่าไม้ธรรมชาติหรือป่าที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีจุดหมายของการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ให้กับประชาชน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536 : 163) อ้างใน เกษร วงศ์เขาว์ (2541 : 21) ให้ความหมายว่า “ป่าชุมชน” เป็นขบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันขององค์กรประชาชนในระดับชุมชนและหรือระดับเครือข่ายในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง เพื่อทำการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรดิน-น้ำ-ป่า ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมบนรากฐานของระบบความคิดภูมิปัญญา อุคมการณ์ และสิทธิชุมชน ซึ่งเน้นหลักการทางมีศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2542 : 4) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่บ่งชี้ความเป็นป่าชุมชนไว้ดังนี้

- 1) เชื่อมโยงระบบสังคมวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่า และทรัพยากรในป่า
- 2) เป็นป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกขึ้นมาใหม่ก็ได้ แต่ต้องมีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดของพื้นที่ได้
- 3) กรรมสิทธิ์ในที่ดินจะเป็นของรัฐหรือสาธารณะประโยชน์ก็ได้ แต่ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างอิสระโดยองค์กรตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับป่าที่แท้จริงของชุมชน
- 4) จุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดการป่าสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน
- 5) เน้นการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับจารีตประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 6) กฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการป่าและทรัพยากร กำหนดและตัดสินใจโดยองค์กรชุมชน

2.3.2 ป่าชุมชนในพื้นที่อนุรักษ์

จากหนังสือ ป่าชุมชน ซึ่งจัดทำโดยศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2542 : 22-24) ได้เขียนไว้ว่า พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่คุ้มครองตามความหมายที่เป็นสากลคือพื้นที่ใดๆ ซึ่งกันไว้เพื่อคุ้มครองรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ซึ่งมีการจัดการโดยวิธีทางกฎหมายและวิธีอื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์คือการรักษาระบบนิเวศธรรมชาติ ความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ทรัพยากรพันธุกรรม และอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อการศึกษาวิจัยและนันทนาการ เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เผ่าพันธุ์ต่างๆ ที่มีภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง คำจำกัดความและวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ในพื้นที่อนุรักษ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนต่างๆ ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แต่จะมีวิธีการอย่างไรที่จะช่วยคุ้มครองรักษาทรัพยากรในป่าให้คงอยู่อย่างยั่งยืนได้ตลอดไป

การจัดการพื้นที่อนุรักษ์ที่ผ่านมามักทำโดยการประกาศเขตป่าอนุรักษ์แล้วใช้กฎหมายเข้าไปจับกุมผู้ทำผิด ทำให้ต้องเสียงบประมาณในการป้องกันปราบปรามอย่างมากในแต่ละปี แต่ผลที่ได้รับออกมานั้นก็ไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าในพื้นที่อนุรักษ์ได้

ในยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ มีการติดต่อสื่อสารรับรู้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั่วโลก พื้นที่อนุรักษ์มีบทบาทและรับภาระที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ดังนั้นการจัดการต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลหาความร่วมมือสนับสนุนจากทุกส่วนในสังคม สัมพันธภาพในทางบวกจะต้องริบสร้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนที่อยู่ในป่าและรอบป่า เครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรมคือ ป่าชุมชน

ป่าชุมชนเป็นป่าที่มีการจัดการโดยองค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้ช่วยเหลือ จุดประสงค์คือมุ่งหวังให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากร มีการติดตามประเมินผล การใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนเพียงเพื่อยังชีพ โดยมีสมมติฐานเพื่อการอนุรักษ์ 3 ประการ

1) คนเราจะสนใจการอนุรักษ์ก็ต่อเมื่อคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่ปากท้องไม่หิว

2) ป่าชุมชนคือทางเลือกที่ให้คนได้ใช้ประโยชน์ โดยแบ่งเบาภาระให้กับ บริเวณที่เป็นแกนกลางพื้นที่คุ้มครองที่ต้องมีการรักษาอย่างเข้มงวด เป็นการขยับยังไม่ให้คนเข้าไป ทำลายทรัพยากรบริเวณที่ต้องการคุ้มครองรักษา

3) คนเราจะเชื่อฟังกฎเกณฑ์การอนุรักษ์ก็ต่อเมื่อ ได้มีส่วนร่วม และรับ ทราบตั้งแต่ต้น

จากสมมุติฐานทั้งสามข้อให้คำตอบว่าป่าชุมชนช่วยบำบัดความยากจนและมีส่วนทำให้เกิด ความร่วมมือของคนในชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์รักษาทรัพยากรในพื้นที่อนุรักษ์ที่เขามีส่วน เป็นเจ้าของ ป่าชุมชนจึงเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างยั่งยืน

2.3.3 สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เสนห์ จามริก และคณะ (2536 : 165) ได้กล่าวถึง “สิทธิชุมชน” หมายถึง “สิทธิร่วม” เหนือทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกของชุมชนซึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าเท่านั้น จึงจะมีสิทธิใช้และได้ ประโยชน์จากป่า โดยนัยนี้ สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วน รวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้น แม้ว่าโดยทฤษฎีแล้วสมาชิกของชุมชนทุกคนจะมี “สิทธิตาม ธรรมชาติ” ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม แต่ชุมชนก็สามารถใช้อำนาจออกกฎเกณฑ์อนุญาตให้แค่ เฉพาะครัวเรือนที่แต่งงานเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น ชุมชนหลายแห่งมีกฎเกณฑ์อนุญาตให้แค่เฉพาะ ครัวเรือนที่แต่งงานใหม่และยากจนเท่านั้นจึงจะมีสิทธิตัดไม้เพื่อใช้ส่วนตัว ในขณะที่ครัวเรือนที่มี ฐานะดีจะไม่ได้รับสิทธินั้น กฎระเบียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นหลักการทางศีลธรรมที่เน้นความ เป็นธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนั้น แม้ว่า สมาชิกทุกคนมีสิทธิใช้ทรัพยากรส่วนรวม แต่ “สิทธิการใช้” ยังถูกกำหนดด้วยความยั่งยืนหรือ” ความเป็นธรรมต่อระบบนิเวศน์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญกำหนดให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากป่าได้แค่ เฉพาะในอาณาบริเวณจำกัด และไม่เป็นอันตรายต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ เช่น ไม่ตัดไม้ใน เขตป่าต้นน้ำ เป็นต้น

ในปัจจุบัน อุคมการณ์ป่าชุมชนในหลายๆ พื้นที่เริ่มมีศักยภาพลดลงด้วยสาเหตุหลักอย่าง น้อย 2 ประการ คือ ประการแรก สิทธิชุมชนของชาวบ้านไม่ได้รับการยอมรับตามกฎหมาย ดังนั้น เมื่อป่าที่ชาวบ้านรักษาไว้ถูกประกาศเป็น “ที่ดิน” ของรัฐในรูปของอุทยานหรือป่าสงวนแห่งชาติ

หรือบางแห่งรัฐอนุญาตให้เอกชนภายนอกได้สัมปทานทำไม้ หรือมีการจัดตั้งสวนป่า เพื่อปลูกไม้โตเร็ว ชุมชนที่เคยดูแลป่ามาหลายชั่วอายุคนจึงมีความรู้สึกว่าคนไร้อำนาจ บางชุมชนเริ่มปล่อยให้สมาชิกของชุมชนและชาวบ้านจากที่อื่น บุกรุกป่าโดยปราศจากการควบคุมเข้มงวดเช่นเดิม และประการที่สอง แรงกดดันของระบบเศรษฐกิจแบบการค้าจากภายนอกมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้อุดมการณ์ป่าชุมชนในหลายๆ พื้นที่ถูกลดทอนความสำคัญลง ชาวบ้านในบางพื้นที่เริ่มบุกรุกพื้นที่ป่าที่เคยรักษาไว้เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชพาณิชย์ บางชุมชนเริ่มละเลิกจากประเพณีเช่น 'ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่า เป็นต้น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2535 : 268) อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 19-20) มองว่า ในขณะที่รัฐอ้างความเป็นเจ้าของในเชิงกฎหมาย ชาวบ้านก็อ้างความเป็นเจ้าของโดย "สิทธิตามประเพณี" โดยอ้างว่า "พวกเขาน่าจะเป็นเจ้าของป่าที่มีต้นไม้อยู่ด้วยได้ เพราะพวกเขาได้ดูแลรักษา ได้ใช้ประโยชน์ และมีชีวิตผูกพันอยู่กับป่ามาเป็นเวลานาน และส่วนใหญ่ก็จะนานกว่าพระราชบัญญัติป่าไม้เสียอีก" นอกจากการอ้างสิทธิในที่ดิน ชาวบ้านยังมีการอ้างสิทธิในต้นไม้โดยอาศัยหลักการ "ธรรมชาติ" ของ "แรงงาน" ดังนี้ว่า "แม้ว่าการอ้างสิทธิในการตัดต้นไม้ในป่าใช้หรือขาย จะขัดหรือผิดกฎหมายป่าไม้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติหรือกฎหมายอุทยานแห่งชาติก็ตาม แต่ชาวบ้านก็ยังยืนยันความชอบธรรมของพวกเขา โดยให้เหตุผลในเชิงเปรียบเทียบว่า ชาวบ้านนั้นใช้แรงงานของตนเองในการตัดและเลื้อยไม้ เช่นที่เคยทำมาตั้งแต่ในอดีตเพื่อยังชีพอยู่ในป่า ซึ่งจะไม่ทำให้ป่าหมด เพราะใช้แรงงานเลื้อยไม้นั้นเป็นงานหนักไม่มีใครสามารถทำได้มากเกินกว่าความจำเป็นในการยังชีพ การอ้างสิทธิเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านได้เริ่มนำเอาหลักการของสิทธิตามธรรมชาติมาผสมผสานกันกับหลักตามประเพณีบ้างแล้ว และค่อยๆ หันมาหาหลักการตามธรรมชาติมากขึ้น"

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543 : 21) ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่าง "ศักยภาพ" ในการรักษาป่าของชุมชนกับกรอบคิดในเรื่อง "สิทธิ" ของชุมชนได้มีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง "สิทธิหน้าหมู่" ซึ่งทั้ง 3 ท่านอธิบายว่า "วิถีคิดเกี่ยวกับสิทธิหน้าหมู่ หรือสิทธิในทรัพย์สินร่วมกันของชุมชน ซึ่งสามารถผลิตซ้ำต่อเนื่องมาในวัฒนธรรมภาคเหนือ นอกจากป่าชุมชนแล้วสิทธิทำนองนี้ยังพบในการจัดการทรัพยากรอย่างอื่น ๆ แล้วเช่น น้ำในระบบเหมืองฝาย หรือแม้แต่วัดในหมู่บ้านก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินหน้าหมู่ ลักษณะร่วมกันประการหนึ่งของวิถีคิดเกี่ยวกับสิทธิหน้าหมู่ที่เห็นจากตัวอย่างข้างต้นก็คือ การมีความเชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนหรือสิทธิชุมชน ซึ่งหมายถึงอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ตัวอย่างของการจัดการป่าชุมชนในการต่อต้านการใช้ป่าของบุคคล

ภายนอก ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและรูปธรรมของวิถีคิดในเรื่องสิทธิหน้าหมู่บ้าน และสิทธิชุมชนอย่างชัดเจน”

2.3.4 พัฒนาการของป่าชุมชน

จากรายงานการประชุมวิชาการประเพณี ครั้งที่ 3 ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องความขัดแย้งและทางออกของการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมซึ่งยศ สันติสมบัติ (2536 : 391-396) ได้อธิบายถึงการพิจารณาพัฒนาการของป่าภาคเหนือและภาคอีสานในบริบททางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของป่าชุมชนใน 2 ภูมิภาคนี้มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันอยู่หลายประการด้วยกัน การแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างภาคเหนือกับภาคอีสาน คือ ความแตกต่างทางด้านกายภาพ

ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคเหนือเต็มไปด้วยภูเขาสูง หมู่บ้านป่าชุมชนในภาคเหนือจึงมักตั้งอยู่ในที่ราบติดกับเชิงเขา การทำนาคับบนที่ราบแคบๆ ตามหุบเขา ทำให้การควบคุมและจัดการน้ำ ทางการรักษาป่าต้นน้ำ มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการผลิตของชุมชน และทำให้ชุมชนมีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของการดำรงชีวิตที่ผูกพันแนบแน่นกับป่ามาโดยตลอด มีการพัฒนาจารีตประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับศิขุนน้ำ และอุดมการณ์อำนาจซึ่งเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับป่าอย่างแยกกันไม่ออก

ในทางกลับกัน หมู่บ้านในภาคอีสานส่วนมากตั้งอยู่ในที่ราบสูงขนาดใหญ่และมักอยู่ห่างจากป่าต้นน้ำ ทำให้ชุมชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำได้มากนัก นอกจากนั้นสภาพดินของภาคอีสานส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นดินทราย มีความอุดมสมบูรณ์และแร่ธาตุอาหารน้อย คุชชับน้ำไม่ได้ดี ด้วยเหตุนี้เอง การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรในภาคอีสานเพื่อแสวงหาที่ดินทำกินที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเนิ่นนาน การอพยพเคลื่อนย้ายของคนจากพื้นที่ราบในภาคอีสานเข้าไปแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่ในพื้นที่ป่าทำให้ชุมชนเป็นจำนวนมากเป็นชุมชนที่มีอายุน้อย มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับป่ามีน้อยเพราะความที่เลขอาศัยอยู่บนพื้นที่ราบนั่นเอง

แม้กระนั้นก็ดี ในชุมชนดั้งเดิมหลายแห่งของภาคอีสาน เรายังคงพบเห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเชื่อที่ผูกพันอย่างแนบแน่นอยู่กับป่า เช่น ความเชื่อในเรื่องผีปู่ตา หินสีก้อน ความเชื่อเรื่องการแยกครัวเรือน เป็นต้น ในขณะที่ป่าชุมชนในภาคเหนือมักมีลักษณะเป็นป่าผืนใหญ่ติดกับป่าต้นน้ำและป่าธรรมชาติ ป่าชุมชนในภาคอีสานกลับมีลักษณะเป็นหย่อมขนาดเล็ก ซึ่งได้รับการดูแลรักษาไว้บนฐานของประเพณีความเชื่อดั้งเดิม เช่น คอนปู่ตา ป่าช้า ป่าอภัยทานหรือวัดป่า เป็นต้น อย่างไรก็ตามในชุมชนดั้งเดิมของภาคอีสานบางแห่งซึ่งตั้งอยู่ในที่ราบเชิงเขา ใกล้ต้นน้ำลำธาร ดังเช่น บ้านแสงภา จังหวัดเลย ชาวบ้านก็ได้มีประเพณีของการรักษาป่าไว้เป็นป่าต้นน้ำมาหลายชั่วอายุคน อีกทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มเหมืองฝาย คล้ายคลึงกับของทางภาคเหนือเช่นเดียวกัน

แม้ว่าป่าชุมชนในภาคเหนือและภาคอีสานจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากในด้านของลักษณะทางกายภาพและความเก่าแก่ของชุมชน แต่จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่กลับไปพบว่า ป่าชุมชนในทั้งสองภาค มีความคล้ายคลึงกันในด้านของการจำแนกประเภทของป่าตามสถานที่ตั้งและประโยชน์ใช้สอย โดยทั่วไปแล้ว ป่าชุมชนทั้งในภาคเหนือและภาคอีสานมักจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

ป่าต้นน้ำ มักเป็นป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีขนาดตั้งแต่ 300 ไร่ จนถึง 70,000 ไร่ ชาวบ้านจะมีความหวงแหนป่าต้นน้ำเป็นพิเศษ ไม่อนุญาตให้สมาชิกของชุมชนเข้าไปตัดไม้หรือใช้ประโยชน์ โดยมีประเพณีความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผี เป็นพื้นฐานของอำนาจตามประเพณีในการออกกฎเกณฑ์ห้ามมิให้มีการบุกรุกกรบกวพื้นที่เหล่านี้ในบางพื้นที่ มีการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลมิให้บุคคลภายนอกเข้ามาลักลอบตัดไม้ในเขตต้นน้ำของชุมชนอีกด้วย แม้ว่าชาวบ้านจะปกป้องรักษาป่าต้นน้ำโดยมีขอบเขตชัดเจนตามประเพณีมาเป็นเวลานาน แต่พื้นที่ป่าเหล่านี้ก็มักถูกรัฐจัดให้เป็นป่าสงวนหรือเขตอุทยานแห่งชาติ เพราะรัฐไม่ยอมรับประเพณีและกฎเกณฑ์ท้องถิ่น ยังผลให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องสิทธิในพื้นที่ป่าประเภทนี้หลายแห่ง ระหว่างชาวบ้านกับรัฐ และระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มธุรกิจภายนอก

ป่าประเภทที่สองซึ่งชาวบ้านทำการจำแนก คือ ป่าประเพณี ซึ่งผูกพันกับพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น ป่าที่ตั้งห่อผีอารักษ์ต่างๆ ป่าช้า ป่าที่ตั้งพระธาตุ คอนปู่ตา เป็นต้น ป่าประเพณีมักจะมีเล็กกว่าป่าต้นน้ำ มีขนาดตั้งแต่ 30-300 ไร่ และตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านมากกว่าป่าต้นน้ำ ป่าประเพณีมักอยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์ เพราะชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปรบกวนด้วยเกรงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะดลบันดาลให้ผู้ล่วงละเมิดได้รับภัยพิบัติต่างๆ ป่าเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องสิทธิครอบครองระหว่างชาวบ้านกับรัฐ รวมทั้งการแย่งชิงจากกลุ่มธุรกิจภายนอกอยู่บ่อยครั้ง

ป่าประเภทที่สาม คือ ป่าไผ่สอย เป็นพื้นที่ป่าใกล้ชุมชนซึ่งชาวบ้านกันไว้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เช่น ป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าเก็บเห็ด ป่าเก็บสมุนไพร ป่าเก็บตอง ป่าเก็บฟืน เป็นต้น พื้นที่ป่าประเภทนี้มักมีสภาพไม่เหมาะสมแก่การเกษตร เช่น เป็นดินลูกรัง และมักมีขนาดเล็กอยู่กระจัดกระจายรายรอบหมู่บ้าน ชาวบ้านจะมีกฎเกณฑ์ในการใช้ เพื่อป้องกันมิให้ป่าไผ่สอยถูกใช้มากจนเกินไป ป่าประเภทนี้มักอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นไม่ยอมรับกฎเกณฑ์การรักษาป่าด้วยถือว่าเป็นที่หลวง ทำให้เกิดกรณีขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงอยู่เป็นประจำ

นอกจากนั้น ในภาคอีสานยังพบป่าชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่เริ่มเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ โดยมีกลุ่มคนภายนอก เช่น พระสงฆ์ เป็นผู้นำเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ดังกรณีของป่าอภัยทานภูหลง ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ เป็นต้น

2.4 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและ/หรือแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่าง ซึ่งทำให้มีแนวคิดหลายๆ อย่างดังนี้

2.4.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิติชัย รัตนะ (2544 : 2-17 ถึง 2-19) กล่าวถึง Eco-tourism หรือ Ecotourism เป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Nature Tourism) แต่ยังไม่มีย่อภาษาไทย มีแต่เพียงการเรียกขานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ นิเวศสัญจร เป็นต้น

ความหมายของ Eco-tourism มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ภูมิประเทศ และทิศทางการปฏิบัติของผู้ให้ความหมาย ความหมายต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงมิติที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) Eco-tourism คือ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งท้องถิ่นควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

2) Ecotourism มีแนวทางในการท่องเที่ยวกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่ชนบทและส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ธรรมชาติ สมาคมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของ Ecotourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่แหล่งธรรมชาติต่างๆ เพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่นั้น โดยไม่รบกวนและเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีววิทยาของพื้นที่ โดยให้ชาวบ้านโดยรอบมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วยการประชุม World Congress on Tourism and the Environment ได้สรุปว่า Ecotourism เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ

3) Ecotourism (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาจาก Ecology + Tourism) มีความหมายในลักษณะเดียวกัน โดยมีความหมายอย่างง่าย ๆ คือ การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น ปัจจุบัน ความหมายนี้ยังได้รวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต การท่องเที่ยวแบบ Ecotourism จึงมุ่งเน้นการสัมผัสธรรมชาติและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4) J. Gordon Nelson (Vol 21,P248-255) ได้ให้คำจำกัดความและคุณลักษณะของ Ecotourism ดังนี้

- Ecotourism เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งนักอนุรักษ์วิทยาและนักท่องเที่ยวสนใจทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันจะช่วยปกป้องการท่องเที่ยว

- Ecotourism จะมุ่งเน้นการส่งเสริม และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านทางการท่องเที่ยว ในขณะที่เดิวก็นับเป็นกลวิธีที่สำคัญในการคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา

- ในปัจจุบันคำว่า Ecotourism จะใช้ได้กับเกือบทุกสิ่งซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างการท่องเที่ยวกับสภาพธรรมชาติ

- Ecotourism อธิบายอย่างแคบๆ ได้ว่าเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี ส่วนในความหมายที่กว้าง จะเป็นการรวมวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ

- Ecotourism เป็นกลยุทธ์ใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งถูกมองว่าเป็นแรงผลักดันใหม่ ซึ่งจะให้ประโยชน์ทั้งธรรมชาติและจุดมุ่งหมายปลายทางของการพัฒนา

5) Ecotourism แบบยั่งยืน (Sustainable Ecotourism) อาจหมายถึงการจัดการพื้นที่ธรรมชาติเพื่อให้คงความเป็นธรรมชาติของบริเวณนั้นๆ และยังหมายถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Resource) ให้คงรายได้ทางการเงินและการจ้างงานสูงสุดไว้ได้ ในทางตรงข้าม Ecotourism แบบยั่งยืน อาจหมายถึงการคงไว้ซึ่งองค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรมของประชากร ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Business)

6) Department of Tourism ของประเทศออสเตรเลีย ได้กล่าวถึงกลยุทธ์การท่องเที่ยวของรัฐ Queensland ซึ่งนิยามของ Ecotourism ที่นำมาใช้สำหรับ Queensland Ecotourism Strategy คือ “ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งมุ่งเน้นสิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ (รวมทั้งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง) อันจะให้ทั้งการศึกษาเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและการเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนปลายทางเจ้าของพื้นที่” ดังนี้

- ความยั่งยืน (Sustainability) ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติได้รับจากรัฐบาลแห่งชาติและแห่งรัฐว่าเป็นกุญแจนำไปสู่หลักการจัดการกิจกรรมของมนุษย์ Ecotourism คือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเชิงนิเวศ ซึ่งดำเนินในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ แรงกระตุ้นสำหรับ

Ecotourism ในรัฐควีนแลนด์ ก็เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพทางการท่องเที่ยวของรัฐควีนแลนด์ รวมทั้งปริมาณผลผลิตโดยไม่เกิดผลร้ายต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งช่วยเกื้อกูลและหล่อเลี้ยงการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังต้องสร้างความเชื่อมั่นว่า รูปแบบ สถานที่ และระดับของ Ecotourism ที่ใช้จะไม่ก่อความเสียหายต่อพื้นที่ธรรมชาติของ Queensland

- องค์ประกอบธรรมชาติที่สำคัญ (Significant Natural Components) Ecotourism อาศัยรากฐานจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยมุ่งเน้นลักษณะเด่นทางชีววิทยา สภาพ และวัฒนธรรม Ecotourism บังเกิดและขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังอาจจะรวมถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นปัจจัยหลักในการวางแผนพัฒนาและจัดการ Ecotourism

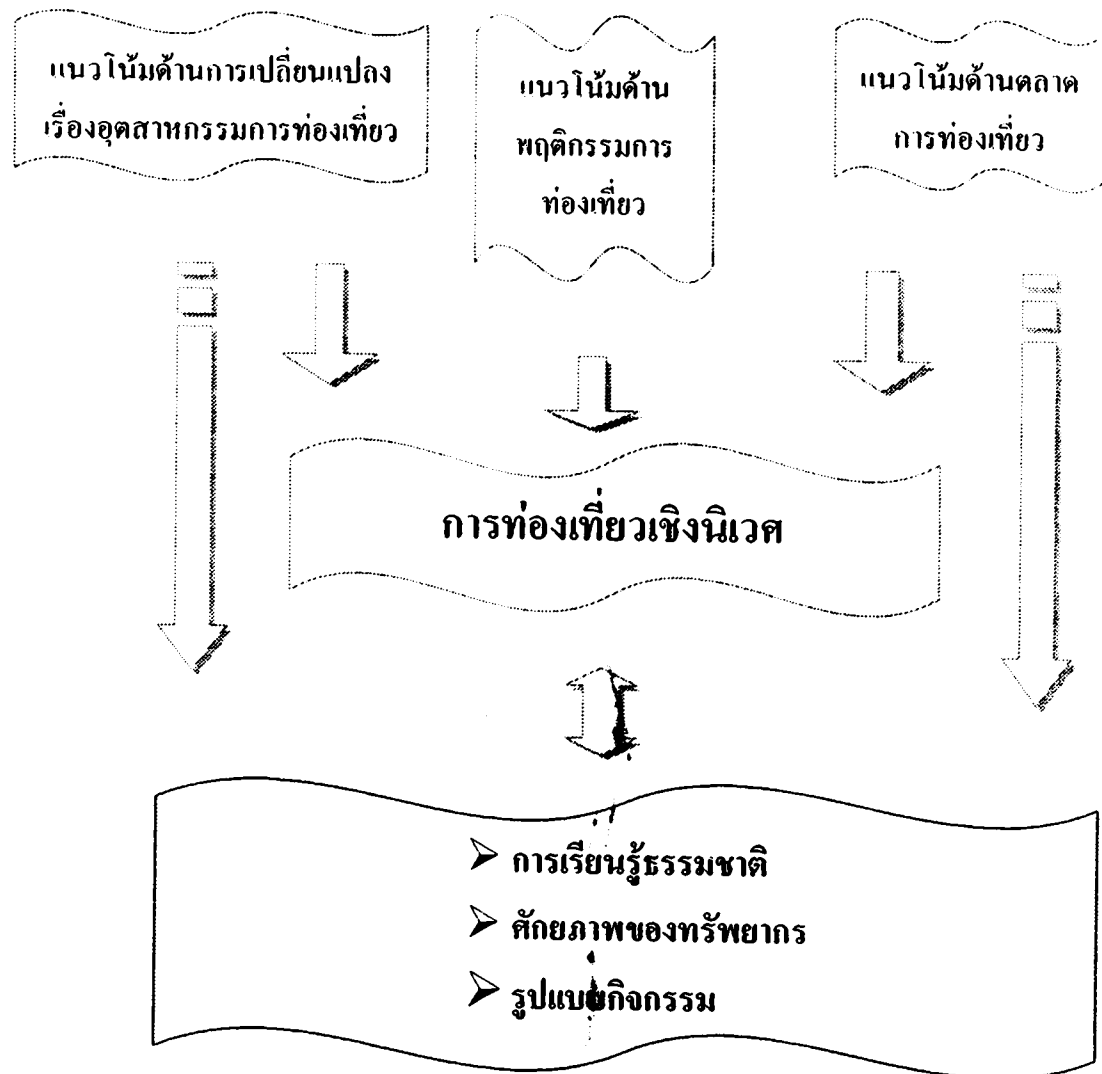
- การศึกษาและการสื่อความหมาย (Education and Interpretation) การศึกษาและการสื่อความหมายด้านสภาวะแวดล้อม นับเป็นอุปกรณ์สำคัญ ในการส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยว (Ecotourism) อันนำกิจกรรม และแฝงด้วยความหมาย Ecotourism คึงคุดใจบรรดาผู้ปรารถนาจะร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะพัฒนาความรู้ ความสำนึก และความชื่นชมต่อสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น หากขยายวงกว้างออกไป Ecotourism ก็นำจะนำไปสู่ปฏิบัติการเชิงบวกเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยช่วยเพิ่มพูนจิตสำนึกของการอนุรักษ์ ความรู้ที่ได้จาก Ecotourism สามารถโน้มน้าวพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชุมชนและอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ยังช่วยยึดกิจกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไปอีกนานๆ การศึกษายังสามารถใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการแหล่งธรรมชาติ การสื่อความหมาย (Interpretation) ช่วยให้นักท่องเที่ยวมองเห็นภาพรวมของสภาวะแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งประเด็นอื่นๆ ด้วย เช่น การจัดการทรัพยากร

- ชุมชนท้องถิ่น (Local Communities) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ไม่เพียงก่อประโยชน์แก่ชุมชนและสภาพแวดล้อม แต่ยังปรับปรุงคุณภาพด้านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมปฏิบัติการท่องเที่ยว Ecotourism รวมทั้งการจัดเตรียมข้อมูลความรู้ การบริการ เครื่องอำนวยความสะดวก และผลิตผล Ecotourism สามารถสร้างรายได้สำหรับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรนอกเหนือไปจากผลประโยชน์ทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

- ความพึงพอใจของผู้ใช้หรือผู้มาเยือน (User/Visitor Satisfaction) ความพึงพอใจของผู้มาเยือนที่ได้สัมผัสการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบนี้ (Ecotourism Industry) ในระยะยาว ข้อมูลของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism ควรจะถูกจัดโดยกำหนดจุดมุ่งหมายที่เจาะจงของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism ตามความเหมาะสมที่ปรากฏอยู่ ประสบการณ์ด้าน Ecotourism ของนักท่องเที่ยวควรเท่าเทียม หรือเกินกว่าความคาดหวังจริงๆ ของพวกเขา การบริการและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าควรเป็นรองการอนุรักษ์และปกป้องสิ่งที่พวกเขามาเยือน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อไปควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรม การท่องเที่ยวตามสถานที่ธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยมมากขึ้นในประเทศไทย จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเดินทางไปพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ แล้ว ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและด้อยค่าลงไป แนวความคิดที่ต้องการหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติต่างๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น ร่วมมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแนวโน้มสองประการที่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ “แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์” ที่เชื่อว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเป็นทางเลือกอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และยังเป็นโอกาสที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวไปด้วยในตัว ซึ่งมีตัวช่วยกระตุ้นจิตสำนึก (Awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกแนวโน้มหนึ่ง คือ “ความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ซึ่งมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวแบบผจญภัย เข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ตั้งแต่ระบบนิเวศธรรมชาติจนถึงระบบนิเวศมนุษย์ พิษณุ อุสุวรรณ (2542 : 1-1 ถึง 1-2) อังไฉน กิตติชัยรัตน์ (2544 :3-2 ถึง 3-3) ดัง ภาพที่ 2-1

ภาพที่ 2 1 ปัจจัยสนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักการสำคัญซึ่ง Wight Gunn อังโน วัชฌนุพันธ์ วณิชชาภิวงศ์ (2543 : 26) ได้นำมาเป็นแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

- 1) การสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความต้องการทางเศรษฐกิจ
- 2) การสร้างสมดุลระหว่างผลผลิตทางสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

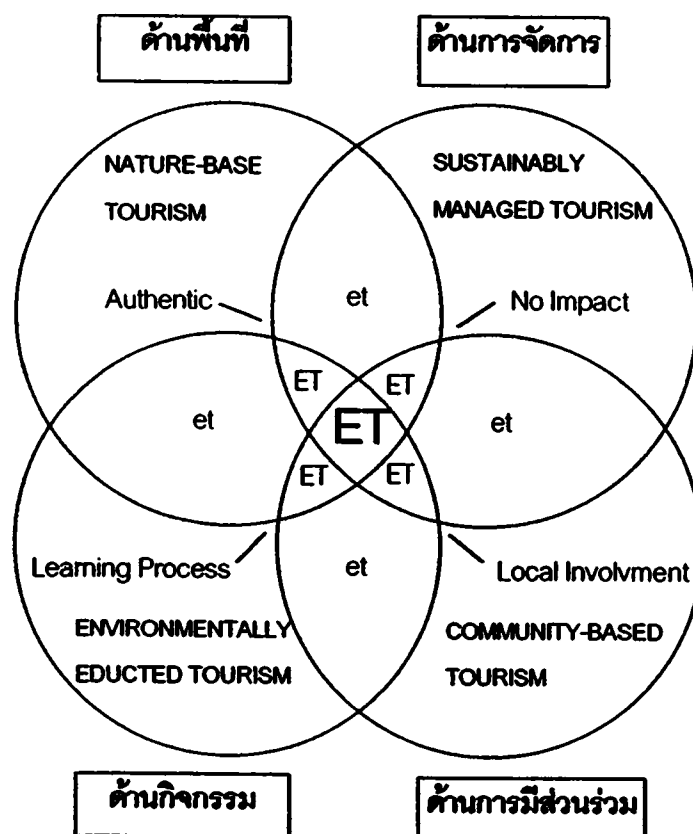
- 3) การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีการจัดการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งหลักความเหมาะสมด้านพื้นฐานของสภาพแวดล้อม
- 4) การสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกัน ระหว่างท้องถิ่น รัฐบาล องค์กรเอกชนและภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 5) การจัดการการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายโดยคำนึงถึง ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น
- 6) การพัฒนาผลผลิตด้านการท่องเที่ยวในทุกด้านและปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น
- 7) การส่งเสริมและยอมรับข้อกำหนดและแนวทางของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

การท่องเที่ยวแบบ Ecotourism จึงเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะครอบคลุมในบางส่วนของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ผลจากการพิจารณาแนวความคิดในหลายๆ รูปแบบจึงสรุปให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

2.4.2 ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิตติชัย รัตนะ (2544 : 3-6) กล่าวถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้านที่ประกอบด้วยการพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และรูปแบบการจัดการ ดังรูปที่ 2-2

หมายเหตุ :

1. ดัดแปลงมาจาก Ralf Buckley, 1994
2. ET ,ET ,et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism

ภาพที่ 2-2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในพื้นที่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.4.3 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เพื่อให้การจัดการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการนำเที่ยว มีทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ มีการให้การศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการที่ยั่งยืน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมการศึกษานี้ได้พิจารณาโดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2542 :3-14)

2.4.3.1 ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสมมีลักษณะเฉพาะ และคงลักษณะท้องถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ (Ecosystem) หรือ วัฒนธรรมของพื้นที่ และความพึงพอใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้มีความสำคัญที่ต่างๆ กันในแต่ละปัจจัยดังนี้

1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นองค์ประกอบหลักภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งที่มีสภาพของธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งที่สภาพของธรรมชาติถูกคัดแปลง ตกแต่ง เป็นบางส่วน แต่ยังคงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลอง หรือตกแต่งใหม่ โดยไม่มีลักษณะที่เป็นระบบนิเวศที่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หรือเป็นแหล่งที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยตามลำดับ

2) องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นด้านกายภาพ คือ มีความโดดเด่นมาก (มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจนมีความแปลกแตกต่างจากทั่วไป) หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ รวมทั้งสภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ (ทัศนียภาพและองค์ประกอบ) ว่ามีระดับของความงามมากเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นอย่างไร โดยสรุปแล้วมีความดึงดูดใจมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้รวมถึงความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศมีอย่างไร มีองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (ด้านนามธรรม ประวัติ ความเป็นมาที่สำคัญ ด้านวัตถุธรรม ด้านรูปธรรมและกิจกรรม ที่มีลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ) ที่ผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยอย่างไร

2.4.3.2 สักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการปัจจุบัน โดยเป็นการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ซึ่งประกอบด้วย

1) มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สำคัญจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา (กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว)

2) การจัดการป้องกันและรักษาสีงแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร พิจารณาจากการมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการควบคุม ดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

มีการนำรายได้บำรุงรักษาแหล่งมรกน้อยแค่นั้น มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินและมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการ อย่างมีประสิทธิภาพมรกน้อยแค่นั้น

3) องค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน พิจารณาจากรูปแบบของกรในการจัดการ เน้นความเป็นองครประชาชนรัฐและเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวหรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยว หรือเพียงได้ประโยชน์จากการค้าและบริการ

กล่าวโดยสรุป แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีความสำคัญสูงต่อการศึกษาเรียนรู้ และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่ที่มีความดึงดูดใจและมีโอกาสจัดกิจกรรมเชิงนิเวศได้มาก อีกทั้งมีองค์ประกอบที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้านอื่นๆ นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการดี จะมีศักยภาพสูงในการนำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ก่อน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่

2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีทางเลือกในการจัดการและป้องกันอยู่หลายทางเลือกด้วยกัน การนำกฎหมายมาบังคับใช้ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเลือกนำมาใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่ง ศักดิ์พิชิต จุลฤกษ์ (2542 : 28-30) สรุป ดังนี้

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย และนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมใน

การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดำรงชีพได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิการ หรือคุณภาพชีวิตของคนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการดำเนินโครงการ หรือทำกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้งได้ห้้องค์กรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรการปกครองท้องถิ่น ย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณา เพื่อริเริ่ม โครงการหรือกิจกรรมใดนอกพื้นที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

2.5.2 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

จุดประสงค์หลักของ พ.ร.บ. สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้งเป็นสภาตำบลฯ ซึ่งดูจากความสามารถในการหารายได้ของแต่ละตำบลเป็นเกณฑ์

ผลจากพระราชบัญญัตินี้ จะทำให้สภาตำบลที่มีรายได้ (ไม่รวมเงินอุดหนุนจากทางราชการ) ย้อนหลัง 3 ปีติดต่อกัน) เฉลี่ยเกิน 500,000 บาท ต่อปีขึ้นไป ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อตำบลและประชากรในพื้นที่ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อำนาจและหน้าที่ของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตราไว้ในมาตรา ดังนี้

มาตรา 23 ได้บัญญัติที่อำนาจหน้าที่ของสภาตำบล ไว้ว่า ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสภาตำบลดำเนินกิจกรรมภายในตำบล ดังต่อไปนี้

(4) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา 67 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ว่า ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

(7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในส่วนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 2 ประการ ดังนี้

2.5.3.1 เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งควบคุมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

2.5.3.2 เพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความสมดุลทั้งในด้านระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม โดยใช้การร่วมมือหลายฝ่าย เพื่อให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาภาวะแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐบาล นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรธุรกิจ โดยมีเป้าหมายให้ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์พัฒนาภาวะแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของชุมชนและกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างโอกาสให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ได้แก่ การออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย เพื่อให้ชุมชนมีสิทธิตามกฎหมายในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

2.5.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในส่วนของการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 2 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ดูแล รักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นมาตรฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ประการที่ 2 พัฒนาระบบการและกลไกการบริหารและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปเพื่อต่อการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นต่างๆ ในการมีส่วนร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งสามารถแบ่งยุทธศาสตร์ในการจัดการด้านต่างๆ ดังนี้

2.5.4.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ซึ่งสามารถแบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 7 กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 ผลักดันเรื่องสิ่งแวดล้อมให้เป็นวาระแห่งชาติในกระบวนการเมืองของประเทศ

กลยุทธ์ที่ 2 ดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 3 จัดระบบและสร้างกลไกการกระจายอำนาจการบริหารงานสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิผล รวมทั้งสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ และความรู้ทางวิชาการที่เพียงพอต่อการปฏิบัติให้เป็นผล

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายมาตรการด้านการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่างๆ และผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 6 ใช้กลไกการศึกษาของชาติทั้งในและนอกระบบโรงเรียนทุกระดับและการศึกษาตลอดชีวิตในการสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาและเสริมศักยภาพและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของพลเมืองไทยให้มีขีดความสามารถที่เหมาะสม สอดคล้องกับทิศทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศ

กลยุทธ์ที่ 8 ปรับโครงสร้างองค์กรด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สามารถตรวจสอบและเกิดการถ่วงดุลอำนาจ

2.5.4.2 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีกลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ให้มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยปรับรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักพื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation : AFP) รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณจากการยึดหน่วยงานเป็นหลักมาเป็นการยึดพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการในเชิงระบบนิเวศ

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างประสิทธิภาพในการประสานการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีระบบเครือข่ายข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

2.5.4.3 ยุทธศาสตร์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งกลยุทธ์ได้ 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 2 การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องได้
รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการดำเนินการ

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงสมรรถนะและ
ระบบนิเวศของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับได้

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาแหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
ตามหลักการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นหลักฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ
ของชุมชน

2.6 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อน เส้า

2.6.1 ประวัติความเป็นมา

เนื้อที่ 13,750 ไร่ของพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าเจ็ดคด-โป่งก้อน
เส้า เป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติมวกเหล็ก-ทับทิมผาง แปลง 2 ซึ่งมีเนื้อที่ 112,425 ไร่ ที่ม
ีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ อุดมด้วยพันธุ์พืชและสัตว์ป่านานาชนิดและยัง
ทำหน้าที่เป็นป่ากันชนให้กับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนที่อยู่ในท้องที่จังหวัดสระบุรี เนื่องจากมี
อาณาเขตติดต่อกัน โดยมีลำห้วยเจ็ดคดคั่นกลาง ประมาณ พ.ศ. 2512 มีราษฎรจากหลายท้องที่เข้า
ไปบุกรุกแผ้วถาง ชีครองพื้นที่ทำเกษตรกรรม ป่าสงวนแห่งนี้จึงกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว
สำนักงานป่าไม้เขตสระบุรีตระหนักถึงปัญหาและภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ป่าหลาย
พื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เริ่มทำการฟื้นฟูในปี พ.ศ.2520 แต่เกิดปัญหาการต่อต้าน ไม่
ให้ความร่วมมือจากราษฎร กรมป่าไม้จึงจัดทำโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติมวกเหล็ก-ทับ
ทิมผาง แปลง 2 ในรูปหมู่บ้านป่าไม้ โดยอพยพราษฎรที่บุกรุกพื้นที่เขตต้นน้ำลำธารลงมาอยู่พื้นที่ราบ
ด้านล่าง จัดที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้ครอบครัวละไม่เกิน 15 ไร่ รวมทั้งสิ้น 183 ครอบครัว ซึ่งการ
ดำเนินงานประสบผลสำเร็จด้วยดี

ในช่วงปลาย พ.ศ.2540 ฯพณฯ ปองพล อดิเรกสาร เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ ดร. ปลอดประสพ สุรัสวดี มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมป่าไม้

พณฯ รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรฯ ได้มอบนโยบายด้านป่าไม้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 โดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า “ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรสร้างวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีมาตรการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น การไม่นำอาหารเข้าไปรับประทาน เลิกการเล่นรอบกองไฟและไม่พิกค้ำแรมในป่า แต่ทั้งนี้กรมป่าไม้ต้องจัดเตรียมพื้นที่ป่าส่วนอื่นๆ ที่มีศักยภาพเหมาะสม เช่น สวนป่า ไว้รองรับนักท่องเที่ยวบางลักษณะด้วย เพื่อแบ่งเบาภาระของอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า”

ภายหลังทราบนโยบายของกระทรวงเกษตรฯ และแนวทางปฏิบัติของกรมป่าไม้ชัดเจนแล้ว สำนักงานป่าไม้เขตสระบุรีได้สนองนโยบายดังกล่าวในทันที โดยเร่งทำการสำรวจเบื้องต้นเพื่อจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่บางส่วนของสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า รวมทั้งพื้นที่ป่าธรรมชาติบางส่วนของป่าสงวนแห่งชาติป่ามวกเหล็ก-ทับทิม แปลง 2 ในท้องที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.6.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

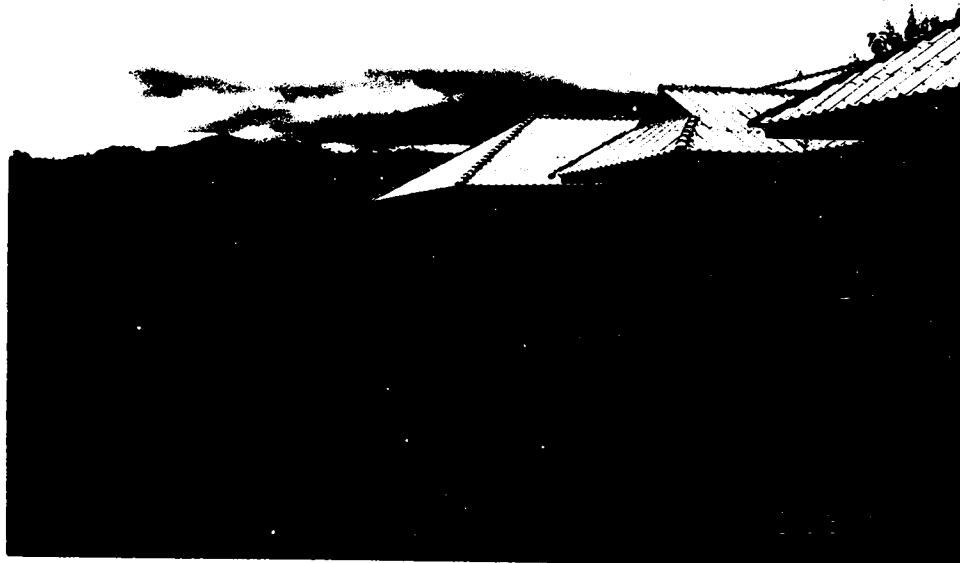
พื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีเนื้อที่ 13,750 ไร่ เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมวกเหล็ก-ทับทิม แปลง 2 (แปลงใหญ่) อยู่ในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (ดังรูปที่ 2 3)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับพื้นที่บ้านมวกเหล็กใน ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี และบ้านลำน้ำพุ ต.ทับทิม อ.แก่งคอย จ.สระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับห้วยประดู่ ห้วยเจ็ดคด และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อ.แก่งคอย จ.สระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ท้องที่ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านโป่งก้อนเส้า ม.5 ต.ท่ามะปราง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

จุดศูนย์กลางของโครงการอยู่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว พิกัดที่ 47 PQS 332030 ในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ลำดับชุด L 7017 ระวัง 5237 IV

การเดินทางเข้าสู่โครงการทำได้โดยรถยนต์หากเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ประมาณ 100 กิโลเมตร ถึงอำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี จากนั้นเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงบริเวณหน้าวัดทับกวาง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนลาดยางท้องถิ่นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร ถึงบ้านโป่งก้อนเส้า แล้วเลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร จะถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของโครงการ รวมระยะทางทั้งสิ้น 139 กิโลเมตร สภาพถนนอยู่ในเกณฑ์ดีมากใช้ได้ทุกฤดูกาล

ภาพที่ 2-4 ที่ทำการศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

2.6.3 สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นพื้นที่ภูเขา มีความลาดเอียงทางทิศตะวันตก มีลำห้วยสายใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออก คือห้วยเจ็ดคดมีน้ำไหลตลอดปี ในฤดูแห้งปริมาณน้ำจะน้อยมากและขาดตอนเป็นช่วงๆ ความสูงประมาณ 600 เมตร ที่ราบในบริเวณหุบเขามีจำนวนน้อยเป็นพื้นที่หินโผล่ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ง มีป่าไม้หนาแน่น เป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำนครนายก

ภาพที่ 2-5 สภาพพื้นที่ทั่วไปโดยรอบศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

2.6.4 สภาพภูมิอากาศ

โดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อุณหภูมิเฉลี่ยในแต่ละฤดูกาลไม่ต่างกันมากนัก ซึ่งอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 34 องศาเซลเซียส และต่ำสุดประมาณ 23 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อนจะเริ่มราวเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนพฤษภาคมและอากาศจะร้อนที่สุดในเดือนเมษายน จากนั้นจะเข้าสู่ฤดูฝน คือ ปลายเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนกันยายนและตุลาคม ซึ่งเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่พื้นที่ภาคกลางของประเทศ ส่งผลให้เกิดฝนตกชุกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ฤดูหนาวได้รับอิทธิพลจากลมเย็นที่พัดมาจากตอนกลางของประเทศจีน แต่จะไม่หนาวรุนแรงเหมือนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์

2.6.5 ระบบนิเวศป่าไม้

แปลงปลูกป่าของโครงการสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นพื้นที่ป่าที่ติดต่อกับพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งลักษณะของพื้นที่โครงการฯ เป็นสวนป่ากลางหุบเขา โอบล้อมด้วยเทือกเขาของป่าสงวนแห่งชาติมวกเหล็ก-ทับทิมผาง แปลง 2 (แปลงใหญ่) และของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ สภาพพื้นที่ป่าเป็นป่าจำพวกป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อยตามสภาพและลักษณะของสังคมพืชที่ขึ้นผสมผสานอยู่กับชนิดพันธุ์ไม้หลักในระบบนิเวศไม้สำคัญในป่าเบญจพรรณทุกประเภท พันธุ์ไม้ชั้นบน มีต้นไม้ผลัดใบหลายชนิดขึ้นปะปนกันได้แก่ มะค่าโมง ประดู่ ตะแบกใหญ่ ปออีเก้ง ช้อ ตีนนก แดง สมอภิกเกศ ตะคร้ำ เป็นต้น ส่วนพืชชั้นล่างที่ขึ้นแยกประเภทย่อยของป่าเบญจพรรณผสม ประกอบด้วย หนุ่ยและไม้พุ่มชนิดต่างๆ ส่วนลูกไม้และกล้าไม้ใหญ่ที่พบในพื้นที่มีไม่มาก ซึ่งแยกได้ 3 ประเภท (สาขาวิชานิเวศวิทยาและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก ,2543 : 46)

1) ป่าดิบแล้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของโครงการฯ มีต้นไม้ใหญ่น้อยขึ้นปกคลุมหนาแน่น สภาพป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ มีไม้พื้นล่างขึ้นหนาแน่น พบสัตว์อาศัยอยู่บริเวณนี้จำนวนมาก เช่น นกเขียวคราม นกคันทอง กบหนอง กบอ่อง พบมากบริเวณใกล้ธารน้ำตก

2) ป่าปลูก เป็นพื้นที่เคยถูกบุกรุกทำลายและได้ปลูกขึ้นใหม่ ไม้ที่ปลูกขึ้นมาทดแทนใหม่ ส่วนมากจะเป็นต้นสัก จะพบจึงเหลนเรียวท้องเหลือง กิ่งก่าแก้ว นกกระแตแต้แว๊ด เป็นต้น

3) พื้นที่ที่ตั้งสำนักงาน ซึ่งในบริเวณนี้จะประกอบไปด้วยบริเวณสำนักงานบ้าน พื้นที่รอบๆ บ้านพัก และบริเวณอ่างเก็บน้ำ ซึ่งก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ารอบๆ บริเวณนี้ เช่น นกเค้าจุด นกตบขงยักษ์ เป็นต้น

2.6.6 ระบบนิเวศสัตว์ป่า

จากรายงานการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ของคณะนักวิจัยสาขาวิชาวนโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก (2543 : 4-15) ซึ่งได้ทำการสำรวจทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่ศึกษาซึ่งได้พบรอยเท้าสัตว์บ้าง โดยการสำรวจ 2 ครั้ง มีรายละเอียดดังนี้

2.6.6.1 ความหลากหลายชนิด จากการสำรวจพบว่าพื้นที่ศึกษามีความหลากหลายชนิดของสัตว์ป่าจำนวน 91 ชนิด ประกอบด้วยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammals) 10 ชนิด เช่น กระต๊อง กวาง หมิคน เป็นต้น นก (Birds) 62 ชนิด เช่น นกตะขาบทุ่ง นกปรอดสวน เป็นต้น สัตว์เลื้อยคลาน (Reptiles) 9 ชนิด เช่น จิ้งเหลนริ้วทองเหลือง ตุ๊กแกบ้าน เป็นต้น และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibians) 10 ชนิด เช่น กบอ่อง เขียดหลังปุม เป็นต้น

2.6.6.2 ความชุกชุม สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ประเภทนก สัตว์เลื้อยคลาน หรือสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ล้วนแต่มีความชุกชุมน้อยทั้งสิ้น

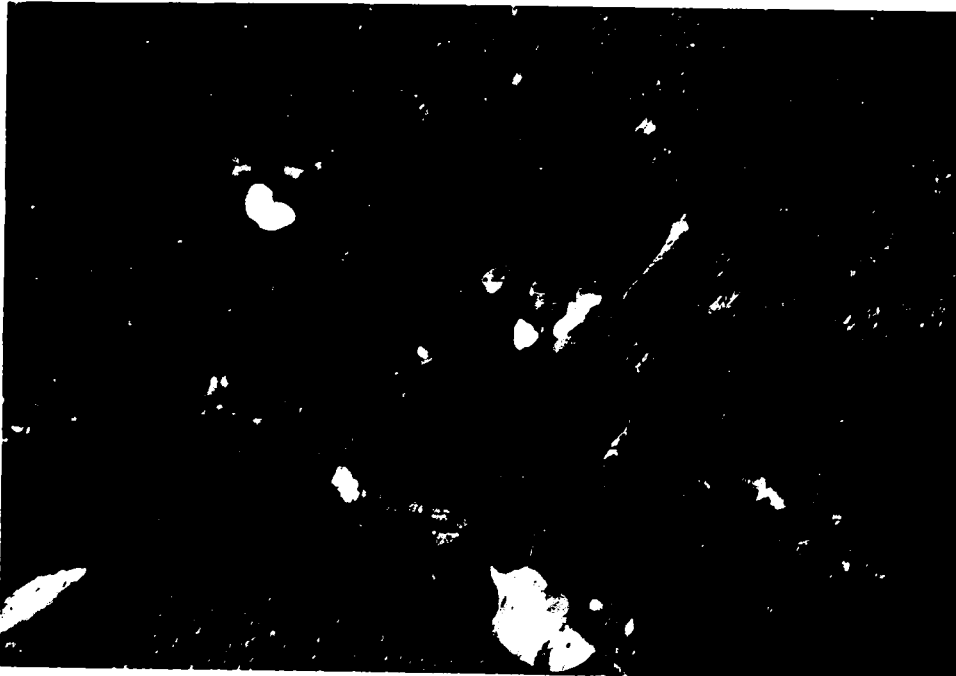
2.6.6.3 สถานภาพปัจจุบัน ของสัตว์ป่าแต่ละชนิดสามารถจัดได้ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 เป็นสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง และการจัดสถานภาพเป็นสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์

ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อสถานภาพของระบบนิเวศสัตว์ป่าคือ ถิ่นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และแหล่งน้ำ ถูกคุกคามจากประชาชน และปัจจัยการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า ในพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่าถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ มีแหล่งอาหารและแหล่งน้ำเพียงพอ ซึ่งจะมีน้ำมาจากน้ำตกเจ็ดคด น้ำตกเขาแคบ น้ำตกหินลาด น้ำตกคลองผักหนาม ปัญหา

การคุกคามมีไม่รุนแรงนัก และไม่มีสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ จึงสามารถประเมินสถานภาพรวมของ สัตว์ป่าได้ว่าอยู่ในสภาวะสมดุลธรรมชาติ

ภาพที่ 2-6 สภาพบริเวณพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ภาพที่ 2-7 ชากสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นบริเวณรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

2.6.7 ลักษณะทางธรณีวิทยา

โครงสร้างทางธรณีวิทยาของพื้นที่โครงการจะคล้ายกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีต้นกำเนิดมาจากการยกตัวของเปลือกโลก และการพังทลายของหินและดิน หินที่เป็นรากฐานทางธรณีเป็นหินชุดโคราช ชุดกาญจนบุรี และชุดราชบุรี ซึ่งมีทั้งหินปูน หินทราย หินดินดาน และหินไดโอไรท์

ลักษณะดินเป็นดินทราย ดินร่วนปนทราย หรือปนกรวด และดินเหนียว เนื้อดินตื้นและลึกสลับกันไป ตามเชิงเขาเป็นดินที่เกิดจากการทับถมของวัตถุต้นกำเนิด เรียกว่า alluvial complex โดยทางตอนเหนือจะเป็นดินชุดปากช่องและชุดมวกเหล็ก ดินชุดปากช่องจะมีการระบายน้ำและเก็บความชื้นได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ชั้นดินลึกเป็นดินจำพวก reddish brown lateritic มีส่วนผสมของดินเหนียวละเอียด ส่วนดินมวกเหล็กเป็นดินจำพวก loamy skeletal สีนํ้าตาลเข้ม หรือนํ้าตาลปนเทา ชั้นดินตื้น มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ และง่ายต่อการถูกชะพังทลายโดยการไหลบ่าของน้ำ

สถานภาพของดินในพื้นที่ศึกษา มีลักษณะสังเขป คือดินเป็นสีนํ้าตาลเข้มหรือนํ้าตาลปนเทา แสดงว่ามีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ องค์ประกอบของเนื้อดินในระดับความลึกที่ 0-5 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงอินทรีย์วัตถุมาก ความลึกของดินที่ 5-25 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย ค่อนข้างเหนียว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีสีเป็นนํ้าตาลอ่อนถึงเข้ม ส่วนความลึกที่ระดับ 25-100 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นดินร่วนค่อนข้างเหนียวปนทราย มีความหนาแน่นของเนื้อดินมาก ความสมบูรณ์ต่ำ ในระดับชั้นดินที่ลึกลงไปต่อจากนี้จะเป็นชั้นของวัตถุต้นกำเนิดและชั้นหินกรวด หินควน หินทราย (สาขา โยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก , 2543 : 3-6 ถึง 3-7)

2.6.8 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

พื้นที่โครงการอยู่ทางทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่เป็นเทือกเขาคีรีวงกันเป็นพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มนํ้านครนายก ห้วยสายสำคัญคือ ห้วยเจ็ดคด ซึ่งจะไหลไปรวมกับลำห้วยจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นแม่นํ้านครนายก จากนั้นจะไหลไปบรรจบกับ

แม่น้ำปราจีนบุรีรวมกันเป็นแม่น้ำบางปะกงในที่สุด (สาขานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก , 2543 : 2-5)

2.6.9 แหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Tourism Attraction) หลายแห่งประกอบกับมีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทางด้านทิศตะวันออก ความน่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มี คือ สักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า และแหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ดังนี้ (ดังภาพที่ 28)

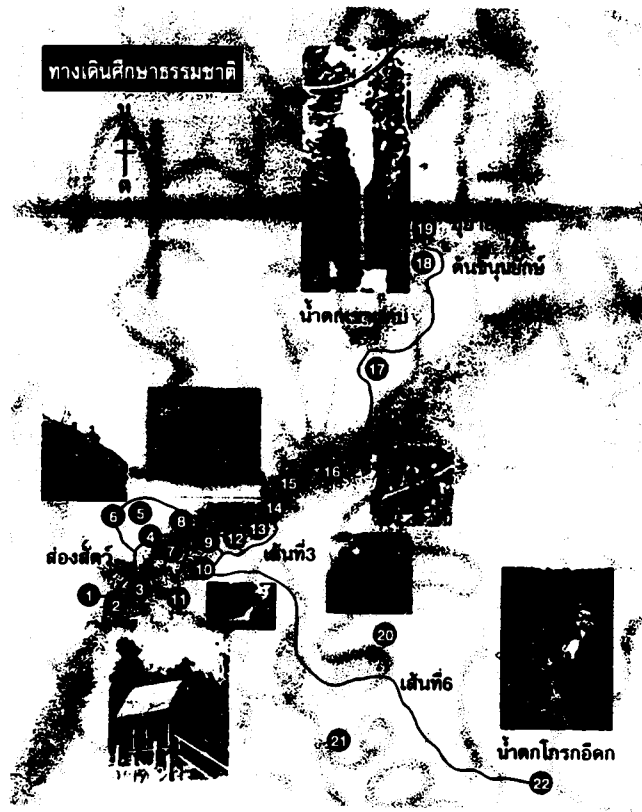
2.6.9.1 แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ในพื้นที่โครงการมีบริเวณที่มีความสวยงาม โดยเด่นทางธรรมชาติและเหมาะสมต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ จุดชมวิว ธารน้ำและน้ำตก ภูเขาและพื้นที่ทุ่งหญ้าธรรมชาติที่มีสัตว์ป่าชุกชุม โดยเฉพาะน้ำตกของห้วยเจ็ดคดที่มีประมาณ 7 แห่ง อาทิเช่น น้ำตกคลองผักหนาม น้ำตกหินลาด น้ำตกเจ็ดคดเหนือ น้ำตกเจ็ดคดกลาง น้ำตกเจ็ดคดใต้ น้ำตกضبป่าवान น้ำตกเจ็ดคดใหญ่ ฯลฯ นอกจากนี้ ภายในพื้นที่โครงการยังมีความหลากหลายทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งสามารถรายละเอียดได้ในส่วนของระบบนิเวศป่าไม้และสัตว์ป่า

2.6.9.2 แหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากพื้นที่โครงการมีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ฝั่งตะวันออก จึงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่อยู่ใกล้พื้นที่โครงการและสามารถเดินเท้าผ่านป่าไปชมได้ภายใน 1 วัน คือ

1) บุษายคือ เป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การส่องสัตว์ ฝ้าดูพฤติกรรมของสัตว์ป่า เนื่องจากเป็นทุ่งหญ้ากว้างกลางหุบเขา เป็นแหล่งอาหารและที่ชุมนุมของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เก้ง กวาง กระตัง ช้าง หมู เสือ ฯลฯ

2) น้ำตกเขาแคบ เป็นน้ำตกสวยงาม มีความสูงนับสิบชั้น อยู่ไม่ไกลจากบุษายคือ

- 3) ต้นขนุนยักษ์ เป็นต้นขนุนที่มีลำต้นสูงใหญ่ ออกดอกขนาดใหญ่ ผิดธรรมชาติ อยู่บริเวณเดียวกันกับบุษยาค้อ
- 4) น้ำตกโกรกอีตด มีความสูงมากหลายสิบชั้น ชั้นสุดท้ายตกลงมาจากผาสูงนับร้อยเมตร (ดังภาพที่ 2-9)
- 5) น้ำตกโกรกฝานัง อยู่ใกล้ๆ กับน้ำตกโกรกอีตด มีความสูงประมาณ 20 เมตร เป็นหน้าผาชันเหมาะสำหรับผู้ที่ชอบความโลดโผนของกีฬาไต่หน้าผา
- 6) น้ำตกหินลาด เป็นน้ำตกชั้นเดียว แต่กว้าง บริเวณโดยรอบคาราคายด้วยพรรณไม้ที่สวยงาม เช่น กล้วยไม้ ลิ่นมังกร ดอกเทียน ฯลฯ
- 7) น้ำตกถ้ำเต่า เป็นน้ำตกสวยงาม 3 ชั้น บรรยากาศร่มรื่น
- 8) น้ำตกเจ็ดคด เริ่มจาก น้ำตกเจ็ดคดเหนือ เป็นน้ำตกสูง 4 ชั้น รายล้อมด้วยป่าไผ่ ในช่วงเดือนธันวาคมตามลำห้วยจากน้ำตกจะมีดอกไม้ขึ้นตลอดเส้นทาง เดินลงมาทางทิศใต้ตามลำห้วยเจ็ดคดประมาณ 150 เมตร จะพบน้ำตกเจ็ดคดกลาง ซึ่งเป็นน้ำตกชั้นเดียว มีแอ่งน้ำขนาดใหญ่ให้ลงเล่นน้ำได้ หากเดินต่อไปอีกประมาณ 150 เมตร ก็จะถึงน้ำตกเจ็ดคดใต้ เป็นน้ำตกชั้นเดียวที่มีความสวยงาม สูงประมาณ 40 เมตร เป็นน้ำตกที่ตกลงมาคังฉากกับลำห้วยเจ็ดคด สองข้างทางของลำห้วยเจ็ดคดเต็มไปด้วยต้นไม้พันธุ์ เช่น ดอกเอื้อง หมาขนา ดอกพนมสวรรค์ ต้นตะไคร้ น้ำ เฟิร์น ก้านคำ กระแตไต่ไม้ ฯลฯ และสัตว์นานาชนิด เช่น ปูหิน แมลงวันทอง แมลงปอ และผีเสื้อหลากสี (ดังภาพที่ 2-10 และ 2-11)
- 9) น้ำตกซับป่าवान เป็นน้ำตก 11 ชั้น ที่ไม่สูงนัก ต้นน้ำเกิดจากอ่างเก็บน้ำของโครงการฯ เหมาะที่จะเดินท่องเที่ยวในช่วงฝนตก หรือช่วงที่มีน้ำมาก เพราะบริเวณเส้นทางของน้ำตกปลอดภัยจากน้ำป่าและเป็นทางราบเดินสบายแต่ละชั้นของน้ำตกมีลานกว้างให้นั่งพักผ่อนหย่อนใจ

ภาพที่ 2-8 แผนที่เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ภาพที่ 2-9 น้ำตก โกรกอีดก

ภาพที่ 2-10 น้ำตกเจ็ดคตใหญ่

ภาพที่ 2-11 น้ำตกเจ็ดคตเหนือ

2.6.10 เส้นทางคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่พื้นที่โครงการทำได้โดยรถยนต์หากเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร ถึงอำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี จากนั้นเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงบริเวณหน้าวัดทับทิมวงษ์ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนลาดยางท้องถิ่นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร ถึงบ้านโป่งก้อนเส้า แล้วเลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร จะถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของโครงการ รวมระยะทางทั้งสิ้น 139 กิโลเมตร สภาพถนนอยู่ในเกณฑ์ดีมากใช้ได้ทุกฤดูกาล (ดังภาพที่ 2-12 และ 2-13)

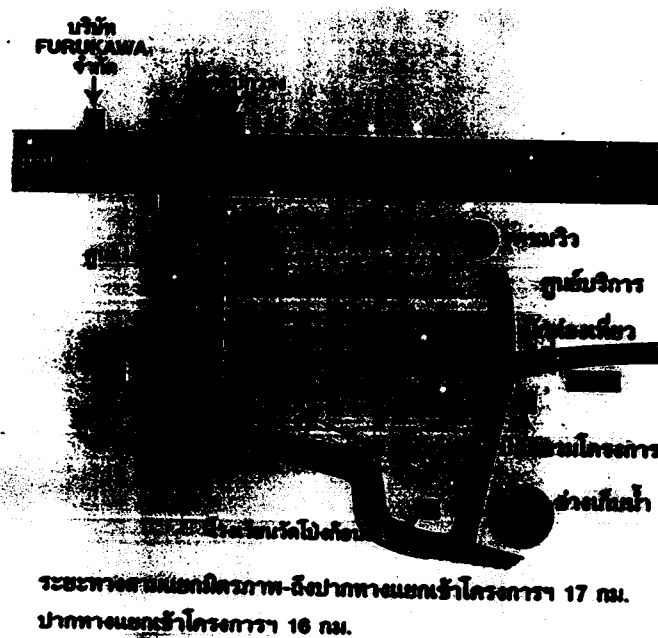
2.6.11 สภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชน

สภาพทั่วไปของโครงสร้างชุมชนรอบๆ บริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นชุมชนชนบทที่ได้รับการจัดตั้งเป็น “หมู่บ้านป่าไม้” การตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกันตามแผนผังของหมู่บ้านป่าไม้ คือ บ้านเรือนที่อาศัยจะอยู่ติดกันเป็นแปลงๆ และที่ทำกินจะอยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้าน ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านปูนชั้นเดียวและบ้านไม้ชั้นเดียว มีโรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดโป่งก้อนเส้า สอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีวัดตั้งอยู่บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้าน สถานีอนามัย และหน่วยป้องกันมาลาเรีย 1 แห่ง ด้านการคมนาคมขนส่งมีถนนลาดยางถึงหน้าหมู่บ้านและถนนในหมู่บ้านเป็นลูกรัง มีรถประจำทางวิ่งระหว่างหมู่บ้านและอำเภอ ไปรษณีย์ทั่วถึงทุกบ้านในหมู่บ้านมีร้านค้า 3 ร้าน มีไฟฟ้าทุกบ้าน ส่วนโทรศัพท์บ้านยังไม่มี

พื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนใหม่ที่อพยพเข้ามา คั้งนั้นจึงประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านในชุมชนทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา ใช้ภาษาไทยกลางมากร้อยละ 53.33 รองลงมาคือ ภาษาไทยอีสานร้อยละ 46.67 ชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา แหล่งน้ำของครัวเรือนในชุมชนจะใช้น้ำฝนในการบริโภคน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ โดยจะเก็บน้ำไว้ในตุ่มและโอ่งน้ำ ส่วนน้ำที่ใช้ในการอุปโภคคือน้ำประปา ซึ่งส่งจ่ายมาจากอ่างเก็บน้ำหน้าหมู่บ้าน ในส่วนของการกำจัดขยะมูลฝอย ชาวบ้านจะกำจัดขยะโดยวิธีการฝังและเผา (กิตติชัย รัตนะ , 2543 : 6-18)

ภาพที่ 2-12 สภาพเส้นทางในการเดินทาง ไปศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ภาพที่ 2-13 แผนที่ในการเดินทาง ไปศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ภาพที่ 2-14 แสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านเจ็ดคด ต.ชะอม อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกสร วงศ์เขาวัว (2541) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น รายได้ต่อปี จำนวนพื้นที่ถือครอง การได้รับข่าวสาร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ

วลัยภรณ์ กาวสุวรรณ (2533) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล พบว่า แหล่งที่พักอาศัย เพศ อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมสกุล แอลแฟรด (2540) ศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชนในท้องถิ่นเกาะล้าน เมืองพัทยา พบว่า ประชาชนในท้องถิ่น เกาะล้าน เมืองพัทยา มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า เพศ อายุ การได้รับข่าวสาร ความรู้ และเจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแตกต่างกัน

ธัญวัฒน์ นันท์ธนะวานิช (2538) ศึกษาการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องในระดับปานกลาง ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านและการมีส่วนร่วม มีความสำคัญในเชิงบวกต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของเกษตรกรอยู่ในระดับที่สูงมาก นอกจากนี้ การได้รับข้อมูลข่าวสารก็แสดงความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับปานกลางในขณะที่ยุ และขนาดพื้นที่ถือครอง พบว่าไม่มีความสัมพันธ์

ศักดิ์พิชิต จุลฤกษ์ (2542) ศึกษา ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว จังหวัดจันทบุรี พบว่าตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนมีเพียง 4 ตัว คือ ระดับการศึกษา ความรู้เข้าใจในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และการร่วมกิจกรรมในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีขนาดความสัมพันธ์ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ชุมชนโดยภาพรวมมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติน้อย และยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่ควร

ฟ้ารุ่ง มีอุคร (2539) ศึกษาบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนในองค์กรฯ มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาท พบว่า เพศ การมีตำแหน่งในองค์กรฯ การมีตำแหน่งอื่นๆ ในชุมชน การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการมีประสบการณ์และความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนจะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทแก้ว เดชดำรง (2538) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองที่ถูกต้องในระดับปานกลาง และตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง ได้แก่ ระยะเวลาที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำแม่กลอง ความเชื่อในการอนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยการรับรู้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำ ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประสบการณ์ที่เคยเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำแม่กลองไม่พบว่ามีผลแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง ส่วนอายุและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง

วราภรณ์ ศิริประเสริฐ (2540) ศึกษาการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบริเวณพื้นที่แนวกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง พบว่า ราษฎรใช้ไม้เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือน เฉลี่ย 4.19 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือน ในส่วนของปริมาณการใช้เชื้อเพลิงที่มาจากไม้ ราษฎรส่วนใหญ่ใช้ถ่านเฉลี่ย 1.42 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือนต่อปี โดยนำไม้มาจากพื้นที่ทำกินหรือซื้อจากเพื่อนบ้านที่นำมาจากป่า พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ไม้เพื่อก่อสร้างบ้านเรือน คือรายได้รวมของครัว

เรือนและขนาดของพื้นที่ทำกิน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ไม้เพื่อเป็นเชื้อเพลิงคือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้

วิไลพร สมบูรณ์ (2534) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง พบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับปานกลาง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับปานกลาง และยังพบว่า เพศ ที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น การมีตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร ที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไพลินพันธุ์ สร้อยจากรนต์ (2538 : 80-81) ศึกษาเกี่ยวกับ กลยุทธ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติคอกอินทนนท์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศกรณีศึกษา นักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า การใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศฯ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเตรียมตัวก่อนการเดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อนในอุทยานแห่งชาติฯ ทำให้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องขณะเดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อน และได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพในพื้นที่หรือมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสูงกว่าเดิม

2.9 สมมติฐานในการวิจัย

1. ระดับการศึกษาของประชาชนที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
2. รายได้รวมของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
3. ขนาดที่ดินที่เป็นของตนเองที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
4. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
5. ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
6. การมีความรู้ในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
7. การมีความถี่ในการรวมกลุ่มที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน
8. การมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งได้ศึกษาเอกสาร ค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและสมมติฐานในการวิจัยที่ตั้งไว้

3.1.1 ประชากรศึกษา

ประชากรศึกษา ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน หากหัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถเข้าร่วมได้ด้วยตัวเอง ก็ให้แม่บ้านหรือตัวแทนได้ครัวเรือนละ 1 คน ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่หมู่ 2 บ้านเจ็ดคด ต. ชะอม ,หมู่ 5 บ้านโป่งก้อนเส้า ต. ท่ามะปราง และหมู่ 10 บ้านธารน้ำตก (ห้วยผีหลอก) ต. ชำผักแพว อ. แก่งคอย จ. สระบุรี โดยมีประชากรทั้งหมด 1,570 คน จำนวน 389 ครัวเรือน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อาศัยอยู่รอบๆ แนวเขตศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกันกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

3.1.2 การสุ่มตัวอย่างและขนาดของประชากรตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบในติดแนวเขตศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี โดยผู้วิจัยกำหนดให้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis)

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามข้อกำหนดทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับขนาดตัวอย่างที่น้อยที่สุดที่จะรักษาระดับ

ขนาดนำเชื่อถือในผลวิเคราะห์ จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณ ของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งหมดได้จำนวน 197 ครัวเรือน ดังตารางที่ 3 1

ตารางที่ 3 1 จำนวนประชากรและครัวเรือนตัวอย่างโดยรอบแนวเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

สถานที่เก็บข้อมูลแบบสอบถาม	จำนวน ครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือน ตัวอย่าง (ครัวเรือน)
หมู่ 2 บ้านชะอม ต.ชะอม	240	122
หมู่ 5 บ้านโป่งก้อนเส้า ต.ท่ามะปราง	113	57
หมู่ 10 บ้านธารน้ำตก (ห้วยสีหลอก) ต.ชำผักแพว	36	18
รวม	389	197

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน (กช. 2ค) ,2543

หมายเหตุ สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) อ้างใน บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์ (2533 : 32-33)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ของกลุ่มตัวอย่างที่ 0.05

แบ่งชั้น (Stratified Sampling)

$$n_h = \frac{N_h (h_p)}{N}$$

n_h	=	จำนวนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านที่ต้องการ
N_h	=	จำนวนครัวเรือนแต่ละหมู่บ้าน
$h_{..}$	=	จำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้จากสูตร Taro Yamane
N	=	จำนวนครัวเรือนทั้งหมดทุกหมู่บ้าน

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น รายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ของนักศึกษาในระดับปริญญาโท สาขานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก ในปี พ.ศ. 2543 และ จารายงานโครงการศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวในพื้นที่กึ่งกลาง ศึกษากรณีสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี โดยดำเนินการโดยสาขา นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้น และได้ศึกษาประวัติความเป็นมาด้านกายภาพ ชีวภาพ การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants Interview) โดยกำหนดประเด็นของกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปศึกษาสภาพป่าในศูนย์ศึกษาฯ และชุมชนโดยรอบ เพื่อสำรวจพื้นที่เบื้องต้นให้ทราบเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศทั่วไป และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในพื้นที่ศึกษา

3.1.3.2 การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ความคิดเห็น ความต้องการ และการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูล เอกสาร งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ตอนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ความรู้ของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ

ตอนที่ 4 การรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 6 ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 7 ปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1.4 การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบก่อนทำการเก็บจริง (Pretest) กับตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่อยู่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อทดสอบระดับความเที่ยงตรงของเครื่องมือ พร้อมทั้งปรับแก้ความถูกต้อง โดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

3.1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ส่วน คือ

3.1.5.1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย สรุปรายงานสถิติประจำปี บทความวารสาร และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

3.1.5.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการทดสอบ (pretest) แบบสอบถาม ครั้งที่ 2 จึงไปสัมภาษณ์จริงโดยใช้แบบสอบถามที่แก้ไขสมบูรณ์แล้ว และใช้ผู้ช่วยวิจัยจำนวนหนึ่ง ซึ่งก่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้อบรมชี้แจงให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเทคนิควิธีการได้มาของข้อมูลที่ต้องการ การสัมภาษณ์ใช้วิธีพูดคุยสนทนาตามหัวข้อที่กำหนดไว้ และขณะสัมภาษณ์จะทำการสังเกตพฤติกรรม ผู้ถูกสัมภาษณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป เพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามให้ครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยกำหนด

3.2.2 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชนิดเพื่อนำมาวิเคราะห์

3.2.3 จัดคำตอบเป็นกลุ่มและหมวดหมู่รวมทั้งใส่รหัส (Code) คำตอบ

3.2.4 ใส่รหัสคำตอบจากข้อ 3.2.3 ลงในแผ่นรหัส (Coding Form) จนครบทุกจุดพร้อมกับทำคู่มือใส่รหัส (Coding Book)

3.2.5 จากนั้นทำการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for Social Sciences)

3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Qualitative Method) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในชั้นปฏิบัติการ ซึ่งได้จากการค้นคว้า ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์ผล รวมทั้งได้นำข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มาอ้างอิงประกอบกับผลการวิเคราะห์

3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงอนุมาณ (Quantitative Method) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ ใช้การประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ โดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC® (Statistical Package for Social Sciences) ทำการทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) รวมทั้งการพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ โดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient)

สำหรับการวิเคราะห์สถิติอนุมาณในการศึกษาครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุและสหสัมพันธ์ เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ ตามกรอบแนวความคิดในการวิเคราะห์ และทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ มี 2 ส่วน ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient Analysis) ของตัวแปรแต่ละคู่ ทั้งระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามกับตัวแปรตาม ซึ่งเป็นการศึกษาว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างไร และตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุและสหสัมพันธ์ (Multiple Regression and Correlation Analysis) เพื่อหาสมการที่จะใช้ในการประมาณค่าปัจจัยที่ต้องการศึกษา โดยอาศัยค่าของการใช้เส้นถดถอยมาช่วยในการประมาณค่า และเพื่อหามาตรการที่ใช้วัดอิทธิพลของปัจจัยที่ต้องการศึกษาว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วนำผลการประมาณค่า ที่ได้มาดูความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ เพื่อมาใช้ในการพยากรณ์ ปัจจัยที่ศึกษาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุและสหสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดค่าต่างๆ ของตัวแปร เพื่อให้ระดับการวัดเหมาะสม (ค่าระดับช่วงหรือ Interval Scale) กับวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. ระดับการศึกษา แปลงค่าจากตัวแปรในระดับกลุ่ม เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยกำหนดให้ ค่าที่ชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นค่ากลางและต่ำกว่า มีค่าเป็น 0 และชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปเป็น 1

2. รายได้รวมของครอบครัว ใช้ค่าตามความเป็นจริง

3. ขนาดที่ดินที่เป็นของตนเอง ใช้ค่าตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นตัวแปรระดับช่วง อยู่แล้ว

4. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ใช้ค่าความเป็นจริง เป็นตัวแปรระดับช่วงอยู่แล้ว

5. ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร เป็นตัวแปรระดับช่วงอยู่แล้ว

6. ความรู้ในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นตัวแปรที่ต้องมารวมเป็นตัวแปรใหม่ โดยการรวมคะแนนในการตอบคำถาม 10 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ให้คะแนนข้อที่ตอบถูกข้อละ 1 คะแนน และตอบผิด 0 คะแนน ซึ่งผลของคะแนนรวมแต่ละคนสูงสุดเท่ากับ 10 คะแนน ทำการจัดตัวแปรหุ่น ทำให้ตัวแปรใหม่มีค่าเป็นระดับช่วง ดังนี้

0 เท่ากับ	0.00 - 3.33	คะแนน	มีความรู้ต่ำ
1 เท่ากับ	3.34 - 6.67	คะแนน	มีความรู้ปานกลาง
2 เท่ากับ	6.68 - 10.00	คะแนน	มีความรู้สูง

7. ความถี่ในการรวมกลุ่ม เป็นตัวแปรระดับช่วงอยู่แล้ว

8. ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นตัวแปรระดับกลุ่ม โดยมีระดับคะแนน ดังนี้ คือ

ให้ 4 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ให้ 3 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วย

ให้ 2 คะแนน เท่ากับ 'ไม่เห็นด้วย

ให้ 1 คะแนน เท่ากับ 'ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ให้ 0 คะแนน เท่ากับ 'ไม่มีความคิดเห็น

มีทั้งหมด 7 ข้อ จะได้คะแนนสูงสุดของแต่ละคน เท่ากับ 28 คะแนน หลังจากนั้นทำการ
จัดตัวแปรหุ่น ทำให้ได้ตัวแปรระดับช่วงโดยให้ค่า

0 เท่ากับ 0.00 - 9.33 คะแนน มีระดับความคิดเห็นต่ำ

1 เท่ากับ 9.34 - 18.67 คะแนน มีระดับความคิดเห็นปานกลาง

2 เท่ากับ 18.68 - 28.00 คะแนน มีระดับความคิดเห็นสูง

9. ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ เป็นตัวแปรระดับกลุ่ม โดยมีระดับคะแนน ดังนี้

ต้องการมากที่สุด 4 คะแนน

ต้องการมาก 3 คะแนน

ต้องการปานกลาง 2 คะแนน

ต้องการน้อย 1 คะแนน

ไม่ต้องการ 0 คะแนน

มีทั้งหมด 9 ข้อ จะได้คะแนนสูงสุดของแต่ละคน เท่ากับ 36 คะแนน นำมาจัดตัวแปรหุ่น
จะได้ตัวแปรใหม่เป็นระดับช่วง ดังนี้

0 เท่ากับ 0 - 12 คะแนน มีระดับความต้องการต่ำ

1 เท่ากับ 13 - 24 คะแนน มีระดับความต้องการปานกลาง

2 เท่ากับ 25 - 36 คะแนน มีระดับความต้องการสูง

ผู้วิจัยกำหนดสมการถดถอยพหุ ดังนี้คือ

1. สมการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม (ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ)

$$y_1 = a_1 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5 + b_6x_6 + b_7x_7$$

เมื่อ y_1 = ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

x_1 = ระดับการศึกษา

x_1	=	รายได้รวมของครอบครัว
x_2	=	ขนาดที่ดินทำกิน
x_3	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
x_4	=	ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร
x_5	=	ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
x_6	=	ความถี่ในการร่วมกลุ่ม
$b_1, b_2, b_3, \dots, b_7$	=	สัมประสิทธิ์ความถดถอยของค่าตัวแปรอิสระแต่ละตัว
a_1	=	ค่าคงที่

2. สมการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม (ความต้องการมีส่วนร่วมฯ)

	y_2	=	$a_2 + c_1z_1 + c_2z_2 + c_3z_3 + c_4z_4 + c_5z_5 + c_6z_6 + c_7z_7$
เมื่อ	y_2	=	ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
	z_1	=	ระดับการศึกษา
	z_2	=	รายได้รวมของครอบครัว
	z_3	=	ขนาดที่ดินทำกิน
	z_4	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
	z_5	=	ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร
	z_6	=	ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
	z_7	=	ความถี่ในการร่วมกลุ่ม
	$c_1, c_2, c_3, \dots, c_7$	=	สัมประสิทธิ์ความถดถอยของค่าตัวแปรอิสระแต่ละตัว
	a_2	=	ค่าคงที่

3. สมการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ กับความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ

$$Y = A + BX$$

เมื่อ	Y	=	ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
	X	=	ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ
	B	=	สัมประสิทธิ์ความถดถอยของค่าตัวแปรตาม
	A	=	ค่าคงที่

ผลของการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุและสหสัมพันธ์ จะแสดงค่าต่างๆ ดังนี้

1. ค่า R และ R^2 คือ ค่าสหสัมพันธ์ถดถอยพหุ (regression correlation) เพื่อบอกระดับความสัมพันธ์และค่าการตัดสินใจของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยค่า R^2 นี้เป็นค่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่อธิบายได้กับความแปรปรวนรวม ซึ่งค่า R^2 จะสูง เมื่อเส้นความถดถอยที่เราประมาณค่า มีความคลาดเคลื่อนต่ำ

$$R^2 = \frac{\text{ความแปรปรวนที่อธิบายได้}}{\text{ความแปรปรวนรวม}}$$

2. ค่า F-test เป็นค่าที่ทดสอบสมมติฐาน ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (β) ตัวใดมีค่าเท่ากับ 0 (คือ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง x กับ y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. ค่า T-test เป็นค่าที่ทดสอบสมมติฐาน ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย (β) ตัวใดที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง x กับ y ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยค่า T-test นี้เป็นการทดสอบแบบเป็นคู่ ระหว่างค่า x ตัวหนึ่งกับค่าตัวแปรตาม (y)

4. ค่า r คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) เป็นค่าที่บอกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 1 คู่ อาจจะเป็นความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระด้วยกัน หรือตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เพื่อดูว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ต้องการศึกษาว่ามีมากน้อยเพียงใด

สำหรับในสมการถดถอยพหุ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หมายถึง ค่าสหสัมพันธ์เชิงส่วน (partial correlation coefficient) ระหว่างตัวแปร y กับ x_1 , y กับ x_2 หรือ y กับ x_3 เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง “ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเต้าน อ.แก่งคอย จ.สระบุรี จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 197 คน จะนำเสนอผลตามลำดับดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ข้อมูลทางด้านสังคม

4.1.2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

4.1.3 ข้อมูลทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน

4.1.4 ข้อมูลทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต

4.1.5 ข้อมูลทางการกำจัดขยะในชุมชน

4.1.6 ข้อมูลทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

4.2 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.5 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.6 ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.7 การวิเคราะห์ถดถอยพหุและสหสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน

4.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ลักษณะทางด้านสังคม

จากการสำรวจกลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.4 เพศหญิงร้อยละ 39.6 และส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 31.0 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 25.4 ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99.5 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในการสำรวจจะเป็นการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้ที่สามารถเป็นตัวแทนของครัวเรือนได้ ซึ่งโดยมากจะเป็นพ่อบ้าน หรือแม่บ้าน หรือบางครั้งอาจจะเป็นลูกๆ บ้าง หรือญาติที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

ในด้านการศึกษาของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 59.4 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.2 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 12.2 มีส่วนน้อยที่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป โดยมีเพียง ร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่อยู่ในระดับปริญญาตรี

จากครัวเรือนที่สำรวจ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิก 4-6 คน ร้อยละ 56.9 โดยมีมากที่สุด 4 คน รองลงมาคือ 1-3 คน ร้อยละ 38.1 มีส่วนน้อยที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป ซึ่งบางครัวเรือนจะอาศัยอยู่รวมกันหลายครอบครัว

จากการสำรวจภูมิลำเนา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะย้ายมาจากที่อื่น ร้อยละ 51.8 และเป็นคนในพื้นที่แต่กำเนิด ร้อยละ 48.2 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มานานถึง 21-30 ปี ร้อยละ 32.5 รองลงมาคือ 31-40 ปี ร้อยละ 22.8 และสาเหตุที่ย้ายมาอยู่อาศัยที่นี่ส่วนใหญ่จะตามครอบครัวมา ร้อยละ 68.6 รองลงมาคือย้ายตามอาชีพมา ร้อยละ 17.6 ดังแสดงในตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4 | ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	119	60.4
หญิง	78	39.6
รวม	197	100.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	1.0
20-29 ปี	39	19.8
30-39 ปี	61	31.0
40-49 ปี	50	25.4
50-59 ปี	26	13.2
60 ปีขึ้นไป	19	9.6
รวม	197	100.0
ศาสนา		
พุทธ	196	99.5
ไม่ระบุ	1	0.5
รวม	197	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	24	12.2
ประถมศึกษา	117	59.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	32	16.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	9	4.6
อนุปริญญา / ปวส.	11	5.6
ปริญญาตรี	4	2.0
รวม	197	100.0

ตารางที่ 4-1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่รวมกันในปัจจุบัน		
1 - 3 คน	75	38.1
4 - 6 คน	112	56.9
7 - 9 คน	10	5.1
รวม	197	100.0
ภูมิลำเนาเดิม		
เป็นคนในพื้นที่แต่กำเนิด	95	48.2
ย้ายมาจากที่อื่น ได้แก่ นครนายก, ชัยภูมิ, นครราชสีมา, ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี	102	51.8
รวม	197	100.0
สาเหตุที่ย้ายมาอาศัยอยู่ที่นี้		
ย้ายตามครอบครัวมา	70	68.6
ย้ายตามอาชีพมา	18	17.6
มาทำงานทำ	14	13.7
รวม	102	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่		
1-10 ปี	37	18.8
11-20 ปี	32	16.2
21-30 ปี	64	32.5
31-40 ปี	45	22.8
41 ปีขึ้นไป	19	9.6
รวม	197	100.0

4.1.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

ด้านอาชีพของประชาชน พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 43.7 รองลงมาคือ เกษตรกรรม ร้อยละ 21.3 ส่วนอาชีพรองส่วนใหญ่จะรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 28.4 เกษตรกรรม ร้อยละ 9.1 และค้าขาย ร้อยละ 8.1 ส่วนไม่มีอาชีพรองถึงร้อยละ 46.7

สำหรับรายรับรายจ่ายของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยวันละในครอบครัว 101-200 บาท ร้อยละ 44.7 รองลงมาวันละ 201-300 บาท ร้อยละ 18.8 และรายรับต่ำสุดไม่เกินวันละ 100 บาท ร้อยละ 17.8 ในส่วนของรายจ่าย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เกิน 100 บาท ร้อยละ 53.3 รองลงมาคือ มีรายจ่ายต่อวัน 101-200 บาท ร้อยละ 28.9 มีรายจ่ายต่อวัน 201-300 บาท ร้อยละ 5.1 และมีรายจ่ายต่อวันมากกว่า 300 บาทขึ้นไป ร้อยละ 2.0

ในส่วนทางด้านเงินออม พบว่า มีประชาชน ร้อยละ 41.1 ที่มีเงินออม ส่วนที่ไม่มีเงินออม ร้อยละ 56.9 แสดงว่าคนในชุมชนมีรายได้และรายจ่ายไม่แตกต่างกันมาก อาจได้เงินมาแล้วใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทำให้เงินฝากหรือเงินออมมีน้อยลงหรือแทบจะไม่มีเลย ซึ่งจะต้องส่งเสริมให้ประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่น

ส่วนภาวะหนี้สิน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.8 มีหนี้สิน และร้อยละ 42.1 ไม่มีหนี้สิน ในที่นี้ส่วนใหญ่จะกู้มาจากสหกรณ์หรือกองทุนหมู่บ้าน ถึงร้อยละ 31.0 รองลงมาคือไม่ได้กู้ ร้อยละ 22.8 จะเห็นได้ว่ามีบางส่วนที่กู้มาจากธนาคาร ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ออมสิน กรุงไทย อาคารสงเคราะห์ ร้อยละ 13.7 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังสามารถที่จะพึ่งตนเองและหารายได้จากประกอบอาชีพมาเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่ต้องได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตมากนัก

นอกจากได้มีการสำรวจภาวะรายรับรายจ่าย เงินออม ตลอดจนหนี้สินแล้ว ยังสำรวจถึงพาหนะที่มีในแต่ละครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้มอเตอร์ไซด์เป็นยานพาหนะ ร้อยละ 55.5 รองลงมาเป็นรถยนต์ ร้อยละ 15.1 และมีบางครัวเรือนที่มีรถแทรกเตอร์ รถอีแต๋น และรถไถเล็ก ที่ใช้ในการเกษตรกรรม ดังแสดงในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 แสดงลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N=197)	ร้อยละ (100.0)
อาชีพหลัก		
รับจ้างทั่วไป	86	43.7
ค้าขาย	23	11.7
เกษตรกรรวม	42	21.3
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	8	4.1
รับจ้างในโรงงานหรือบริษัทเอกชน	21	10.7
อื่นๆ ได้แก่ คูแลสวน, ทอพรหมเช็ดเท้า, เก็บผักขาย	17	8.6
อาชีพรอง		
รับจ้างทั่วไป	56	28.4
ค้าขาย	16	8.1
เกษตรกรรวม	18	9.1
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	1	0.5
รับจ้างในโรงงานหรือบริษัทเอกชน	2	1.0
อื่นๆ ได้แก่ ทอผ้า, เลี้ยงไก่ชน, เลี้ยงจิ้งหรีด, ทอพรหมเช็ดเท้า, เก็บผักขาย	12	6.1
ไม่มีอาชีพรอง	92	46.7
รายรับต่อวันของครอบครัว		
ไม่เกิน 100 บาท	35	17.8
101-200 บาท	88	44.7
201-300 บาท	37	18.8
301 บาทขึ้นไป	18	9.1
ไม่ระบุ	19	9.6
รายจ่ายต่อวันของครอบครัว		
ไม่เกิน 100 บาท	105	53.3
101-200 บาท	57	28.9
201-300 บาท	10	5.1
301 บาทขึ้นไป	4	2.0
ไม่ระบุ	21	10.7

4.1.3 ลักษณะทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในด้านการถือครองที่ดิน พบว่า ประชาชนมีที่ดินทำกิน โดยมี 1-5 ไร่ ร้อยละ 53.8 รองลงมา คือ ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 23.3 และมีมากถึง 21 ไร่ขึ้นไป ร้อยละ 5.1 และยังพบว่า ร้อยละ 51.8 มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง รองลงมาคือ ของพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง และเช่า ร้อยละ 20.8 เท่ากัน โดยส่วนใหญ่พบว่าไม่มีเอกสารสิทธิ์ถึงร้อยละ 54.4 รองลงมาคือ สปก.4-01 ร้อยละ 25.4 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนมากจะเช่าทำกิน ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของรัฐ และของพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง แต่ก็มีบางครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ ในพื้นที่ของตนเอง

ในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า มีบางครัวเรือนใช้พื้นที่ในการปลูกบ้าน,ทำร้านค้า ถึง ร้อยละ 54.3 ทำการเพาะปลูกหรือเกษตรกรรม ร้อยละ 34.5 เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 9.6 และทิ้งร้าง ร้อยละ 1.5 อย่างไรก็ตามยังมีประชาชนในบางส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินแต่ปล่อยให้ทิ้งร้าง ซึ่งถ้าได้รับการสนับสนุนให้ความรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุดได้ต่อไป ดังแสดงในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 แสดงการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N=197)	ร้อยละ (100.0)
ขนาดที่ดินของตนเอง		
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	46	23.3
1-5 ไร่	106	53.8
6-10 ไร่	14	7.1
11-15 ไร่	10	5.1
16-20 ไร่	11	5.6
21 ไร่ขึ้นไป	10	5.1
การถือครองที่ดิน		
ของตนเอง	102	51.8
ของพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง	41	20.8
เช่า	41	20.8
ของรัฐ	13	6.6
ประเภทกรรมสิทธิ์ที่ดิน		
สปก. 4-01	50	25.4
โฉนด	9	4.6
นส.3	31	15.7
อื่นๆ ได้แก่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์	107	54.4
การใช้ประโยชน์ในที่ดิน		
เพาะปลูก	68	34.5
เลี้ยงสัตว์	19	9.6
ทิ้งร้าง	3	1.5
อื่นๆ ได้แก่ ปลูกบ้าน, ร้านค้า, สวนส้มโอ	107	54.3

4.1.4 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต

ในด้านการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ใช้น้ำในการบริโภคจากน้ำฝน ร้อยละ 61.5 รองลงมาเป็นน้ำประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 14.2 ส่วนน้ำที่ใช้ในการอุปโภค พบว่าส่วนใหญ่ใช้น้ำจากน้ำบ่อ ร้อยละ 42.1 รองลงมาคือ ประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 33.7 อย่างไรก็ตามยังมีประชาชนบางส่วนที่ใช้น้ำจากลำธารในการอุปโภคและบริโภคซึ่งจะต้องให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขเพิ่มเติมแก่ประชาชน

ส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า พบว่า ประชาชน ร้อยละ 38.0 ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือพักผ่อน รองลงมาคือ ร้อยละ 17.1 ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อหาของป่า จำพวกเห็ด, หน่อไม้ เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า พื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือที่พักผ่อนหย่อนใจที่น่าสนใจ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่นิยมเข้าไปท่องเที่ยวและเช่นเดียวกันมีประชาชนบางกลุ่มเข้าไปเพื่อเก็บของป่า จำพวก เห็ด หน่อไม้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งบางครัวเรือนได้ยึดเป็นอาชีพหลักในการหาเลี้ยงชีพ และยังมีบางครัวเรือนที่เข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป ดังแสดงในตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4 แสดงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำดื่ม (บริโภคน้ำ)		
ลำธาร	4	1.7
น้ำบ่อ	30	12.6
น้ำบาดาล	9	3.8
ประปาหมู่บ้าน	34	14.2
น้ำฝน	147	61.5
น้ำบรรจุขวด (ซื้อ)	15	6.3
รวม N=239 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100
แหล่งน้ำใช้ (อุปโภค)		
ลำธาร	10	4.0
น้ำบ่อ	106	42.1
น้ำบาดาล	21	8.3
ประปาหมู่บ้าน	85	33.7
น้ำฝน	30	11.9
รวม N=252 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100
การเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของศูนย์ฯ ศึกษา		
เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า		
เก็บของป่า (เห็ด, หน่อไม้, ผัก)	42	17.1
ตัดไม้ (ไม้ไผ่, ฟืน)	5	2.0
ล่าสัตว์	10	4.1
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	93	38.0
ปลูกป่า	41	16.7
อื่นๆ ได้แก่ ติดต่อบริษัทรับจ้างในศูนย์ศึกษาฯ	4	1.6
ไม่เคย	50	20.4
รวม N=245 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100

4.1.5 การกำจัดขยะในชุมชน

จากตารางที่ 4-5 เป็นการสำรวจข้อมูลการกำจัดขยะในชุมชน ส่วนใหญ่พบว่าร้อยละ 58.3 ใช้วิธีการเผา รองลงมาคือ ร้อยละ 17.8 ใช้วิธีการฝัง ร้อยละ 9.5 ทิ้งตามป่าหรือข้างถนน ร้อยละ 8.3 เก็บบางส่วนทำปุ๋ยหมัก และร้อยละ 6.1 ใส่อังขยะให้รถเทศบาลมาเก็บ จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความเข้าใจการจัดการกับขยะได้ดี มีบางส่วนที่ทิ้งตามป่าหรือข้างถนน ซึ่งต้องเร่งสร้างจิตสำนึกต่อไป และมีบางส่วนที่นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก ซึ่งถ้ามีการส่งเสริมที่ดี จะทำให้ประชาชนลดต้นทุนทางด้านเกษตรได้

ตารางที่ 4-5 แสดงข้อมูลในการกำจัดขยะในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
วิธีการในการกำจัดขยะของประชาชน		
เผา	154	58.3
ฝัง	47	17.8
ทิ้งตามป่าหรือข้างถนน	25	9.5
เก็บบางส่วนทำปุ๋ยหมัก	22	8.3
ใส่อังขยะรอให้รถเทศบาลมาเก็บ	16	6.1
รวม N= 264 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

4.1.6 การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

จากตารางที่ 4-6 เป็นการสำรวจข้อมูลในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนใหญ่พบว่าร้อยละ 41.8 ไม่ตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รองลงมาคือร้อยละ 29.4 ปลุกต้นไม้ ร้อยละ 11.1 เป็นหูเป็นตาให้แก่ราชการ ร้อยละ 9.8 ร่วมรณรงค์และให้คำแนะนำในการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า ร้อยละ 7.7 จัดตั้งกลุ่มเพื่อดูแลและรักษาป่าและสัตว์ป่า และอื่นๆ ที่ไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 0.3 เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมในการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยการ ไม่ตัดไม้และไม่ล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และยังมีการปลุกต้นไม้บริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จึงทำให้มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ และยังเป็นหูเป็นตาแก่ราชการและเจ้าหน้าที่ด้วย คิดว่าหากชุมชนเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีประชาชนที่มีลักษณะดังกล่าว จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่ามีจำนวนมากขึ้น และพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ตารางที่ 4-6 แสดงข้อมูลการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น		
ไม่ตัด ไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	158	41.8
ปลุกต้นไม้	111	29.4
เป็นหูเป็นตาให้แก่ราชการ	42	11.1
จัดตั้งกลุ่มเพื่อดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่า	29	7.7
ร่วมรณรงค์และให้คำแนะนำในการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า	37	9.8
อื่นๆ ได้แก่ <i>ไม่ทิ้งขยะตามป่า</i>	1	0.3
รวม N= 378 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

4.2 การรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

จากตารางที่ 4-7 เป็นการสำรวจการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 84.8 ทราบข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และมีบางส่วนที่ไม่ทราบถึง ร้อยละ 15.2 สำหรับความถี่ในการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารเดือนละ 1- 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมาคือ สัปดาห์ละ 1- 3 ครั้ง ร้อยละ 39.2 มีเพียงร้อยละ 14.4 ที่ได้ยินข่าวสารทุกวัน โดยส่วนใหญ่จะทราบมาจากเพื่อนบ้านหรือชาวบ้าน ร้อยละ 24.3 รองลงมาคือ ผู้นำชุมชน อบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 22.7 จะเห็นได้ว่า มีประชาชนทราบข่าวสารจากวิทยุหรือโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่างๆ เพียง ร้อยละ 7.7 และ 2.5 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเผยแพร่ทางสื่อประเภทดังกล่าวนี้ยังเข้ามามีบทบาทในชุมชนน้อย แต่ถึงอย่างไรก็ยังมี การประชาสัมพันธ์แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ถึง ร้อยละ 14.5 ซึ่งถ้ามีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องอาจจะทำให้ประชาชนบางส่วนที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร หันมาให้ความสนใจและสนับสนุนให้ความร่วมมือได้ต่อไปในอนาคต

จากตารางที่ 4-8 เป็นข้อมูลแสดง ข่าวสารของโครงการต่างๆ ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ ที่ประชาชนได้รับ พบว่า ส่วนใหญ่จะทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 23.8 รองลงมาคือ มีน้ำตก หรือจุดชมวิว ร้อยละ 21.8 ส่วนในด้านความสนใจในข่าวสารของศูนย์ศึกษาฯ พบว่า ประชาชนให้ความสนใจในข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 49.2 และรองลงมาคือ ให้ความสนใจมาก ร้อยละ 38.5 จะเห็นได้ว่าซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของศูนย์ศึกษาฯ มีความสนใจปานกลาง และยังมีบางส่วนที่ไม่สนใจ อาจสืบเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ น้อย และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ยังไม่ทั่วถึง และในด้านการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน การบำเพ็ญประโยชน์ ค่ายลูกเสือ-เนตรนารี และการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า เพื่อการท่องเที่ยวยังคงค่อนข้างน้อย ซึ่งหากจะพัฒนาเป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ประชาชนในพื้นที่ควรจะได้รับความรู้ในการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ การเกษตรกรรม การอบรมมัคคุเทศน์ หรือเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และยังคงต้องมีการเผยแพร่ให้เยาวชนรุ่นหลังได้รับทราบ โดยการประชาสัมพันธ์ในการจัดอบรมค่ายลูกเสือและเนตรนารีขึ้น ซึ่งก็เป็นอีกทางที่จะเผยแพร่และปลูกฝังในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่นี้ต่อไป

ตารางที่ 4-7 แสดงข้อมูลการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ในการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
ทราบ	167	84.8
ไม่ทราบ	30	15.2
รวม	197	100.0
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า		
ทุกวัน	28	14.4
1- 3 ครั้ง / สัปดาห์	77	39.2
1- 3 ครั้ง / เดือน	91	46.4
รวม	197	100.0
แหล่งข้อมูลข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า		
คนในครอบครัว	30	8.2
เพื่อนบ้านหรือชาวบ้าน	89	24.3
ผู้นำชุมชน อบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน	83	22.7
เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	53	14.5
หนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่างๆ	9	2.5
นักท่องเที่ยว	13	3.6
ป้ายตามจุดสำคัญต่างๆ	39	10.7
วิทยุหรือโทรทัศน์	28	7.7
ไม่ได้รับข่าวสาร	22	6.0
รวม N=366 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

ตารางที่ 4-8 แสดงข้อมูลข่าวสารและระดับความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษา
ธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ข้อมูลที่ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า		
พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	119	23.8
อนุรักษ์ป่าไม้ / สัตว์ป่า	77	15.4
มีน้ำตก / จุดชมวิว	109	21.8
มีค่ายลูกเสือ-นศรนรี	33	6.6
มีศูนย์วิจัยสัตว์/ปวงช้าง	51	10.2
มีที่พักของนักท่องเที่ยว	92	18.4
มีการอบรมส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน	18	3.6
รวม N=499 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100
ความสนใจข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ของประชาชน		
สนใจมาก	76	38.5
สนใจปานกลาง	97	49.2
สนใจน้อย	13	6.6
ไม่สนใจ	11	5.6
รวม	197	100.0

จากตารางที่ 4-9 ข้อมูล ในด้านการใช้ชีวิตประจำวันเสี่ยงของหมู่บ้านที่ประชาชนสามารถที่จะ
จะได้ยิน พบว่า ส่วนใหญ่ ได้ยินเสียงชัดเจน ร้อยละ 41.1 และรองลงมาคือ ไม่ได้ยิน คิดเป็นร้อยละ
29.7 ได้ยินบ้างและไม่ได้ยินบ้าง คิดเป็นร้อยละ 15.1 และได้ยินแต่ไม่ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 14.1
ซึ่งจะเห็นว่าประชาชนที่ได้ยินเสียงจากวิทยุกระจายเสียงของหมู่บ้านชัดเจนเป็นเพราะอยู่ใกล้หอ
กระจายเสียง ส่วนที่ได้ยินบางแต่ไม่ชัด ได้ยินบ้างไม่ได้ยินบ้างและไม่ได้ยินเลยจะอยู่ไกลจากหอ
กระจายเสียง ซึ่งอาจจะต้องเพิ่มหอกระจายเสียงเพื่อจะสามารถได้ยินกันโดยทั่วถึงในทุกพื้นที่

ตารางที่ 4-9 แสดงระดับการได้ยินข่าวสารจากวิทยุกระจายเสียงของหมู่บ้าน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการได้ยินวิทยุกระจายเสียงของหมู่บ้านของประชาชน		
ได้ยินชัดเจน	81	41.1
ได้ยินแต่ไม่ชัดเจน	28	14.1
ได้ยินบ้าง ไม่ได้ยินบ้าง	30	15.1
ไม่ได้ยิน	59	29.7
รวม	197	100.0

จากตารางที่ 4-10 เป็นข้อมูลของแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่ประชาชนได้รับ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ คือ ร้อยละ 30.3 รองลงมาคือ เพื่อนบ้านหรือชาวบ้าน ร้อยละ 18.8 จะเห็นได้ว่าแหล่งข้อมูลที่ประชาชนได้รับจากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่างๆ ยังมีน้อย ซึ่งอาจจะต้องจัดหาศูนย์ข้อมูลข่าวสารทั่วไปของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีรับทราบข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4-10 แสดงแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่ประชาชนได้รับ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไป		
โทรทัศน์	145	30.3
วิทยุ	40	8.4
หนังสือพิมพ์	70	14.6
ผู้นำชุมชน / อบต. / ผู้ใหญ่บ้าน	66	13.8
นิตยสารต่างๆ	19	4.0
เพื่อนบ้าน/ชาวบ้าน	90	18.8
คนในครอบครัว	48	10.0
รวม N= 479 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากตารางที่ 4-11 เป็น ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ในข้อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การเก็บรักษา การดูแลป้องกัน การฟื้นฟูและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมีการจัดการที่ถูกต้องและยั่งยืน ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 99.0 รองลงมาเท่ากันที่ตอบถูก ในข้อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และข้อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ และได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว ร้อยละ 97.0 และในข้อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลสวนป่าอนุรักษ์ คือ กรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตอบถูก ร้อยละ 94.9 ในข้อการให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาเป็นลูกจ้างในพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐ และข้อการปลูกหญ้าแฝกช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นและแร่ธาตุให้กับดิน ตอบถูกร้อยละ 94.9 ข้อป่าชุมชนคือพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านอาศัยและทำมาหากิน มีความหวงแหนและรู้สึกผูกพันกับทรัพยากรป่า ตอบถูกร้อยละ 94.9 ข้อการปลูกพืชแบบขั้นบันไดในที่ลาดชัน ช่วยลดการพังทลายของหน้าดิน ตอบถูกร้อยละ 93.4 ส่วนในข้อชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการดูแลและการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2535 และในข้อปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจกมีผลทำให้โลกมีอุณหภูมิร้อนขึ้น ตอบถูกร้อยละ 92.4 และ 83.8 ตามลำดับ และจากตารางผนวกที่ 1 จะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ในระดับสูง ถึงร้อยละ 96.95 แสดงให้เห็นว่าประชาชนมี ศักยภาพที่ดีพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้าได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก

ตารางที่ 4-11 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	ใช่	ไม่ใช่
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การเก็บรักษา การดูแลป้องกัน การฟื้นฟู และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมีการจัดการที่ถูกต้องและยั่งยืน	195 (99.0)	2 (1.0)
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคือ การได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ และการแสดงความคิดเห็น ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	191 (97.0)	6 (3.0)
หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลสวนป่าอนุรักษ์ คือ กรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	187 (94.9)	10 (5.1)
การให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาเป็นลูกจ้าง ในพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐ เช่น อุทยาน, วนอุทยาน หรือโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ในการนำทางนักท่องเที่ยวเดินป่า มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า	187 (94.9)	10 (5.1)
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์และได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว	191 (97.0)	6 (3.0)
ป่าชุมชนคือ พื้นที่ป่าที่ชาวบ้านอาศัยและทำมาหากิน มีความหวงแหนและรู้สึกผูกพันกับทรัพยากรป่า เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านเลือกเพื่อใช้ประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมกันของชุมชนในการจัดการทรัพยากร	187 (94.9)	10 (5.1)
ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการดูแลและจัดการทรัพยากร ในท้องถิ่นตาม พรบ.ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี พ.ศ.2535	182 (92.4)	15 (7.6)
ปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจกมีผลทำให้โลกมีอุณหภูมิร้อนขึ้น	165 (83.8)	32 (16.2)
การปลูกหญ้าแฝกช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นและแร่ธาตุให้กับดิน	187 (94.9)	10 (5.1)
การปลูกพืชแบบขั้นบันไดในที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของหน้าดิน	184 (93.4)	13 (6.6)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บหมายถึง ค่าร้อยละ (N = 197)

4.4 การรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากตารางที่ 4-12 ในด้าน การรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีกลุ่มร้อยละ 34.4 รองลงมา ร้อยละ 32.5 รวมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จะเห็นได้ว่าประชาชนจะเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของสหกรณ์ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร หรือในรูปแบบต่างๆ และจะเห็นได้ว่าประชาชนมีการรวมกลุ่มที่หลากหลายกิจกรรม แต่มีอยู่จำนวนมากที่ไม่มีกลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่ามีอาชีพหลักอยู่แล้วจึงมีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว ส่วนกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีร้อยละ 3.1 เท่านั้น ซึ่งควรส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

ตารางที่ 4-12 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรม		
กลุ่มสตรี	29	11.1
กลุ่มเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด	12	4.6
กลุ่มเพาะเลี้ยงไก่ชน	21	8.0
กลุ่มเกษตรกร	20	7.6
กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	8	3.1
กลุ่มออมทรัพย์	82	32.3
ไม่มีกลุ่ม	90	34.4
รวม N= 252 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-13 เป็นข้อมูลการสำรวจ ประโยชน์จากการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์การรวมกลุ่มแล้วทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 24.0 และรองลงมาคือ ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่มเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการจัดการในภาพรวมได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 4-13 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการรวมกลุ่มในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรม		
มีรายได้เพิ่มขึ้น	56	22.2
มีความรู้เพิ่มขึ้น	60	24.0
ลดการว่างงาน	38	15.2
เกิดความสามัคคีในกลุ่ม	43	17.2
มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	20	8.0
ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	19	7.6
ช่วยป้องกันสิ่งเสพติด	14	7.6
รวม N= 250 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-14 แสดงข้อมูลการสำรวจ ความถี่ในการเข้าร่วมกลุ่มของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ความถี่อยู่ใน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 44.9 รองลงมาคือ ทุกวัน ร้อยละ 31.8 และ 1-3 ครั้ง/เดือน ร้อยละ 23.4 เป็นที่น่าสังเกตว่าความถี่การรวมกลุ่มของประชาชนไม่มากและ ไม่น้อยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า อาจเป็นเพราะว่าประชาชนไม่ได้เห็นความสำคัญของการ รวมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ มากนัก และอาจจะไม่เห็นค่าผลดีของการร่วมกลุ่มประโยชน์มี อะไรบ้าง ซึ่งก็มีอยู่หลายอย่าง เช่น เพิ่มอำนาจการต่อรองราคาสินค้าเกษตรกรรม การรวมกลุ่มทำ ให้เกิดอาชีพและรายได้ และการรวมกลุ่มในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนามาให้เจริญรุ่งเรืองได้

ตารางที่ 4-14 แสดงข้อมูลความถี่ในการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่น

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ความถี่ในการเข้าร่วมกลุ่ม		
ทุกวัน	34	31.8
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	48	44.9
1-3 ครั้ง/เดือน	25	23.4
รวม	107	100.0

จากตารางที่ 4-15 ในด้านของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าของกลุ่ม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้าถึงร้อยละ 58.1 และใช้วัตถุดิบจากที่อื่นๆ ร้อยละ 41.9 ซึ่งเป็นเพราะว่าในท้องถิ่นมีทรัพยากรที่มีคุณค่าและประโยชน์ในการนำมาพัฒนาหรือแปรรูปเป็นสินค้าและขายสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้ชุมชนมีอาชีพเงินทองหมุนเวียนอยู่ในกลุ่มหรือชุมชน ส่วนวัตถุดิบที่นำมาจากที่อื่น อาจจะมีต้นทุนแพง ฉะนั้นก็ควรส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สามารถหาวัตถุดิบในท้องถิ่นได้ง่าย

ตารางที่ 4-15 แสดงข้อมูลของแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าในกลุ่ม

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าในกลุ่ม		
ในท้องถิ่น	69	58.1
จากที่อื่นๆ	49	41.9
รวม N= 118 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-16 การสำรวจข้อมูลประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตและส่งเสริมเพื่อจำหน่ายของประชาชนส่วนใหญ่ พบว่า ร้อยละ 24.3 ผลิตยาสมุนไพรเพื่อจำหน่าย รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ระดึก คิดเป็นร้อยละ 24 และ ผลิตงานเย็บปักถักร้อย คิดเป็นร้อยละ 18.5 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีการผลิตกัน สามารถที่จะจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่นี้ได้ถ้ามีการส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชน รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์สินค้าอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น

ตารางที่ 4-16 แสดงข้อมูลประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตและส่งเสริมเพื่อจำหน่ายในกลุ่ม

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและส่งเสริมเพื่อจำหน่ายในกลุ่ม		
เครื่องจักรสาน	52	15.8
อาหารพื้นบ้าน	46	14.0
งานเย็บปักถักร้อย	61	18.5
ยาสมุนไพร	80	24.3
ของที่ระลึก	79	24.0
อื่นๆ พรหมเช็ดเท้า,ผลไม้ เช่น ส้มโอ	11	3.3
รวม N= 329 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-17 ข้อมูลแสดง ความถี่ในการเข้ามาให้คำแนะนำหรืออบรมจากหน่วยงานของรัฐกับประชาชน พบว่า ร้อยละ 44.7 ประชาชนไม่ได้รับคำแนะนำหรือได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐเลย และร้อยละ 32.5 มีความถี่ในการได้รับคำแนะนำหรืออบรม 1-3 ครั้ง / เดือน ร้อยละ 19.8 มีความถี่ในการได้รับคำแนะนำหรืออบรม 1-3 ครั้ง / สัปดาห์ ดังนั้นรัฐบาลควรเข้ามาช่วยเหลือในการแนะนำหรือให้การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความรู้และแนวทางในการจัดการเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4-17 แสดงข้อมูลความถี่ในการให้คำแนะนำหรือฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ความถี่ในการให้คำแนะนำหรือการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐที่ประชาชนได้รับ		
ทุกวัน	6	3.0
1-3 ครั้ง / สัปดาห์	39	19.8
1-3 ครั้ง / เดือน	64	32.5
ไม่มี	88	44.7
รวม	197	100.0

จากตารางที่ 4-18 เป็น การสำรวจข้อมูลเรื่องต่างๆ ที่ได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 32.8 ไม่เคยรับการฝึกอบรม และรองลงมาคือ ร้อยละ 14.8 ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการปกครองอาชีพเสริม และร้อยละ 13.7 ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการป้องกันไฟฟ้า เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม และแสดงหน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนใจประชาชน ในการให้ความรู้ การฝึกทักษะ หรือการฝึกอบรมในวิชาชีพ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแลให้ความรู้ ให้การฝึกอบรมโดยเฉพาะให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติที่น่าจะอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เห็นธรรมชาติที่สวยงาม

ตารางที่ 4-18 แสดงข้อมูลของประชาชนที่เคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องต่างๆ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องที่ประชาชนเคยได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ		
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	31	11.4
การป้องกันไฟฟ้า	37	13.7
การประกอบอาชีพเสริม	40	14.8
การเกษตรกรรม/เพราะปลูก	32	11.8
มัคคุเทศก์	1	0.4
การปศุสัตว์	10	3.7
การสาธารณสุข	31	11.4
ไม่เคยรับการฝึกอบรม	89	32.8
รวม N= 271 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-19 แสดงข้อมูลในด้าน ความต้องการการได้รับการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ของประชาชนส่วนใหญ่ พบว่า มีต้องการการได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการประกอบอาชีพเสริม ร้อยละ 21.9 รองลงมาคือ การเกษตรกรรมหรือเพาะปลูก ร้อยละ 18.8 และการสาธารณสุข ร้อยละ 13.3 จะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าเพื่อขาย ซึ่งต้องที่จะมีแนวทาง และความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การผลิต การตลาด หรือการพัฒนาสินค้า เพื่อเป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือเพาะปลูกเป็นหลัก ซึ่งจำเป็นจะต้องมีความรู้เพิ่มเติมในเรื่องเกษตรกรรม และต้องการมีความรู้ในอาชีพเสริม เช่น การเพาะปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว การทำไร่นาสวนผสม หรือเลี้ยงจิ้งหรีด เป็นต้น

ตารางที่ 4-19 แสดงข้อมูลเรื่องที่ต้องการที่ประชาชนมีความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องที่ประชาชนต้องการที่จะฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ		
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	63	9.3
การป้องกันไฟป่า	56	8.3
การประกอบอาชีพเสริม	148	21.9
การเกษตรกรรม/เพาะปลูก	127	18.8
มัลคฤเทศก์	55	8.1
การปศุสัตว์	87	12.9
การสาธารณสุข	90	13.3
ป่าชุมชน/การมีส่วนร่วมของชุมชน	47	7.0
ไม่ต้องการ	2	0.3
รวม N= 675 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

4.5 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า ในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากตารางที่ 4-20 แสดงข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ร้อยละ 62.4 เห็นด้วยกับการที่ให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รองลงมาคือ ร้อยละ 61.9 เห็นด้วยกับการให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 59.9 เห็นด้วยกับการพัฒนาพื้นที่เจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า ให้เป็นพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 59.4 เห็นด้วยว่าพื้นที่เจ็ดคค-โป่งก้อนเส้า มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 57.4 เห็นด้วยว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืช สัตว์ป่า และสมุนไพรจะได้รับการอบรมให้เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในท้องถิ่น ร้อยละ 53.3 เห็นด้วยกับสินค้าที่จะขายแก่นักท่องเที่ยวควรจะผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น และร้อยละ 50.3 เห็นด้วยกับการจัดพื้นที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว และจากตารางผนวกที่ 2 พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ ที่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 97.97 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับที่เห็นด้วย ส่วนในระดับที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งไม่ปรากฏในกลุ่มตัวอย่าง แต่ก็ยังมีส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4-20 แสดงข้อมูลความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	ระดับความคิดเห็น					รวม
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่มีความ คิดเห็น	
ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการพัฒนาพื้นที่ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ให้เป็นพื้นที่ในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	69 (35.0)	118 (59.9)	7 (3.6)	3 (1.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าพื้นที่เจ็ดคด-โป่ง ก้อนเส้า มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	71 (36.0)	117 (59.4)	8 (4.1)	1 (0.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะให้ประชาชนใน พื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	66 (33.5)	122 (61.9)	6 (3.0)	3 (1.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	63 (32.0)	123 (62.4)	8 (4.1)	3 (1.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนในพื้นที่ ที่มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืช สัตว์ป่า และ สมุนไพร จะได้รับการอบรมให้เป็น มัคคุเทศก์นำเที่ยวในท้องถิ่น	79 (40.1)	113 (57.4)	2 (1.0)	3 (1.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะมีการจัดพื้นที่ ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ขายสินค้าแก่ นักท่องเที่ยว	90 (45.7)	99 (50.3)	7 (3.6)	1 (0.5)	-	197 (100.0)
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าสินค้าที่จะขายแก่ นักท่องเที่ยวควรจะมีผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น	84 (42.6)	105 (53.3)	5 (2.5)	3 (1.5)	-	197 (100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

4.6 ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากตารางที่ 4-21 เป็น การแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับศูนย์ศึกษาเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ร้อยละ 44.2 มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้องการที่จะขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว รองลงมาคือ ร้อยละ 40.1 ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เท่ากับ ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้องการพื้นที่ขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 37.1 ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 36.5 ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 36.0 ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ต้องการพื้นที่ในการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 34.0 ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว และจากตารางผนวกที่ 3 พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 55.33 และระดับปานกลาง ร้อยละ 43.15 จะเห็นได้ว่าความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ต้องการอาชีพเสริม คือ ต้องการขายสินค้าประเภทของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความต้องการมากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ความต้องการมากในการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว หรือการร่วมกันกำจัดขยะที่เกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว ซึ่งในเรื่องความต้องการของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ถ้าได้รับการนำไปวางแผนที่ดี มีความสัมพันธ์ในเรื่องของการจัดการและความต้องการของประชาชน ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ 4-21 แสดงข้อมูลความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับศูนย์ศึกษาฯ เจ็ด
 คด-โป่งก้อนเส้า

ข้อมูล	ระดับความต้องการ					รวม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ ต้องการ	
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	45 (22.8)	64 (32.5)	79 (40.1)	9 (4.6)	-	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	49 (24.9)	72 (36.5)	64 (32.5)	10 (5.1)	2 (1.0)	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ เพื่อค้นหาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต	48 (24.4)	64 (32.5)	64 (32.5)	16 (8.1)	5 (2.5)	197 (100.0)
ท่านต้องการที่จะขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว	87 (44.2)	62 (31.5)	42 (21.3)	3 (1.5)	3 (1.5)	197 (100.0)
ท่านต้องการพื้นที่ขายของที่ระลึกให้แก่ นักท่องเที่ยว	79 (40.1)	71 (36.0)	40 (20.3)	4 (2.0)	3 (1.5)	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการเป็น มัคคุเทศก์นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว	47 (23.9)	64 (32.5)	62 (31.5)	13 (6.6)	11 (5.6)	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ ต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว	40 (20.3)	67 (34.0)	73 (37.1)	10 (5.1)	7 (3.6)	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยดูแล ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	51 (25.9)	57 (28.9)	61 (31.0)	19 (9.6)	9 (4.6)	197 (100.0)
ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ที่เกิดขึ้นหลังจากนักท่องเที่ยว	51 (25.9)	60 (30.5)	53 (26.9)	20 (10.2)	13 (6.6)	197 (100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

4.7 การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยประชาชนในท้องถิ่น

จากตารางที่ 4-22 แสดงข้อมูล การสำรวจปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนท้องถิ่น พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์น้อย ถึงร้อยละ 20.5 รองลงมา คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ร้อยละ 17.3 อิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 16.6 เจ้าหน้าที่ละเลยหน้าที่ ร้อยละ 14.7 เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ร้อยละ 13.8 ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 10.8 มีบตลงโทษที่ไม่รุนแรง ร้อยละ 6.2

ในด้านแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนส่วนใหญ่ พบว่า ร้อยละ 21.1 ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รองลงมา ร้อยละ 19.7 เพิ่มการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 14.3 ให้เพิ่มงบประมาณมากขึ้น ร้อยละ 14.1 เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตรา ร้อยละ 13.9 ให้เพิ่มเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 10.1 ให้กำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้เป็นป่าชุมชนตาม พระราชบัญญัติป่าชุมชน ร้อยละ 6.8 ควรเพิ่มบตลงโทษให้รุนแรงมากขึ้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ มีการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ให้มากขึ้น ซึ่งไม่เน้นความถี่ในการประชาสัมพันธ์แต่จะเน้นในเรื่องความทั่วถึงในการรับรู้ข้อมูลและเนื้อหาของข้อมูล รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ กับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น และจะเห็นได้อีกอย่างว่ามีประชาชนบางส่วนมองว่าในพื้นที่นี้ยังมีกลุ่มผู้มีอิทธิพล ไม่ว่าจะป็นนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ ซึ่งถ้ามีการสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจและขอความร่วมมือกับศูนย์ศึกษาฯ จะทำให้ในด้านการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 4-22 แสดงข้อมูลปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ		
งบประมาณไม่เพียงพอ	75	17.3
เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	60	13.8
มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์น้อย	89	20.5
มีบทลงโทษไม่รุนแรง	27	6.2
ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ	47	10.8
เจ้าหน้าที่ละเลยหน้าที่	64	14.7
มีอิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่	72	16.6
รวม N= 434 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0
แนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ		
เพิ่มงบประมาณ	69	14.3
เพิ่มเจ้าหน้าที่	67	13.9
เพิ่มการรณรงค์และประชาสัมพันธ์	95	19.7
เพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงมากขึ้น	33	6.8
ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น	102	21.1
เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตรา	68	14.1
กำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้เป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน	49	10.1
รวม N= 483 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-23 แสดงข้อมูลในด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อ ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ร้อยละ 19.6 คิดว่าปัญหาเกิดจากการรณรงค์และประชาสัมพันธ์น้อย รองลงมาคือ ร้อยละ 18.9 งบประมาณไม่เพียงพอ ร้อยละ 15.1 อิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ บางกลุ่ม ร้อยละ 14.4 แหล่งท่องเที่ยวมีน้อยไม่น่าสนใจ ร้อยละ 13.4 เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ร้อยละ 12.0 ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 6.6 นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความปลอดภัย

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวทางการจัดการปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ร้อยละ 20.2 ควรให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนมากขึ้น ร้อยละ 17.6 เพิ่มการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 15.3 เพิ่มกิจกรรมในการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าปัญหาส่วนใหญ่เกินมาจากการประชาสัมพันธ์ที่น้อยเกินไป จึงทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนน้อยเกินไป ซึ่งต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น

ตารางที่ 4-23 แสดงข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
งบประมาณไม่เพียงพอ	80	18.9
เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	57	13.4
แหล่งท่องเที่ยวมีน้อยไม่น่าสนใจ	61	14.4
มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์น้อย	83	19.6
ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ	51	12.0
นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความปลอดภัย	28	6.6
มีอิทธิพลจากนายทุน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม	64	15.1
รวม N= 424 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0
แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
เพิ่มงบประมาณ	73	13.9
เพิ่มเจ้าหน้าที่	65	12.4
เพิ่มกิจกรรมในการท่องเที่ยว	80	15.3
เพิ่มการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์	92	17.6
ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น	106	20.2
เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตรา	54	10.3
แจ้งไปทางกระทรวงที่รับผิดชอบโดยตรง	54	10.3
รวม N= 524 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

จากตารางที่ 4-24 แสดงข้อมูลในด้าน สิ่งเสพติดในชุมชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่า มีสิ่งเสพติดอยู่ในชุมชน เช่น ยาบ้า ถึงร้อยละ 85.8 และเพียงร้อยละ 9.6 ที่คิดว่าไม่มียาเสพติดในชุมชน ในด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาส่งเสด็จของประชาชน พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.5 ให้แจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่ทราบ รองลงมาคือ ร้อยละ 32.6 ให้ร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านรู้ถึงโทษของสิ่งเสพติด มีบางส่วนที่รู้สึกเฉยๆ และควรสร้างกฎหรือบทลงโทษภายในชุมชน ร้อยละ 18.5 และ 15.5 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าการแจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่ทราบ โดยเฉพาะตำรวจจะทำให้แก้ไขปัญหาส่งเสด็จได้รวดเร็วมาก และอีกวิธีหนึ่งที่ประชาชนทุกคนสามารถทำได้ คือ การร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านรู้ถึงโทษของสิ่งเสพติด โดยใช้สื่อโฆษณา ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงโทษและผลที่ตามมาในการเสพยาเสพติด ส่วนกฎหรือบทลงโทษภายในชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางได้ แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนร่วมกับผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจร่วมด้วย การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจะสำเร็จได้

ตารางที่ 4-24 แสดงข้อมูลสิ่งเสพติดและแนวทางในการจัดการของประชาชน

ข้อมูลสิ่งเสพติดและแนวทางในการจัดการ	จำนวน	ร้อยละ
สิ่งเสพติดในชุมชน		
มี เช่น ยาบ้า	169	85.8
ไม่มี	19	9.6
ไม่ระบุ	9	4.6
รวม	197	100.0
แนวทางการจัดการปัญหาส่งเสด็จ		
แจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่	78	33.5
สร้างกฎหรือบทลงโทษภายในชุมชน	36	15.5
ร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านรู้ถึงโทษของสิ่งเสพติด	76	32.6
เฉย ๆ	43	18.5
รวม N= 233 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		100.0

4.8 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ, สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน

4.8.1 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

4.8.1.1 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เพื่อหาขนาดความสัมพันธ์และระดับนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว กับตัวแปรตาม ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ ปรากฏตามตารางที่ 4-25 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ต่ำกว่า 0.05 มี 2 ค่า คือ ระดับการศึกษา มีขนาดความสัมพันธ์กับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ เท่ากับ 0.182 ส่วนความรู้ในหลักการจัดการฯ มีขนาดความสัมพันธ์ กับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ เท่ากับ 0.305 และความรู้ในหลักการจัดการฯ ยังมีขนาดความสัมพันธ์กับความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ เท่ากับ 0.155 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ มีขนาดความสัมพันธ์กับความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ เท่ากับ 0.426 แสดงว่า ถ้าประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้มากขึ้น จะมีความคิดเห็นและความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงขึ้น และระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะทำให้ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สูงขึ้น

ตารางที่ 4-25 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ มีต่อความคิดเห็นในการมี ส่วนร่วมฯ		ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ มีต่อความต้องการในการมี ส่วนร่วมฯ	
			r_1	Sig.(2 tailed)	r_2	Sig.(2 tailed)
ระดับการศึกษา	2.381	1.075	0.180	0.011	0.130	0.069
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่	25.305	13.511	-0.065	0.367	-0.026	0.716
รายได้รวม	215.949	182.867	-0.019	0.805	0.056	0.455
ขนาดที่ดิน	8.408	38.999	-0.006	0.938	0.069	0.376
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร	2.320	0.713	-0.103	0.206	-0.154	0.057
ความถี่ในการรวมกลุ่ม	2.533	1.139	0.007	0.932	-0.106	0.196
ความรู้ในหลักการจัดการฯ	9.421	1.134	0.308	0.000	0.155	0.029
ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ	23.173	3.400	1.000	.	0.426	0.000
ความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ	24.929	6.421	0.426	0.000	1.000	.

4.8.1.2 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ เพื่อหาขนาดความสัมพันธ์ และระดับนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว ซึ่งผลกรรวิเคราะห์แสดงเป็นตาราง Matrix ดังนี้

จากตารางที่ 4-26 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติไม่เกิน 0.05 มี 10 ค่า โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ขนาดที่ดิน มีความสัมพันธ์กับรายได้รวมของครอบครัวในขนาดเท่ากับ 0.749 รองลงมาได้แก่ ความถี่ในการ รวมกลุ่มมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร ในขนาดเท่ากับ 0.478

ตารางที่ 4-26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ

ตัวแปร	สถิติที่ใช้	ระดับ การ ศึกษา	ระยะ เวลาที่ อาศัย ในพื้นที่	รายได้ รวม	ขนาดที่ ดิน	ความถี่ ในการ รับรู้ ข่าวสาร	ความถี่ ในการ รวม กลุ่ม	ความรู้ ในหลัก การคิด การฯ	ความ คิดเห็น ในการ มี ส่วน ร่วมฯ	ความ ต้องการ ในการ มี ส่วน ร่วมฯ
ระดับการศึกษา	Pearson Correlation	1.000								
	Sig. (2-tailed)									
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่	Pearson Correlation	-0.338	1.000							
	Sig. (2-tailed)	0.000								
รายได้รวม	Pearson Correlation	0.298	-0.090	1.000						
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.234							
ขนาดที่ดิน	Pearson Correlation	0.251	-0.090	0.749	1.000					
	Sig. (2-tailed)	0.001	0.246	0.000						
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษารรรมชาติฯ	Pearson Correlation	-0.123	0.091	-0.171	-0.018	1.000				
	Sig. (2-tailed)	0.131	0.262	0.045	0.840					
ความถี่ในการรวมกลุ่ม	Pearson Correlation	-0.022	-0.183	-0.115	0.125	0.478	1.000			
	Sig. (2-tailed)	0.792	0.024	0.185	0.154	0.000				
ความรู้ในหลักการจัดการฯ	Pearson Correlation	0.035	0.144	-0.175	-0.178	0.016	-0.038	1.000		
	Sig. (2-tailed)	0.624	0.043	0.019	0.021	0.848	0.645			
ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ	Pearson Correlation	0.180	-0.065	-0.019	-0.006	-0.103	0.007	0.308	1.000	
	Sig. (2-tailed)	0.011	0.367	0.805	0.938	0.206	0.932	0.000		
ความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ	Pearson Correlation	0.130	-0.026	0.056	0.069	-0.154	-0.106	0.155	0.426	1.000
	Sig. (2-tailed)	0.069	0.716	0.455	0.376	0.057	0.196	0.029	0.000	

4.8.2 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุและสหสัมพันธ์ (R)

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC* โดยวิธี Stepwise ในการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการ พบว่าตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษา ,รายได้รวม ของครอบครัว และความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ และตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีอิทธิพล

ต่อตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ และระหว่างตัวแปรตามด้วยกัน คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ มีอิทธิพลต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4-27 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุโดยวิธี stepwise ระหว่าง ตัวแปรอิสระกับความ คิดเห็นในการมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวแปร	คะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients)		คะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients)	t	Sig.
	B	std. Error	(Beta)		
ค่าคงที่ (a_1)	24.721	1.309		18.879	0.000
ระดับการศึกษา (b_1)	0.824	0.279	0.305	2.953	0.004
รายได้รวม (b_2)	-0.004	0.001	-0.270	-2.573	0.012
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร (b_3)	-0.989	0.440	-0.219	-2.248	0.027

หมายเหตุ $R = 0.376$ $R^2 = 0.141$ $R^2_{adj} = 0.114$
                      $S.E. = 2.82$ $F = 5.052$ $Sig. = 0.027$

จากตารางที่ 427 พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ดังนี้

1) F-Test ปฏิเสธค่าตัวแปรอิสระ (x_1) ทุกตัวมีค่าเท่ากับ 0 และยอมรับว่า มีค่าตัวแปรอิสระ (x_1) อย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (y_1) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2) ค่า T-Test มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุ (β) อยู่ 3 ตัว คือระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความ คิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในขนาดเท่ากับ 0.305 รายได้รวมของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความ คิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ ในขนาดเท่ากับ -0.270 และความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับความ คิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ ในขนาดเท่ากับ -0.219 จากค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเชิงพหุ นำมาแทนค่าในสมการถดถอยพหุดังนี้ คือ

$$y_1 = 24.721 + 0.824 (\text{ระดับการศึกษา}) - 0.004 (\text{รายได้รวม}) - 0.989 (\text{ความถี่ในการรับรู้อาหาร})$$

ตารางที่ 4-28 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุโดยวิธี stepwise ระหว่างตัวแปรอิสระกับความถี่ในการมีส่วนร่วม

ตัวแปร	คะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients)		คะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients)	t	Sig.
	B	std. Error	(Beta)		
ค่าคงที่ (a_2)	30.101	2.202		13.669	0.000
ความถี่ในการรับรู้อาหาร (z_3)	-1.982	0.919	-0.214	-2.156	0.034

หมายเหตุ $R = 0.214$ $R^2 = 0.046$ $R^2_{adj} = 0.036$
                      $S.E. = 6.02$ $F = 4.649$ $Sig. = 0.034$

1) F-Test ปฏิเสธค่าตัวแปรอิสระ (x_i) ทุกตัวมีค่าเท่ากับ 0 และยอมรับว่ามีค่าตัวแปรอิสระ (x_i) อย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (y_2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2) ค่า T-Test มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุ (β) อยู่ 1 ตัว คือ ความถี่ในการรับรู้อาหาร มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ ในขนาดเท่ากับ -0.214

ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเชิงพหุจากตารางที่ 4-28 นำมาแทนค่าในสมการถดถอยพหุดังนี้ คือ

$$y_2 = 30.101 - 1.982 (\text{ความถี่ในการรับรู้อาหาร})$$

ตารางที่ 4-29 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ โดยวิธี stepwise ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ กับความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ

ตัวแปร	คะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients)		คะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients)	t	Sig.
	B	std. Error	(Beta)		
ค่าคงที่ (A)	6.294	2.865		2.196	0.029
ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ(X)	0.804	0.122	0.426	6.573	0.000

หมายเหตุ $R = 0.426$ $R^2 = 0.181$ $R^2_{adj} = 0.177$
                      $S.E. = 3.08$ $F = 43.200$ $Sig. = 0.000$

1) F-Test ปฏิเสธค่าตัวแปรตาม (x_i) ทุกตัวมีค่าเท่ากับ 0 และยอมรับว่ามีค่าตัวแปรตาม (x_i) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (Y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2) ค่า T-Test มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุ (β) คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ มีความสัมพันธ์กับความ ต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ ในขนาดเท่ากับ 0.426

ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเชิงพหุ จากตารางที่ 4-29 นำมาแทนค่าในสมการถดถอยพหุ ดังนี้ คือ

$$Y = 6.294 + 0.804 (\text{ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการฯ})$$

4.8.3 การทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานในการวิจัยที่ว่า ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รายได้ของครอบครัว ขนาดที่ดินที่ถือครอง ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-โป่งก้อนเส้า ความถี่ในการรวมกลุ่ม และ ความรู้ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

1) ระดับการศึกษา รายได้รวมของครอบครัว และความถี่ในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงนิเวศ-โป่งก้อนเส้า มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศจริง

2) ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงนิเวศ-โป่งก้อนเส้า มีอิทธิพลต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศจริง

3) ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศจริง

4.8.4 การพยากรณ์

จากการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ สามารถพยากรณ์ความสัมพันธ์และทิศทางในการจัดการระหว่างปัจจัยที่ศึกษาได้ดังนี้

4.8.4.1 การพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ระดับการศึกษา รายได้รวมของครอบครัว และความถี่ในการรับรู้ข่าวสารความสัมพันธ์กันสูงกับความคิดเห็นของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีความคลาดเคลื่อนในค่าประมาณ (Standard Error of the Estimate) ค่อนข้างน้อย ดังนั้นจึงพยากรณ์จากสมการความถดถอยเชิงพหุได้ว่า

1) ถ้าการศึกษาของประชาชน ($\beta = 0.305$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปลี่ยนไป 0.305 หน่วย โดยกำหนดรายได้รวมและความถี่ในการรับรู้ข่าวสารมีค่าคงที่

2) ถ้ารายได้รวมของครอบครัว ($\beta = -0.270$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปลี่ยนไป -0.004 หน่วย โดยระดับการศึกษาและความถี่ในการรับรู้ข่าวสารมีค่าคงที่

3) ถ้าความถี่ในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ($\beta = -0.219$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปลี่ยนไป -0.989 หน่วย โดยระดับการศึกษาและรายได้รวมของครอบครัวมีค่าคงที่

นั่นคือ ระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดิม มีค่าสูงอยู่แล้ว ($a_1 = 24.721$) และเมื่อเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 จึงทำให้ปัจจัยที่ศึกษาออกมาเพิ่มขึ้น นั่นคือ หากจะให้ชุมชนท้องถิ่นมีระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น จะต้องมีการจัดการกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 โดยจะต้องยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น โดยมีการส่งเสริมทางการศึกษานอกโรงเรียน หรือฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่างๆ ประชาชนที่รายได้น้อย จะต้องสร้างอาชีพเสริมให้กับประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในด้านการจัดการทรัพยากรและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าน้อย ซึ่งจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และจะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์โฆษณาแนวทางในการปฏิบัติต่างๆ รวมถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับอย่างชัดเจน

4.8.4.2 การพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีอยู่ปัจจัยเดียว คือ ความดีในการรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์กันสูง มีความคลาดเคลื่อนในค่าประมาณ (Standard Error of the Estimate) ค่อนข้างน้อย เท่ากับ 6.02 ปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพล คือ ความดีในการรับรู้ข่าวสาร ($\beta = -0.214$) ดังนั้น จึงพยากรณ์จากสมการถดถอยเชิงพหุได้ว่า ถ้าความดีในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปลี่ยนไป -1.982 หน่วย นั่นคือ มีระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดิมที่มีค่าสูงอยู่แล้ว ($a_2 = 30.101$) ซึ่งความดีในการรับรู้ข่าวสารน้อย ซึ่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ จะต้องพบปะชาวบ้าน เพื่อแนะแนวทางหรือประชาสัมพันธ์นโยบาย ในการปฏิบัติต่างๆ รวมถึงประโยชน์ที่ประชาชนและชุมชนจะได้รับอย่างชัดเจน ก็จะทำให้มีระดับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงขึ้น

4.8.4.3 การพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กันสูง มีความคลาดเคลื่อนในค่าประมาณ (Standard Error of the Estimate) น้อย เท่ากับ 3.08 และมี $\beta = 0.426$ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงพยากรณ์จากสมการถดถอยเชิงพหุได้ว่า ถ้าความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปลี่ยนไป 0.804 หน่วย นั่นคือ มีระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดิมที่มีค่า

สูงอยู่แล้ว ($a_2 = 30.101$) และเมื่อเพิ่มความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้สูงขึ้น ก็จะทำให้มีระดับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สูงขึ้นตาม

4.8.4.4 พิจารณาจากตัวแปรอิสระที่ไม่มีความสัมพันธ์ในการทดสอบสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า มี 4 ตัว คือ ความรู้ ขนาดที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และความถี่ในการรวมกลุ่ม ถึงแม้ว่าในการวิเคราะห์ความถดถอย พหุจะไม่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและความต้องการในการมีส่วนร่วมฯ แต่ถ้าดูจากสัมประสิทธิ์ (r) ในตารางที่ 4-25 พบว่า ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงว่า หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ก็จะทำให้ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้นด้วย และเมื่อมีระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้ระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นตามด้วย จึงควรมีการส่งเสริมและฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนให้มากขึ้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษากรณี พื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การมีส่วนร่วม ความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน อันจะเป็นผลทำให้เกิดการค่อยทางศึกษาภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป โดยตรงตามความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นกับภาครัฐในแนวทางเดียวกัน โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 30-39 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน ภูมิลำเนาย้ายมาจากที่อื่น และมาอยู่อาศัยอยู่กับครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ประมาณ 21-30 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม มีหนี้ และมีเงินกู้จากสหกรณ์และกองทุนหมู่บ้าน และใช้มอเตอร์ไซด์เป็นยานพาหนะ มีที่ดินเป็นของตนเอง 1-5 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และใช้พื้นที่ป่าของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือพักผ่อน

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ,ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ,การรวมกลุ่ม,ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากโทรทัศน์ และเพื่อนบ้าน ประชาชนมีความรู้สูงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีความรู้มากที่สุด คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การเก็บรักษา การดูแลป้องกัน การฟื้นฟูและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ด้านความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูง ส่วนด้านความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็อยู่ในระดับสูง เช่นกัน ซึ่งมีประชาชนมีความต้องการมากที่สุดในเรื่องของ พื้นที่ในการขายของที่ระลึก และการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 3 ตัว คือ ระดับการศึกษา รายได้รวมของครอบครัว และความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก่อนข้างสูง อย่างมีนัยสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรอิสระเพียง 1 ตัว คือ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร มีอิทธิพลต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศก่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการจัดการของชุมชนท้องถิ่น

5.1.4.1 ปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังนี้

1) การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ในการทำความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วม ในด้านการจัดการต่างๆ ถ้ามีประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงหรือมีเป้าหมายไม่ชัดเจน อาจจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับ

2) งบประมาณไม่เพียงพอ เป็นเพราะงบประมาณที่ได้รับน้อยเกินไป จึงทำให้การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ มีน้อย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารต่างๆ และยังทำให้การรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ มีน้อยเพราะต้องอาศัยเงินทุนในการสนับสนุนโครงการ แต่ถ้ามีงบประมาณเพียงพอที่จะเป็นทุนและดำเนินการ ได้จนประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ก็จะเป็นผลดีต่อการจัดการมากขึ้น

3) อิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม ซึ่งชาวบ้านเห็นว่า อาจจะมีนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม แสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ เช่น การว่าจ้างคนเข้าไป คัดไม้ในป่า หรือล่าสัตว์

4) เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และละเลยค่อนหน้าที่ เป็นเหตุผลค่อเนื่องมาจากการขาดงบประมาณ ทำให้เกิดการว่าจ้างเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ แต่ถ้ามีการจัดการหน้าที่ความรับผิดชอบที่ดี และมีการจ้างชาวบ้านมาเป็นลูกจ้างชั่วคราวเพิ่มขึ้นก็จะทำให้เกิดประโยชน์หลายๆ ด้านตามมา

5) บทลงโทษไม่รุนแรง เป็นเรื่องของกฎหมายที่จะต้องถูกนำมาแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

6) แหล่งท่องเที่ยวมีน้อยไม่น่าสนใจ และนักท่องเที่ยวไม่ได้รับความปลอดภัย

7) ปัญหาเสพติด ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจำนวนมากคิดว่ามีอยู่ในพื้นที่ เช่น ยาบ้า ซึ่งเป็นปัญหาที่ร้ายแรงอย่างหนึ่งในการบั่นทอนศักยภาพของชุมชนในการจัด และเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไข

5.1.4.2 แนวทางการจัดการปัญหาการจัดการปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากปัญหาที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดการทำ ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับภาครัฐ ซึ่งมีแนวทางในการจัดการปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น มีดังนี้

1) ชักชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปสู่การจัดการที่ยั่งยืน ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเอง ได้และเกิดความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ

2) การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มเนื้อหาที่น่าสนใจและเป้าหมาย ที่ชัดเจนและมีการกระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ กันอย่างทั่วถึง เพื่อจะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและเข้าใจถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือโครงการต่างๆ มากขึ้น

3) เพิ่มงบประมาณ งบประมาณเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการจัดการทาง ด้านต่างๆ ซึ่งถ้าจะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จะต้องมียกงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ จะได้เกิด ความต่อเนื่องในการดำเนินการจัดการ

4) เจ้าหน้าที่จะต้องเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราในพื้นที่ และสร้าง ความเข้าใจกับชาวบ้าน โดยลงพื้นที่พบปะกับชาวบ้านสร้างความสัมพันธ์ และความเชื่อถือให้มากขึ้น จะเป็นการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

5) กำหนดพื้นที่ป่าให้เป็นป่าชุมชนตาม พรบ.ป่าชุมชน ที่กำลังจะเกิดขึ้นใน อนาคต ซึ่งถือเป็นการคานอำนาจระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก่ประชาชนท้องถิ่น

6) เพิ่มกิจกรรมต่างๆ ในการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องศึกษาถึงศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่ว่าเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมใดบ้าง กิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การปั่นหน้าผา การส่องสัตว์ หรือการจัดเป็นพื้นที่สัมมนาต่างๆ

7) สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติม เพื่อสร้างความหลากหลายและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เกิดขึ้น จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจและอยากจะมาสัมผัสมากยิ่งขึ้น

8) การจัดการปัญหาเสพติด เป็นปัญหาที่สำคัญต่อการจัดการในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความร่วมมือกัน โดยชาวบ้านจะต้องเป็นหูเป็นตาและแจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทราบ จะได้ดำเนินการจับกุมกันต่อไป และภาครัฐจะต้องมีการตรวจตราอย่างต่อเนื่องและดำเนินการกันอย่างจริงจัง รวมถึงการที่ภาครัฐร่วมรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ถึงข้อเสียและโทษของสิ่งเสพติด เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านได้อีกทางหนึ่ง

5.2 ข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นส่วนมากมีการดำรงชีวิตที่จะต้องอาศัย พึ่งพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่า เช่น การเก็บของป่ามาขาย เช่น เห็ด หน่อไม้ หรือการล่าสัตว์ เช่น นก หรือไก่ป่า เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะมีโครงการใดๆ เกิดขึ้น จะต้องทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับภาครัฐ จึงจะเกิดการจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาจากตัวแปรที่ศึกษา และข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางในการจัดการปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น ดังนี้

5.2.1 ระดับการศึกษาของประชาชน จะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับต่ำ คือ มีความรู้น้อย ซึ่งจำเป็นจะต้องเพิ่มระดับการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยจะส่งเสริมให้มีการศึกษานอกโรงเรียน หรือการฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านต่างๆ แก่ประชาชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้มีความเข้าใจในนโยบายต่างๆ ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมฯ เพิ่มมากขึ้นในโครงการต่างๆ เพราะเขาสามารถเข้าใจถึงนโยบาย การปฏิบัติ และมองเห็นผลประโยชน์ที่ตนเองและชุมชนจะได้รับในอนาคต

5.2.2 เนื่องจากประชาชนมีรายได้น้อยและมีจำนวนมากที่เป็นหนี้ ซึ่งภาครัฐหรือองค์กรต่างๆ จะต้องเข้ามาส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมและการให้ความรู้ทางด้านเกษตรกรรมให้กับประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนจำนวนมากที่ไม่มีอาชีพเสริม ควรจะมีการส่งเสริมการทำของที่ระลึกหรือสินค้าในกลุ่มเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และจัดสถานที่ที่เหมาะสมที่จะขายของที่ระลึกหรือสินค้าต่างๆ ให้แก่ชาวบ้าน โดยสรรหาวัสดุต่างๆ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตสินค้าขายแก่นักท่องเที่ยว มีการฝึกอบรมให้ชาวบ้านที่ชำนาญพื้นที่ป่าอยู่แล้ว มาเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว เพราะมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานานและเคยเข้าไปล่าสัตว์และเก็บของป่ามาก่อนทำให้ชำนาญพื้นที่ป่าแถบนี้ โดยอาจจะเป็นลูกจ้างชั่วคราวของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ มีการส่งเสริมความรู้ทางด้านเกษตรกรรม เพราะมีประชาชนจำนวนมากที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกเลี้ยงไก่ หรือทำสวนผลไม้ต่างๆ เพื่อพัฒนาวิธีการเพาะปลูกและเทคโนโลยีใหม่ ที่จะทำให้ชาวบ้านมีผลผลิตทางการเกษตรที่ดี โดยทางศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯหรือหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้แล้ว ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนและอนุรักษ์ธรรมชาติให้แก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวได้อีกทาง และยังเป็นกิจกรรมที่จะทำรายได้ให้กับชาวบ้านมากขึ้น

5.2.3 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าของประชาชนในท้องถิ่น ควรจะเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีประชาชนบางส่วนคิดว่า มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลร่วมกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ ทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจะต้องให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เอง เข้าพบปะกับชาวบ้านให้มากขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการหรือแจ้งรายละเอียดต่างๆ หรือให้ความรู้กับชาวบ้านในด้านต่างๆ แล้ว ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งก็จะทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อถือและทัศนคติที่ดีกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น และจะทำให้ชาวบ้านสนใจให้ความร่วมมือและเข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ มากยิ่งขึ้น

5.2.5 สนับสนุนและพัฒนาความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่มีอยู่ให้เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (local guide) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีชาวบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่มาเกิน 20 ปี และชาวบ้านกลุ่มนี้ล้วนแต่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากผืนป่าโดยรอบ ไม่ว่าจะเป็นการหาของป่า พืชต่างๆ ที่นำมาใช้เป็นสมุนไพร หรือแม้กระทั่งการล่าสัตว์ ซึ่งมีชาวบ้านหลายคนในพื้นที่เคยเป็นพรานเก่ามาก่อน จึงมีความรู้ในเส้นทางการเดินป่า ภูมิประเทศ สัตว์ป่าหรือพันธุ์ไม้ป่าเป็นอย่างดี ซึ่งเพียงพอ

ที่จะถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวได้ จึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำชาวบ้านเหล่านั้นมาฝึกอบรมและให้ความรู้เพิ่มเติมในการเป็นมัคคุเทศก์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกทาง ก็จะสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

5.2.6 การให้ข้อมูลต่อชาวบ้านของศูนย์ศึกษาฯ ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จะต้องชี้แจงจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนลงไป เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชาวบ้านล้วนแต่ขึ้นอยู่กับรายได้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ร่วมกันทำ หวังจะได้จากนักท่องเที่ยวด้วยการขายสินค้าต่างๆ ที่มีให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านมีลักษณะการพึ่งพาปัจจัยภายนอกชุมชนมากขึ้น ส่วนที่พึ่งพาตนเองอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งโครงการท่องเที่ยวฯ นี้ นอกจากมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้ว ควรดำเนินการคู่ไปกับอนุรักษ์ความเป็นชุมชนพึ่งตนเองด้วย ไม่ควรสร้างให้ชาวบ้านเกิดความรู้หนักหรือมีความคาดหวัง กับรายได้ที่จะได้จากนักท่องเที่ยวจนเกินไป เพราะอาจนำมาซึ่งชุมชนเลิกประกอบอาชีพดั้งเดิมของตนเอง แล้วหันมาพึ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวเพียงด้านเดียว ซึ่งจะเกิดผลเสียได้

5.2.7 การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ไม่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเป็นพิเศษ สมาชิกในชุมชนส่วนมากจะมาจากที่อื่น ไม่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น การจะพัฒนาที่เป็นไปได้ที่จะให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะชาวบ้านทำการเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก หรือเลี้ยงสัตว์ อยู่แล้ว เพียงแต่ทางภาครัฐเข้ามาช่วยแนะนำและให้ความรู้แก่ชาวบ้าน และรัฐเองจะต้องช่วยประชาสัมพันธ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาเที่ยวชม ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพให้เขาพึ่งตนเองให้แก่ชาวบ้านได้ และมีผลผลิตเก็บไว้เป็นอาหาร และจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืนด้วย

5.2.8 การสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรเอกชนต่างๆ จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง มีนโยบายและแผน ที่ชัดเจน ดำเนินการจนถึงขั้นที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงจะต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง ที่จะต้องสัมพันธ์กันเพื่อไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านต่างๆ มีด้วยกันคือ

- นโยบายของรัฐ
- ความคิดเห็น ความต้องการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
- ศักยภาพของทรัพยากรและพื้นที่

จากองค์ประกอบทั้ง 3 อย่าง สรุปได้ว่า รัฐจะต้องเป็นผู้นำทางด้านนโยบาย แนวทางการปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผล อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการปรับปรุงและส่งเสริม โดยคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรและพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะพัฒนาไปในทิศทางใด ตรงจุดไหน โดยจะต้องรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการให้มากที่สุด ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นและรัฐด้วย

ภาคผนวก ก

**ระดับความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการ
มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**

ตารางผนวกที่ 1 แสดงระดับความรู้ของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้ในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติฯ		
- ระดับสูง	191	96.95
- ระดับปานกลาง	5	2.54
- ระดับต่ำ	1	0.51
รวม N= 197		100.0

ตารางผนวกที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความคิดเห็นของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติฯ		
ระดับสูง	193	97.97
ระดับรู้ปานกลาง	3	1.52
ระดับต่ำ	1	0.51
รวม N= 197		100.0

ตารางผนวกที่ 3 แสดงระดับความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติฯ		
ระดับสูง	109	55.33
ระดับรู้ปานกลาง	85	43.15
ระดับต่ำ	3	1.52
รวม N= 197		100.0

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ความคิดเห็นและความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ศึกษาระดับ : พื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษารวมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

ชื่อหมู่บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล..... อ.แก่งคอย จ. สระบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน (ข้อ 8,9,10,15,16,20,21,22,23,24 และ 25 ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1 เพศ

ชาย

หญิง

2 อายุ.....ปี

3 ศาสนา

พุทธ

อื่นๆ (ระบุ).....

4 ระดับการศึกษาของท่าน

ไม่ได้ศึกษา

อนุปริญญา / ปวส.

ประถมศึกษา

ปริญญาตรี

มัธยมศึกษาตอนต้น

อื่นๆ (ระบุ).....

มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.

5 จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่รวมกันในปัจจุบัน (รวมผู้กรอกแบบสอบถาม) .....คน

6 ภูมิลำเนาเดิมของท่าน (ถ้า ย้ายมาจากที่อื่น ให้ตอบข้อ 8.)

เป็นคนในพื้นที่แต่กำเนิด

ย้ายมาจากที่อื่น (ระบุ)

อำเภอ.....

จังหวัด.....

7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่นี้.....ปี

8 สาเหตุที่ย้ายมาอยู่อาศัยที่นี่

ตามครอบครัวมา

มาหางานทำ

ตามอาชีพมา

อื่นๆ (ระบุ).....

9 อาชีพหลักของท่าน

รับจ้างทั่วไป

รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

ค้าขาย

รับจ้างในโรงงาน / บริษัทเอกชน

เกษตรกรรม

อื่นๆ (ระบุ) .....

10 อาชีพหรืออาชีพเสริมของท่าน

☐ รับจ้างทั่วไป	☐ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
☐ ค้าขาย	☐ รับจ้างในโรงงาน / บริษัทเอกชน
☐ เกษตรกรรม	☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

11 รายรับต่อวันของครอบครัว .....บาท

12 รายจ่ายต่อวันของครอบครัว .....บาท

13 ปัจจุบันท่านมีเงินออมหรือไม่

☐ มี (จำนวน).....บาท	☐ ไม่มี

14 ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่

☐ มี (จำนวน).....บาท	☐ ไม่มี

15 ท่านกู้ยืมเงินมาจากแหล่งใด

☐ ญาติพี่น้อง / เพื่อนบ้าน	☐ นายทุน
☐ สหกรณ์ / กองทุนหมู่บ้าน	☐ ไม่มี
☐ ธนาคาร (ระบุ).....	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

16 ยานพาหนะที่ใช้ในครอบครัวของท่านมีอะไรบ้าง

☐ จักรยาน	☐ รถโตเล็ก	☐ ไม่มี
☐ มอเตอร์ไซด์	☐ รถแทรกเตอร์	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ รถยนต์	☐ รถอีแต๋น	

17 ปัจจุบันท่านมีที่ดินจำนวน .....ไร่

18 ปัจจุบันท่านถือครองพื้นที่ทำกินในลักษณะใด

☐ ของตนเอง	☐ เช่า	☐ อื่นๆ (ระบุ).....
☐ ของพ่อแม่ / พี่น้อง /ญาติ	☐ ของรัฐ	

19 ประเภทกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ทำกินของท่าน

☐ สปก 4-01	☐ นส. 3
☐ โฉนด	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

20 ท่านใช้ประโยชน์อะไรจากที่ดินทำกิน

☐ เพาะปลูก (ระบุ).....	☐ ทิ้งร้าง
☐ เลี้ยงสัตว์ (ระบุ).....	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

21 ท่านใช้น้ำดื่ม (บริโภค) จากแหล่งใด

☐ ลำธาร	☐ ประปาหมู่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ บ่อน้ำ	☐ น้ำฝน	
☐ น้ำบาดาล	☐ น้ำบรรจุขวด (ซื้อ)	

22 ท่านใช้น้ำใช้ (อุปโภค) จากแหล่งใด

☐ ลำธาร	☐ ประปาหมู่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ บ่อน้ำ	☐ น้ำฝน	
☐ น้ำบาดาล	☐ น้ำบรรจุขวด (ซื้อ)	

23 ท่านมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของศูนย์ฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าด้านใดบ้าง

☐ เก็บของป่า (เห็ด , หน่อไม้ ฯลฯ)	☐ ท่องเที่ยว / ทักม่อน
☐ ตัดไม้ (ไม้ไผ่ , พืน)	☐ ปศุสัตว์
☐ ถ่างป่า / ตัดต้นไม้ใหญ่	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
☐ ล่าสัตว์	

24 ท่านมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลในชุมชนอย่างไร

☐ เมา	☐ ทิ้งตามป่าหรือข้างถนน
☐ ฝัง	☐ เก็บบางส่วนทำปุ๋ยหมัก
☐ ใส่ถังขยะรอให้รถเทศบาลมาเก็บ	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

25 ท่านมีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าในท้องถิ่นของท่านอย่างไรบ้าง

☐ ไม่ตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	☐ จัดตั้งกลุ่มเพื่อดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่า
☐ ปศุสัตว์	☐ ร่วมรณรงค์และให้คำแนะนำในการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า
☐ เป็นหูเป็นตาให้แก่ราชการ	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่น

ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน (ข้อ 27,29 และ 32 ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 26 ท่านทราบหรือไม่ว่าพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
☐ ทราบ	☐ ไม่ทราบ
- 27 ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จากแหล่งใดบ้าง
☐ คนในครอบครัว	☐ นักท่องเที่ยว
☐ เพื่อนบ้าน / ชาวบ้าน	☐ ป้ายตามจุดสำคัญต่างๆ
☐ ผู้นำชุมชน / อบต. / ผู้ใหญ่บ้าน	☐ วิทยุ / โทรทัศน์
☐ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	☐ ไม่ได้รับข่าวสาร (ไม่ต้องตอบข้อ 26,27)
☐ หนังสือพิมพ์ / นิตยสารต่างๆ	☐ อื่นๆ (ระบุ).....
- 28 ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ของท่าน
☐ ทุกวัน	☐ 1-3 ครั้ง / เดือน
☐ 1-3 ครั้ง / สัปดาห์	
- 29 ท่านทราบข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า
☐ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	☐ มีศูนย์วิจัยสัตว์ / ปางช้าง
☐ อนุรักษ์ป่าไม้ / สัตว์ป่า	☐ มีที่พักของนักท่องเที่ยว
☐ มีน้ำตก / จุดชมวิว	☐ มีการอบรมส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน
☐ มีค่ายลูกเสือ-เนตรนารี	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
- 30 ท่านมีความสนใจในข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า แค่ไหน
☐ สนใจมาก	☐ สนใจน้อย
☐ สนใจปานกลาง	☐ ไม่สนใจ
- 31 ท่านสามารถได้ยินการกระจายเสียงของหมู่บ้านจากที่บ้านของท่านชัดเจนแค่ไหน
☐ ได้ยินชัดเจน	☐ ได้ยินบ้าง ไม่ได้ยินบ้าง
☐ ได้ยินแต่ไม่ชัดเจน	☐ ไม่ได้ยิน
- 32 ท่านได้รับข่าวสารทั่วไป ทางด้านใดบ้าง
☐ โทรทัศน์	☐ นิตยสารต่างๆ
☐ วิทยุ	☐ เพื่อนบ้าน / ชาวบ้าน
☐ หนังสือพิมพ์	☐ คนในครอบครัว
☐ ผู้นำชุมชน / อบต. / ผู้ใหญ่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้อะไรของประชาชนในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน

ข้อที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
33	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การเก็บรักษา การดูแลป้องกัน การฟื้นฟู และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมีการจัดการที่ถูกต้องและยั่งยืน		
34	การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคือ การได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ และการแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ		
35	หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลสวนป่าอนุรักษ์ คือ กรมป่าไม้ สังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์		
36	การให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาเป็นลูกจ้างในพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐ เช่น อุทยาน, วนอุทยาน หรือโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ในการนำทางนักท่องเที่ยวดูป่า มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า		
37	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์และได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว		
38	ป่าชุมชน คือ พื้นที่ป่าที่ชาวบ้านอาศัยและทำมาหากิน มีความหวงแหนและรู้สึกผูกพันกับทรัพยากรป่า เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านเลือกเพื่อใช้ประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมกันของชุมชนในการจัดการทรัพยากร		
39	ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการดูแลและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี พ.ศ.2535		
40	ปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก มีผลทำให้โลกมีอุณหภูมิร้อนขึ้น		
41	การปลูกหญ้าแฝก ช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นและแร่ธาตุให้กับดิน		
42	การปลูกพืชแบบขั้นบันไดในที่ลาดชัน ช่วยลดการพังทลายของหน้าดิน		

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน (ข้อ 43,44,45,46,49 และ 50 ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

43 ท่านมีการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรมอะไรบ้าง

☐ กลุ่มสตรี	☐ กลุ่มเกษตรกร	☐ ไม่มีกลุ่ม
☐ กลุ่มเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด	☐ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
☐ กลุ่มเพาะเลี้ยงไก่ชน	☐ กลุ่มออมทรัพย์	

44 ท่านได้รับประโยชน์อะไรจากการรวมกลุ่ม

☐ มีรายได้เพิ่มขึ้น	☐ เกิดความสามัคคีในกลุ่ม	☐ ช่วยป้องกันสิ่งเสียดสี
☐ มีความรู้เพิ่มขึ้น	☐ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
☐ ลดการว่างงาน	☐ ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	

45 ท่านมีความถี่ในการเข้าร่วมกลุ่มมากน้อยแค่ไหน

☐ ทุกวัน	☐ 1-3 ครั้ง / เดือน
☐ 1-3 ครั้ง / สัปดาห์	☐ ไม่มี

46 วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าในกลุ่มของท่านนำมาจากที่ใด (ในกรณีที่มีผลิตภัณฑ์)

☐ ในท้องถิ่น	☐ จากที่อื่น (ระบุ) .....

47 ผลิตภัณฑ์ประเภทใดที่ท่านคิดว่าควรจะต้องมีการผลิตและส่งเสริมเพื่อจำหน่าย

☐ เครื่องจักรสาน	☐ งานเย็บปักถักร้อย	☐ ของที่ระลึก
☐ อาหารพื้นบ้าน	☐ ยาสมุนไพร	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

48 มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้คำแนะนำหรือฝึกอบรมในเรื่องต่างๆ มากน้อยแค่ไหน

☐ ทุกวัน	☐ 1-3 ครั้ง / เดือน
☐ 1-3 ครั้ง / สัปดาห์	☐ ไม่มี

49 ท่านได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ในเรื่องใดบ้าง

☐ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	☐ การปลูกสัตว์
☐ การป้องกันไฟป่า	☐ สาธารณะสุข
☐ การประกอบอาชีพเสริม	☐ ไม่เคย
☐ การเกษตรกรรม / เพาะปลูก	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
☐ มัคคุเทศก์	

50 ท่านคิดว่าท่านต้องการให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องใดบ้าง

☐ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	☐ การปลูกสัตว์
☐ การป้องกันไฟป่า	☐ สาธารณะสุข
☐ การประกอบอาชีพเสริม	☐ ป่าชุมชน / การมีส่วนร่วมของชุมชน
☐ การเกษตรกรรม / เพาะปลูก	☐ ไม่ต้องการ
☐ มัคคุเทศก์	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน

ข้อที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่มีความ คิดเห็น
51	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการพัฒนาพื้นที่เจ็ดคด-โป่ง ก้อนเกล้าให้เป็นพื้นที่ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ					
52	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าพื้นที่เจ็ดคด-โป่งก้อนเกล้ามี ความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศ					
53	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ได้มี ส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ					
54	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ได้มี ส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
55	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้ เกี่ยวกับพันธุ์พืช สัตว์ป่า และสมุนไพรจะได้รับการอ บรมให้เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในท้องถิ่น					
56	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะมีการจัดพื้นที่ให้ประชาชน ในท้องถิ่นได้ขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว					
57	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าสินค้าที่จะขายแก่นักท่องเที่ยว ควรจะผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น					

ตอนที่ 6 ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับศูนย์ศึกษา เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า
ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน

ข้อที่	ความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ต้องการ
58	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ					
59	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ					
60	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่เพื่อค้นหา เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต					
61	ท่านต้องการที่จะขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว					
62	ท่านต้องการพื้นที่ขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว					
63	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยว					
64	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำต่างๆ แก่ นักท่องเที่ยว					
65	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยว					
66	ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เกิดขึ้นจาก นักท่องเที่ยว					

ตอนที่ 7 ปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยประชาชนท้องถิ่น

ทำเครื่องหมาย / ที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน (ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

61 อะไรที่ท่านคิดว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ศูนย์เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

☐ งบประมาณไม่เพียงพอ	☐ ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ
☐ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	☐ เจ้าหน้าที่ละเลยหน้าที่
☐ มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์น้อย	☐ มีอิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม
☐ มีบทลงโทษไม่รุนแรง	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

62 ท่านมีแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร

☐ เพิ่มงบประมาณ	☐ ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
☐ เพิ่มเจ้าหน้าที่	☐ เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตรา
☐ เพิ่มการรณรงค์และประชาสัมพันธ์	☐ กำหนดพื้นที่ป่าให้เป็นป่าชุมชนตาม พรบ.ป่าชุมชน
☐ เพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงมากขึ้น	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

63 อะไรที่ท่านคิดว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศูนย์เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

☐ งบประมาณไม่เพียงพอ	☐ ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ
☐ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	☐ นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความปลอดภัย
☐ แหล่งท่องเที่ยวมีน้อยไม่น่าสนใจ	☐ มีอิทธิพลจากนายทุนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม
☐ มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์น้อย	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

64 ท่านมีแนวทางในการจัดการปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศูนย์เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

☐ เพิ่มงบประมาณ	☐ ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
☐ เพิ่มเจ้าหน้าที่	☐ เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตรา
☐ เพิ่มกิจกรรมในการท่องเที่ยว	☐ แจ้งไปทางกระทรวงที่รับผิดชอบโดยตรง
☐ เพิ่มการรณรงค์และประชาสัมพันธ์	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

65 ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีสิ่งเสพติดหรือไม่

☐ มี (ระบุชนิด)	☐ ไม่มี

66 ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติดอย่างไร

☐ แจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่	☐ ร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านรู้ถึงโทษของสิ่งเสพติด
☐ สร้างกฎหรือบทลงโทษภายในชุมชน	☐ เฉยๆ (ระบุเหตุผล) .....
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	

บรรณานุกรม

- เกษร วงศ์เขาว์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษากรณีป่าชุมชนบ้านปาง ต. ศรีวิชัย อ.ลี จ. ลำพูน และป่าชุมชนบ้านทุ่งขาว ต. ศรีบัวบาน อ. เมือง จ.ลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ, 2541
- ชัยโรจน์ ธนสันติ. การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2535
- ทแก้ว เศษคำรง. พฤติกรรมการณ์อนุรักษ์แม่น้ำแม่กลองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2538
- ธัญวัฒน์ นันทธนะวานิช. การพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โครงการพัฒนาที่สูงตามหมื่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่, 2538
- กมรรัตน์ สุธรรม. ความรู้และทัศนคติของประชาชนอำเภอเกาะพะงัน ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2533
- ทูนไท มีสัดย์. ความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกอบรมวิชาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2542
- ไพลินพันธุ์ สร้อยจาตุรงค์. กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2527

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ฟ้ารุ่ง มีอุคร. บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2539.
- วลัยภรณ์ คาวสุวรรณ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขมทะเล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2533
- วารภรณ์ ศิริประเสริฐ. การใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบริเวณพื้นที่แนวกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2540
- วิไลพร สมบูรณ์ชัย. การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2534
- วิชญพันธ์ วณิชชาภิวงศ์. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ, 2543
- ศักดิ์พิชิต จุลฤกษ์. ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี๊ว จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2542
- สมสกุล แอลเฟรด. พฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชนในท้องถิ่น เกาะล้าน เมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2540

บรรณานุกรม (ต่อ)

- กิตติชัย รัตนะ. โครงการศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวพื้นที่กึ่งกลาง ศึกษากรณี สวนป่าเจ็ด
คด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. สาขานโยบายและการจัดการ
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ, 2544
- กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ SPSS. For Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลเวอร์ชัน 7-10. โรงพิมพ์
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี.เค. แอนด์ เอส โฟโต้สตูดิโอ. กรุงเทพฯ, 2544
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ, 2538
- การประชุมวิชาการประเพณี ครั้งที่ 3 ระหว่าง มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ความขัดแย้งและทางออกของการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาลาฯ, 2536
- กังวล เทียนกัณเทศน์. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและปรัชญาเบื้องต้น. โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริม.
กรุงเทพฯ, 2531
- โกมล แพรกทอง. ชุมชนในป่า. โรงพิมพ์ดอกเบญจ. กรุงเทพฯ, 2538
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2523
- นพมาศ ชีรเวทิน. จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2539
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทางการวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน. ศักดิ์โสภณาการพิมพ์. กรุงเทพฯ, 2527
- บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์. การวิจัย การวัด และประเมินผล. ภาควิชาศึกษาศาสตร์. คณะสังคม
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ไพรินทร์ เคชะรินทร์. นโยบายและตัวชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ, 2532
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ และคณะ. ป่าชุมชน : สาระสำคัญและประเด็น. แผนงานสนับสนุนป่าชุมชนในประเทศไทย ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2542
- วิยุทธ จำรัสพันธุ์ และประสิทธิ์ คุญรัตน์. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ, 2543
- วิรัช เดียงหงษากุล. การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนักปรัชญาตะวันตก. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น, 2529
- วิวัฒน์ คติธรรมนิคย์. สิทธิชุมชน : การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพฯ, 2536
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. โลกสีเขียว : คำตอบอยู่ที่ท้องถิ่น. โลกสีเขียว, 2537
- เสน่ห์ จามริก และ ชศ สันติสมบัติ. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนาป่าฝนเขตร้อนกับภาพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย. สถาบันพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ, 2536
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2, 2542
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ, 2543

บรรณานุกรม (ต่อ)

อนุสาร อสท. ปีที่ 42 ฉบับที่ 3 ตุลาคม 2544

Bloom, B.S. Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. Mc-Graw Hill Company, New York, 1971

Cohew, J.M. and Uphoff. "Partivipation's place in rural development : Seeking clarity through specificity". World Development, 1980

De Fleur, L.M. Dictionary of Education. Mc-Graw Hill Company. New York. 1971

Kaspersal, R.E. Participation Decentralization and Advocacy Planning Resource. Paper No. 25 : Association of American Geographers, Washington D.C. ,1974

J Gordon Nelson. "The Spread of Ecotourism : Some Planning Implication" Environmental Conversation, Vol 21 , 248-255p

ประวัติการศึกษาและการทำงานของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นาย ยุทธพงษ์ ผกามาศ
วัน เดือน ปีเกิด	9 ตุลาคม พ.ศ. 2516
ที่อยู่ปัจจุบัน	4/9 หมู่ 5 ซอย รามอินทรา 76 ถนน รามอินทรา แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กรุงเทพมหานคร 10230
ประวัติการศึกษา	
2534-2536	อนุปริญญา ปิโตรเคมีอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคระยอง
2538-2540	ปริญญาตรี วทบ. สถาบันราชภัฏราชนครินทร์ จ.ระยอง
2542-2545	ปริญญาโท ศศบ. สาขานโยบายและการจัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก
ประวัติการทำงาน	
2536-ปัจจุบัน	พนักงานประจำห้องปฏิบัติการวิเคราะห์น้ำมัน บริษัท เอสโซ่ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)